

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy.pdf\Hesse_Herman-Pod_koly.pdb

PDB Name: Hesse Pod koly

Creator ID: REAd

PDB Type: TEXt

Version: 0

Unique ID Seed: 0

Creation Date: 24.10.2008

Modification Date: 24.10.2008

Last Backup Date: 1.1.1970

Modification Number: 0

Hermann Hesse Pod koly
překlad Gabriela Veselá a Jiří Veselý

První kapitola

Pan Josef Giebenrath, překupník a obchodní agent, se nevyznačoval žádnými přednostmi nebo vlastnostmi, jimiž by předčil své spoluobčany. Měl podobně jako oni rozložitou, zdravou postavu, obstojný komerční talent, spjatý s upřímnou, srdečnou úctou k penězům, dále obytný domek se zahrádkou, rodinný hrob na hřbitově, trochu osvícený, zplanělý vztah k církvi, přiměřený respekt k Bohu a vrchnosti a slepou podřízenost vůči železným zákonům měšťanské konvence. Leckdy vypil skleničku, ale nikdy se neopil. Kromě toho se pouštěl do ne zcela čistých obchodů, ale nikdy přitom nepřekračoval hranice toho, co bylo formálně povoleno. Huboval na chudší lidi, že jsou to hladové krky, bohatším pak říkal náfukové. Byl členem měšťanského spolku a každý pátek chodil k Orlu koulet kuželky, dále pak vždy, když se peklo, a také na ragú a zabíjačkové polévky. Při práci kouřil laciné doutníky, po jídle a o nedělích jemnější druh.

Jeho vnitřní život byl životem maloměšťáka. To, co snad měl v sobě citlivého, už dávno pokryl prach a obsahovalo to sotva víc než tradiční, drsný smysl pro rodinu, pýchu na vlastního syna a příležitostný rozmar dávat nalít chudým. Jeho duševní schopnosti nepřesahovaly vrozenou, přísně vymezenou vychytralost a vypočítavost. Jeho četba se omezovala na noviny, a k tomu, aby pokryl svou potřebu uměleckých požitků, mu postačovalo každoroční ochotnické představení měšťanského spolku a mezitím

návštěva nějakého cirkusu.

Byl by si mohl s libovolným sousedem vyměnit jméno a byt, aniž se něco změnilo. Také to, co uchovávala jeho duše nehlouběji, nikdy neuhasínající nedůvěru ke každé nadřazené síle a osobnosti a instinktivní, ze závislosti pramenící nepřátelství vůči všemu nevšednímu, svobodnějšímu, jemnějšímu, duchovnímu, sdílel se všemi ostatními tatíky města.

Ale už dost o něm. Jen náramný ironik by dokázal vypodobit tento plochý život a jeho neuvědomělou tragičnost. Tento muž však měl jediného syna, a o něm budeme hovořit.

Hans Giebenrath byl bezpochyby nadané dítě; stačilo podívat se na něj, jak byl jemný a od ostatních odlišný. Malé hnízdo ve Schwarzwaldy jinak podobné figurky nevykazovalo, nikdy odtud nevyšel člověk, který by dokázal pohlédnout, nebo dokonce působit

za hranice nejužšího domova. Bůhví odkud chlapec vzal ty vážné oči, to bystré čelo a tu noblesu v chůzi. Zdědil to snad po matce? Ta už léta byla po smrti, a dokud žila, nikdo na ní nepozoroval nic nápadného, než že byla stále stonavá a ustaraná. Otec v úvahu nepřicházel. A tak tedy skutečně jednou přeskočila tajemná jiskra shora do starého hnízda, odkud po osm či devět staletí vzházelo mnoho zdatných občanů, ale ještě nikdy talent nebo génus.

Moderně školený pozorovatel by byl mohl s poukazem na neduživou matku a na majestátní věk rodu hovořit o hypertrofii inteligence jako o symptomu nastávající degenerace. Ale město bylo tak šťastné, že v něm lidé tohoto druhu nežili, a jen ti mladší a chytřejší mezi úředníky a učiteli měli díky článkům v tisku nejasnou představu o existenci "moderního člověka". Tam ještě bylo možné žít a být vzdělaný, a přitom nevědět, co pravil Zarathustra; manželství byla solidní a často šťastná a celý život měl nenapravitelně staromódní ráz. Ti zazobaní měšťané, žijící v teplíčku, z nichž někteří se za posledních dvacet let stali z řemeslníků továrníky, sice před úředníky smekali a vyhledávali s nimi kontakt, mezi sebou jim ale říkali škra-báci z Nemanic. Je zvláštní, že přesto neznali větší ctižádost, než dát syny na studia a posléze je proměnit v úředníky. Bohužel to zůstalo skoro vždy jen krásným, nesplněným snem, protože už latinskou školou potomkové procházeli většinou jen s velkým vzdycháním a s několikerým propadnutím.

O nadání Hanse Giebenratha se nedalo pochybovat. Učitelé, ředitel školy, sousedé, městský farář, spolužáci a kdokoli jiný přiznávali, že kluk má chytrou hlavu a vůbec je něco zvláštního. To rozhodlo o jeho budoucnosti. Ve švábských končinách totiž existuje pro nadané chlapce, jsou-li jejich rodiče zámožní, jen jediná úzká cestička: po zemské zkoušce do semináře, odtud do tübingenského kláštera a pak buď na kazatelnu, nebo za katedru. Rok co rok se vydávají tři až čtyři tucty švábských synků na tuto tichou, jistou cestu, vyhublí, přepracovaní, nově konfirmovaní, procházejí na státní útraty rozličnými oblastmi humanitního vědění a nastupují o osm či devět let později druhou, většinou delší část životní cesty, kdy mají státu splatit ono dobrodiní, jehož se jim dostalo.

Za několik týdnů se měla konat zemská zkouška. Tak se říká každoroční hekatombě, při které si "stát" vybírá duchovní výkvět země a po dobu jejíhož trvání z městeček a vesnic směřují vzdechy, modlit-

by a přání četných rodin k metropoli, v jejímž klíně zkouška probíhá.

Hans Giebenrath byl jediným adeptem, jehož obmyslelo městečko vysláním k trýznivé soutěži. Byla to velká pocta, rozhodně však nebyla zadarmo. Na školní výuku, trvající denně až do čtyř hodin, se napojovala zvláštní hodina řečtiny u ředitele, o šesté hodině byl pak pan městský farář tak laskav, že Hansovi dával opakovací hodiny z latiny a náboženství, a dvakrát do týdne se ještě po večeři konala jednogodinová výuka u učitele matematiky. V řečtině byl kladen hlavní důraz vedle nepravidelných sloves hlavně na vyjádření rozmanitých větných vazeb, v latině to znamenalo získat stylistickou jistotu a obratnost a jmenovitě znát množství prozodických jemností, v matematice spočívala hlavní váha na komplikovaných příkladech z trojčlenky. Ta je sice, jak často učitel zdůrazňoval, pro další studium a pro život na pohled k ničemu, ale právě jen na pohled. Ve skutečnosti je to prý velmi důležité, ba důležitější než mnohé hlavní předměty, protože tak se pěstuje schopnost logicky uvažovat, a to je základem veškerého jasného, střízlivého a úspěšného myšlení.

Aby však nedocházelo k duševnímu přetěžování a aby se snad nezapomnělo pro cvičení rozumové na výchovu citovou a aby cit nevyprahl, směl Hans každého rána hodinu před začátkem výuky navštěvovat

vyučování pro konfirmanty, kde z Brenzova katechismu a z podnětného memorování a z deklamování otázek a odpovědí pronikal do mladých duší osvěžující dech náboženského života. Bohužel si útěsné hodiny sám kazil a připravoval se tak o jejich požehnání. Tajně si totiž vkládal do katechismu popsané lístečky, řecká a latinská slovíčka a cvičení, a zabýval se skoro celou hodinu těmito světskými vědami. A přece nebylo jeho svědomí natolik otupělé, aby nepocíťoval ustavičnou trapnou nejistotu a tichý pocit strachu. Kdykoli mu děkan stanul nablízku, nebo dokonce vyslovil jeho jméno, pokaždé se příkrčil, a kdykoli musel odpovídat, zalil mu čelo pot a rozbušilo se mu srdce. Odpovědi však byly dokonale správné, stejně tak při rozpravách, a na to pan děkan hodně dal.

Úkoly, které se přes den od lekce k lekci kupily, ať šlo o psaní nebo memorování, opakování nebo přípravu, šlo zvládat doma v pozdních večerních hodinách při útulném svitu lampy. Tato tichá práce, obestřená požehnáním domácím klidem, jemuž třídní učitel připisoval obzvláště hluboký a podpůrný vliv, trvala v úterý a v sobotu obvykle jen do deseti hodin, jinak ale do jedenácti, do dvanácti

a někdy i déle. Otec trochu bručel nad nadměrnou spotřebou petroleje, přece jen však na tohle studování pohlížel s pyšným uspokojením. Pro případné chvíle volného času a pro neděle, jež přece tvoří sedmý díl našeho života, se naléhavě doporučovalo věnovat se četbě některých autorů, kteří se ve škole nečetli, nebo opakovat si gramatiku.

"Ovšem s mírou, s mírou! Jednou, dvakrát za týden jít na procházku je nutné a dělá to zázraky. Za pěkného počasí si lze vzít s sebou do přírody i knihu - však uvidíš, jak snadno a s radostí se venku na čerstvém vzduchu dá učit. A vůbec, hlavu vzhůru!"

Hans tedy dle možnosti držel hlavu vzhůru, využíval od nynějška k učení i procházek a chodil tiše a plaše, s nevyspalou tváří a s modrými kruhy pod unavenými očima.

"Co si myslíte o Giebenrathovi; ten přece při zkoušce projde?" řekl jednou třídní učitel řediteli.

"Ale ano, ale ano," přitakal vesele ředitel, "to je jeden z těch velice chytrých; jen se na něho podívejte, vypadá přímo oduševněle."

V posledních osmi dnech se tohle oduševnění eklatantně zvýraznilo. V hezké, jemné chlapecké tváři plály hluboce zasazené, neklidné, smutně zářící oči, na pěkném čele se rýsovaly jemné, ducha prozrazující vrásky, a beztak tenké a vyzábělé ruce visely dolů s unavenou grácií, připomínající Botticelliho.

A už to nadešlo. Nazítří časně ráno měl odjet s otcem do Stuttgartu, aby tam při zemské zkoušce předvedl, zda je hoden vejít úzkou klášterní branou do semináře. Právě se byl rozloučit s ředitelem.

"Dnes večer," řekl nakonec obávaný vládce neobvykle mírně, "už nesmíš nic dělat. Slib mi to. Musíš zítra přijet do Stuttgartu naprosto svěží. Jdi se ještě na hodinku projít a pak včas na kutě. Mladí lidé spánek potřebují."

Hanse překvapilo, že místo množství rad, jichž se obával, zažil tolik blahovůle, a oddechl si, když vyšel ze školní budovy. Vysoké lípy se na kostelním kopci v horkém slunečním svitu pozdního odpoledne matně leskly, na tržišti šplouchaly a třpytily se obě velké kašny, nad nepravidelnými řadami střech shlížely blízké modročerné kopce s jehličnatými lesy. Chlapec měl pocit, jako by to všechno už dlouho neviděl, a všechno mu připadalo neobyčejně krásné a lákavé. Bolela ho sice hlava, ale dnes se už nic učit nemusel. Pomalu se loudal přes tržiště, kolem staré radnice, Trhovou ulicí a

okolo nožířství k starému mostu. Tam se procházel chvíli sem a tam a posléze se usadil na široké zábradlí. Týdny a měsíce tu chodil dennodenně čtyřikrát a nedopřál si pohledu na malou gotickou kapličku u mostu, ani na řeku, ani na propust, jez a mlýn, ani na louku u koupaliště a na břehy zarostlé vrby, kde ležela jedna koželužna vedle druhé, kde řeka byla hluboká, zelená a tichá jako jezero a kde se skloněné, útlé vrbové větve dotýkaly hladiny.

Ted' ho zase napadlo, kolik půldnů i celých dnů tu strávil, jak často tu plavala ponořoval se a vesloval a chytal ryby. Ach, to rybaření! To už se také skoro odnaučil a zapomněl, a v předešlém roce tak hořce brečel, když mu to kvůli přípravě na zkoušku zakázali. Ach, rybaření! To bylo přece to nejhezčí po všechna dlouhá školní léta. Postávání ve stínu řídkého vrboví, šumění blízkého mlýnského náhonu, hluboká, klidná voda! A jak si hrají světla na řece, jak jemně pošubává dlouhá udice, to vzrušení, když ryba zabere, a pak, když se vytahuje, a ta zvláštní radost, když člověk drží studenou, tlustou, mrskající se

rybu v ruce!

Ulovil leckterého šťavnatého kapra, a běličky a parmy i delikátní línky a malé pestré okouny. Dlouho se díval přes hladinu a při pohledu na celý zelený ohyb řeky se zasn timer a rozesmutněl a měl pocit, že ty krásné, nevázané, zdivočelé klukovské radosti jsou ty tam. Mechanicky vytáhl z kapsy kus chleba, hnětl z něho velké a malé kuličky, házel je do vody a pozoroval, jak se potápějí a jak je ryby hltají. Nejprve přišli malí karasové a hořavky, lačně sežrali menší kousky a ty velké potom hladovými tlamičkami pošťuchovali křížem krážem před sebou. Pak se pomalu a opatrně přiblížila větší bělice, jejíž tmavý, široký hřbet se jen slabě odlišoval ode dna, obezřetně obeplula chlebovou kuličku a ta zmizela v náhle otevřené kulaté tlamě. Z líně tekoucí vody stoupala vlhká, teplá vůně, několik světlých obláčků se nezřetelně zrcadlilo v zelené ploše, ve mlýně sténala kruhová pila a oba jezy šuměly chladně a v hlubokých tónech. Chlapec myslel na nedávnou konfirmační neděli, při které se přistihl, jak si uprostřed té slávy a pohnutí v duchu opakoval jakési řecké sloveso. I jindy se mu v poslední době často stávalo, že se mu myšlenky proplétaly, a také ve škole, místo aby myslel na práci, kterou měl před sebou, myslel na tu, která předcházela nebo která byla v očekávání. Zkouška mu ležela v hlavě.

Roztržitě vstala nemohl se rozhodnout, kam jít. Pořádně se ulekl,

když ho silná ruka popadla za rameno a přátelský mužský hlas ho oslovil.

"Pozdrav tě pánbůh, Hansi, půjdeš kousek se mnou?"

Byl to obuvnický mistr Flaig, u něhož se v minulosti občas večer zastavil, v poslední době však už nikoli. Hans s ním šel a naslouchal zbožnému pietistovi, byt ne pozorně. Flaig mluvil o zkoušce, popřál chlapci štěstí a dodával mu kuráž, hlavním smyslem celé věci ale bylo poukázat na to, že taková zkouška je přece jen něco povrchního a náhodného. Propadnout, to prý není žádná hanba, to se může stát i tomu nejlepšímu, a pokud by se to přihodilo jemu, pak ať pomyslí, že Bůh má s každou duší své zvláštní úmysly a vede ji vlastní cestou.

Hans neměl vůči tomu muži docela čisté svědomí. Cítil k němu a k jeho jisté, imponující osobnosti úctu, slyšel ale o Hodinkovém bratrstvu spoustu posměšků a sám se jim tolik nasmál, často v rozporu se svým lepším já; kromě toho se styděl za svou zbabělost, protože od jisté chvíle se vyhýbal ševci skoro bojácně, to kvůli jeho pichlavým otázkám. Od té doby, co se stal chloubou učitelů a sám trochu zpychl, pohlížel na něho mistr Flaig často podivně a zkoušel ho pokořit. Myslel to dobře, ale chlapcova duše se mu pomalu vymykala, protože Hans prožíval rozkvět chlapeckého vzdoru a jemně vycítil, když se někdo nepříjemně dotkl jeho sebevědomí. Teď kráčel vedle hovořícího a ani nevnímál, jak ten na něho shlíží starostlivě a laskavě.

V Korunní ulici potkali městského faráře. Švec pozdravil odměřeně a chladně a měl najednou naspěch, protože městský farář byl příliš moderní a říkalo se o něm, že prý nevěří ani na vzkříšení. Duchovní vzal nyní chlapce s sebou.

"Jak se daří?" ptal se. "Jsi jistě rád, že už se to blíží."

"Ano, to je dobře."

"No, drž se! Však víš, že všichni do tebe vkládáme všechny své naděje. V latině od tebe očekávám obzvláštní výkon."

"Ale jestli propadnu..." řekl Hans plaše.

"Propadneš?!" Duchovní se úplně vylekaně zastavil. "Propadnout prostě nemůžeš. To je zcela vyloučeno! To jsou mi myšlenky!"

"Myslím jen - mohlo by se to přece stát..."

"Ne, nemůže, Hansi, to se nemůže stát; to buď docela klidný A teď - pozdravuj tatínka a hodně odvahy!"

Hans hleděl za ním; pak se ohlédl po ševci. Cože ten to říkal? Na

latině prý tolik nezáleží, když má člověk srdce na pravém místě a žije v bázni boží. Tomu se to mluví. A teď ještě farář! Tomu by už nikdy nemohl přijít na oči, kdyby propadl.

Skličně se plížil domů a do malé, svažující se zahrádky. Tam stál zpuchřelý, dávno nepoužívaný zahradní altánek; v něm si kdysi z prken udělal ohrádku a po tři roky v ní měl králíky. Předešlého podzimu mu je

sebrali, to kvůli zkoušce. Na rozptýlení již nezbýval čas.

Ani na zahradě už dlouho nebyl. Prázdná ohrádka byla na spadnutí. Kameny, z kterých odkapávala voda, se v koutě zdi z bortily, malé dřevěné vodní kolo leželo pokrouceno a polámáno vedle vodovodního potrubí. Vzpomínal na dobu, kdy tu všechno stavěl a řezal a měl z toho radost. To je už dva roky - celá věčnost. Zvedl kolečko, trochu je ohnul, posléze je rozlomil a odhodil za plot. Pryč s tím, je to všechno dávno pryč a to tam. Přitom si vzpomněl na spolužáka Augusta. Ten mu pomáhal to vodní kolo postavit a spravovat králí-kárnu. Po celá odpoledne si tu hráli, stříleli prakem, zlobili kočky, stavěli stany a svačili syrovou mrkev. Pak ale vypuklo to předhánění. August ze školy před rokem vystoupil a začal se učit mechanikem. Od té doby se ukázal jen dvakrát. Samozřejmě ani on už neměl čas.

Oblačné stíny pospíchaly přes údolí, slunce se už blížilo k okraji hor. Chvilku měl chlapec dojem, že se musí vrhnout na zem a brečet. Místo toho vynesl z kůlny sekyru, rozháněl se útlýma rukama a rozrážel králíkárnou na sto kusů. Latě se rozlétaly, hřebíky se se skřípotem ohýbaly, vyvalilo se trochu zkaženého krmiva pro králíky, co tu zbylo ještě z loňského léta. Tloukl do toho, jako by tím mohl zabít stesk po králíciích, po Augustovi a po starých dětských zábavách.

"Nonononono, copak se to tu děje?" zvolal otec z okna. "Copak to děláš?"

"Dříví na podpal."

Více už neřekl, jenom odhodil sekyru, proběhl dvorem na ulici a pak se pustil po břehu proti proudu řeky. Tam venku poblíže pivovaru byly uvázány dva vory. S takovými dřívě za teplých letních odpolední často hodiny sjížděl řeku po proudu a byl jízdou po vodě, pleskající mezi kmeny, vzrušen a ukolébán zároveň. Přeskákal po holých plovoucích kmenech, svalil se na hromadu vrbového proutí a zkoušel si představit, že vor je na cestě, že proplovává tu rychle, tu váhavě kolem luk, poli, vesniček a chladivých lesů, pod mosty a vytaženými propustěmi a že on na něm leží a všechno že je zase jako

jindy, kdy ještě ze stráně nosil králíkům trávu, ze břehu u koželužen chytal ryby a kdy ho ještě nebolela hlava a neměl žádné starosti.

Znaven a rozmrzelý přišel domů k večeři. Otec byl kvůli chystané cestě ke zkoušce do Stuttgartu strašně rozčilený a ptal se ho stokrát, zdali má sbaleny všechny knihy, zdali má nachystán černý oblek, zda si ještě cestou nebude chtít říkat v gramatice, zda se cítí dobře. Hans odpovídal krátce a jízlivě, málo jedl a záhy řekl dobrou noc.

"Dobrou noc, Hansi. Dobře se vyspi! Tedy v šest ráno tě vzbudím. Nezapomněl jsi také lexigón?"

"Ne, 'lexigón' jsem nezapomněl. Dobrou noc."

Ještě dlouho byl vzhůru beze světla ve své světničce. To bylo až dosud jediné blaho, které mu přinesl ten rozruch kolem zkoušky: vlastní pokojík, kde byl pánem a kde ho nikdo nerušil. Tady prohnízdil dlouhé večerní hodiny v boji s únavou, spánkem a s bolestí hlavy nad Caesarem, Xenofonem, gramatikami, slovníky a matematickými úkoly, houževnatě, tvrdohlavě a ctižádostivě, často i blízce zoufalství. Zde ale prožil i pár hodin, kterých si cenil více než všech ztracených chlapeckých radostí, těch několik snově zázračných hodin plných pýchy a opojení a vítězného odhodlání, při kterých se v snění a roztoužení přenášel přes školu a zkoušku a přes to všechno do okruhu vyšších bytostí. Tu začínal opovážlivě, blaženě tušit, že je opravdu něčím jiným a něčím lepším než ti naducaní, dobromyslní kamarádi, na které by snad mohl jednou shlížet s odstupem a s převahou. Také teď se nadechl, jako by ve světničce byl svobodnější a chladnější vzduch, posadil se na postel a několik hodin prosnil v polobdění, v přáních a tušeních. Pomalu mu světlá víčka zakryla velké, přepracované oči, ještě jednou se otevřela, zamžikala a zase se zavřela, chlapcova bledá hlava klesla na vychrtlá ramena, útlé paže se unaveně roztáhly. Usnul oblečen a mírná, mateřská ruka spánku utišila vlny v jeho neklidném dětském srdci a vyrovnala drobné vrásky na jeho hezkém čele.

Bylo to neslýchané. Sám pan ředitel se obtěžoval na nádraží, přestože bylo tak časně. Pan Giebenrath vězel v černém převlečnicku a rozčilením, radostí a pýchou nemohl klidně postát; nervózně podupával kolem ředitele a kolem Hanse, nechal si popřát od přednosty stanice a od všech nádražních zaměstnanců příjemnou cestu a hodně štěstí k synově zkoušce a malý, tvrdý kufřík si přendával tu do levé, tu do pravé ruky. Deštník chvíli držel pod paží, chvíli jej svíral mezi

koleny, několikrát ho upustil, pak pokaždé postavil kufřík, aby mohl deštník zase zvednout. Vypadalo to, jako by cestoval do Ameriky, a nikoli se zpátečním lístkem do Stuttgartu. Syn se zdál být docela klidný, ale utajený strach mu svíral hrdlo.

Přijel vlak a zastavil, nastoupili, ředitel pokynul rukou, otec si zapálil doutník, město a řeka zmizely dole v údolí. Cesta byla pro oba utrpením.

Ve Stuttgartu otec najednou ožil a začal se chovat vesele, družně a svěťácky; naplňoval ho slastný pocit obyvatele maloměsta, který na několik dní přijel do metropole. Hans ale byl tišší a bojácnější, při pohledu na město ho zachvátila hluboká sklíčenost; cizí tváře, pro-covsly vysoké, nafintěné domy, dlouhé, únavné cesty, koňky a pouliční hluk ho zastrašovaly a zarmucovaly.

Přenocovali u jedné tety, a tam chlapce dočista deptaly cizí místnosti, tetina přívětivá výřečnost, dlouhé, bezúčelné vysedávání a věčné, povzbudivé domluvy otcovy. Cize a ztraceně posedával po pokoji, a kdykoli pohlédl na nezvyklé prostředí, na tetu oblečenou v městské toaletě, na tapety s velkým vzorem, stolní hodiny, na obrazy na stěně nebo oknem na hlučnou ulici, připadal si docela bezradně a zdálo se mu pak, jako by byl pryč z domova už celou věčnost a jako by všechno, co se pracně naučil, zatím úplně zapomněl.

Odpoledne si chtěl ještě jednou probrat řecké částice, ale teta navrhla procházku. Na okamžik se před Hansovým vnitřním zrakem vynořilo cosi jako zelená luka a šumění lesa a radostně přikývl. Brzy ale poznal, že i procházka je tady ve velkém městě úplně jiné potěšení než doma.

Šel s tetou sám, protože otec chodil ve městě po návštěvách. Trápení začalo už na schodech. V prvním patře potkali nějakou tlustou, pyšně vypadající dámu, teta se jí uklonila, a ta hned s velkou výmluvností spustila. Zastavení trvalo déle než čtvrt hodiny. Hans stál vedle, přitisknutý na zábradlí, pejsek té dámy ho očichával a štěkal na něj. Nejasně pochopil, že se mluví i o něm, protože ta cizí tlustá paní si ho opětovně přeměřovala přes cvikr shora dolů. Sotva se pak octli na ulici, teta vešla do krámu a trvalo hodnou chvíli, než zase přišla. Zatím Hans plaše postával na ulici, kolemjdoucí ho odstrkávali stranou a uličníci se mu posmívali. Když se teta vrátila z krámu, podala mu tabulku čokolády a on zdvořile poděkoval, ačkoli čokoládu neměl rád. Na dalším rohu nastoupili do koňky a pak jeli za stále-

ho vyzvánění v přeplněném voze ulicemi a zase ulicemi, až konečně dorazili k velké aleji a parku. Tam šuměla fontána, kvetly oplocené záhony a v malém umělém rybníku plavaly zlaté rybky. Chodili nahoru a dolů, sem a tam a dokola mezi davy procházejících se lidí, a viděli mnoho tváří, elegantních i jiných šatů, jízdních kol, dětských kočárků a vozičků pro nemocné, slyšeli změť hlasů a dýchali teplý, prašný vzduch. Nakonec se usadili na lavičce vedle jiných lidí. Teta skoro po celou tu dobu překotně mluvila, teď vzdychla, láskyplně se na chlapce usmála a vyzvala ho, aby už tu čokoládu snědl. Nechtěl.

"Pane bože, přece se nebudeš ostýchat? Ne, jen jez, jez!"

A tak tabulku čokolády vytáhl, chvíli škubal stříbrný papír a nakonec ukousl docela malý kousíček. Čokoládu neměl vůbec rád, ale neodvážil se to tetě říci. Zatímco ještě to sousto ocumlával a měl pocit, že musí zvracet, teta objevila v davu nějakého známého a vyřítla se za ním.

"Jen tu zůstaň sedět, hned se vrátím."

Hans si oddechl, využil příležitosti a čokoládu odhodil daleko do trávy. Pak klátil nohama v taktu, zíral na to množství lidí a připadal si nešťastně. Nakonec si zase začal přehrávat nepravidelná slovesa, ale smrtelně se ulekl, protože už skoro nic nevěděl. všechno úplně zapomněl! A zítra je zkouška!

Teta se vrátila a mezitím se dozvěděla, že letos je na zemskou zkoušku přihlášeno sto osmnáct kandidátů. Obstát může ale jen šestatřicet. Chlapci spadlo srdce úplně do kalhot a cestou domů už neřekl ani slovo.

Doma ho rozbolela hlava, nechtěl nic jíst a byl tak zoufalý, že mu otec důkladně vyhuboval, a dokonce i tetě připadal nesnesitelný. V noci spal těžce a hluboce, pronásledovaly ho šeredné sny: Viděl se, jak sedí u zkoušky spolu s těmi sto sedmnácti kamarády, zkoušející se podobal tu městskému faráři doma, tu tetě, a kupil před ním hory čokolády, kterou měl sníst. A zatímco v slzách jedl, viděl ostatní, jak jeden po druhém vstávají a mizí malými dvířky. Všichni svou horu snědli, ta jeho mu ale rostla před očima, přetékala přes stůl a přes lavici a zdálo se, že ho udusí.

Nazítí ráno, když Hans pil kávu a nespouštěl hodiny z očí, aby nepřišel na zkoušku pozdě, doma v městečku na něj mnozí mysleli. Především švec Flaig; před ranní polévkou přehrával modlitbu, rodina s

tovaryši a oběma učni stála kolem stolu, a mistr k obvyklé ranní modlitbě dnes přidal slova: "Ó Pane, ochraňuj také žáka Hanse

Giebenratha, který dnes skládá zkoušku, požehnej mu a dej mu sílu a dej, ať je z něho jednou správný a poptivý hlasatel Tvého Božího jména!"

Městský farář se za něj sice nepomodlil, ale při snídani řekl své ženě: "Teď jde ten Giebenrathovic na zkoušku. Z toho jednou bude něco lepšího, toho si budeme muset všimat, a tak neškodí, že jsem mu pomohl s latinou."

Třídní učitel řekl žákům, než zahájil hodinu: "Tak, teď ve Stuttgartu začíná zemská zkouška, popřejme Giebenrathovi hodně úspěchů. Zapotřebí to sice nemá, protože takových lenochů, jako jste vy, strčí do kapsy deset." A také žáci teď skoro všichni na nepřítomného mysleli, zejména ale ti mnozí, kteří na jeho úspěch nebo propadnutí mezi sebou uzavřeli sázky.

A protože upřímná přimluva a niterná účast snadno zapůsobí na velkou vzdálenost, pocítil i Hans, že doma na něj myslí. Sice vešel do zkušebního sálu s bušením srdce, doprovázen otcem, plaše a vylekaně poslouchal fámulovy pokyny a rozhlížel se ve velké místnosti zaplněné pobledlými chlapci jako zločinec v mučímě. Když ale přišel profesor, nařídil klid a začal diktovat text k latinskému slohovému cvičení, Hans ho s úlevou považoval za směšně lehký. Rychle a skoro s radostí si udělal koncept, pak ho pozorně a úhledně přepsal načisto a byl jedním z prvních, kdo práci odevzdali. Sice si pak spletl cestu k tetinu domu a dvě hodiny bloudil rozpálenými ulicemi sem a tam, ale jeho znovunabytou rovnováhu to podstatně nenarušilo; byl dokonce rád, že ještě na chvíli unikl tetě a otci, a když putoval cizími, hlučnými ulicemi sídelního města, připadal si jako odvážný dobrodruh. Když se konečně s námahou doptal a našel cestu domů, byl zavalen otázkami.

"Jak to šlo? Jaký to bylo? Uměls to?"

"Bylo to lehké," řekl pyšně, "to bych dokázal přeložit už v páté třídě."

A jedl, protože měl pořádný hlad.

Odpoledne měl volno. Otec ho vlácel po nějakých příbuzných a známých. U jednoho z nich se setkali s černě oblečeným, plachým hochem, který přijel z Göppingenu také na zemskou zkoušku. Oba chlapce ponechali sobě samotným a ti se zvědavě a nesměle vzájemně prohlíželi.

"Jak ti připadala ta latinská písemka? Lehká, ne?" zeptal se Hans.

"Ohromně lehká. Ale to je právě to, v lehkých písemkách se většinou nadělají kiksy. Člověk nedává pozor. A skryté chytáky tam taky jistě budou."

"Myslíš?"

"Jasně. Tak hloupí ti kantoři nejsou."

Hans se trochu ulekl a zamyslel se. Pak se váhavě zeptal: "Máš tu ještě ten text?"

Ten druhý přinesl sešit a pak celou práci společně probírali, slovo za slovem. Vypadalo to, že ten z Göppingenu je rafinovaný latiník, aspoň použil dvakrát gramatické výrazy, které Hans ještě nikdy neslyšel.

"Co asi bude na řadě zítra?"

"Řečtina a sloh."

Pak se ten z Göppingenu ptal, kolik jich z Hansovy školy na zkoušku přijelo.

"Nikdo," řekl Hans, "jen já"

"Ach, z Göppingenu je nás dvanáct! Tři z toho hodně chytrí, dá se čekat, že se dostanou mezi první. Vloni byl na prvním místě také někdo z Göppingenu. - Půjdeš na gymnázium, když propadneš?"

O tom se ještě vůbec nikdy nemluvalo.

"Nevím... Ne, myslím, že ne."

"Tak? Já budu studovat v každém případě, i když teď propadnu. Matka by mě pak poslala do Ulmu."

To Hansovi velice imponovalo. Také těch dvanáct uchazečů z Göppingenu s těmi třemi obzvláště chytrými mu nahánělo strach. S tím se však už pochlubit nemohl.

Doma se usadil a ještě jednou probíral slovesa na mi. Latiny se nebál, tam se cítil jistý. Ale s řečtinou to bylo všelijaké. Měl ji rád, téměř jí byl nadšen, ale jen čtením. Zejména Xenofon psal velmi krásně, živě a

svěže, všechno znělo radostně, hezky a mocně a mělo to veselý, svobodný duchovní náboj, a také se tomu všemu dalo snadno porozumět. Ale jakmile došlo na gramatiku nebo se muselo překládat z němčiny do řečtiny, zdálo se mu, že zabloudil do labyrintu vzájemně si odporujících pravidel a tvarů, a cítil před cizím jazykem skoro tutéž ustrašenou nesmělost jako kdysi při první lekci, když ještě ani řeckou abecedu neuměl číst.

Druhého dne přišla opravdu na řadu řečtina a pak německý sloh. Řecká písemka byla dost dlouhá a vůbec ne snadná, slohové téma

bylo ošemetné a dalo se i chybně pochopit. Od deseti hodin bylo v sále dusno a horko. Hans neměl dobré pero, a když řeckou písemku přepisoval načisto, zkazil dva archy papíru. Při slohu se dostal do největších potíží, když mu troufalý soused přisunul list papíru s dotazem a dloubáním do žeber ho nutil, aby odpověděl. Kontakt se sousedem v lavici byl nejprísněji zakázán a měl za následek nemilosrdné vyloučení ze zkoušky. Roztřesený strachem napsal na lístek: "Dej mi pokoj," a otočil se k tazateli zády. Také bylo velice horko. Dokonce i profesor, který měl dozor a vytrvale a pravidelně chodil po sále sem a tam a ani na chvíli si neodpočinul, si několikrát otřel kapesníkem obličej. Hans se v silném konfirmačním obleku potil, rozbolela ho hlava a nakonec docela nešťasten papíry odevzdal s pocitem, že jsou plné chyb a že se zkouškou je teď asi konec.

Doma u stolu neřekl ani slovo, na všechny otázky jen krčil rameny a tvářil se provinile. Teta ho utěšovala, ale otec se rozčilil a začal být nepříjemný. Po jídle vzal chlapce do vedlejšího pokoje a pokoušel se ho ještě jednou zpovídat.

"Šlo to špatně," řekl Hans.

"Proč jsi nedával pozor? K čertu, přece se můžeš soustředit!"

Hans mlčel, a když otec začal hubovat, zrudla namítl: "Ty přece vůbec řečtině nerozumíš!"

Nejhorší bylo, že ve dvě hodiny musel na ústní zkoušku. Z toho měl největší hrůzu. Cestou po rozpálené, horké městské ulici se mu udělalo úplně bídne a trápením a strachem i závratí sotva viděl na oči.

Deset minut seděl před třemi pány u velkého, zeleného stolu, přeložil několik latinských vět a zodpověděl položené otázky. Deset minut pak seděl před třemi jinými pány, překládal řečtinu a zase se ho na všelicos ptali. Nakonec od něj chtěli slyšet nějaký nepravděpodobně tvořený aorist, ale on neodpověděl.

"Můžete jít, tamty dveře vpravo."

Šel, ale ve dveřích ho ten aorist přece jen ještě napadl. Zastavil se.

"Jděte," zavolali na něj, "jen jděte! Nebo vám snad není dobře?"

"Ne, ale ten aorist mě teď napadl."

Vykřikl ten tvar zpátky do místnosti, všiml si smíchu jednoho z učitelů a s rozpálenou hlavou se vyřítel ven. Pak se pokoušel rozpomenout si na otázky a na své odpovědi, ale všechno se mu pletlo. Jen opětovně viděl velkou, zelenou plochu stolu, ty tři staré, vážné pány

v kabátech, rozevřenou knihu a na ní svou chvějící se ruku. Sakra, co to jen odpovídal!?

Když kráčet ulicemi, připadalo mu to, jako by tu byl již po celé týdny a nemohl se už nikdy dostat pryč.

Obraz zahrady tam doma, hory s modravými jehličnatými lesy, místa na rybaření u řeky, to všechno mu připadalo velmi vzdálené, jako by to viděl kdysi dávno. Ach, kdyby tak mohl ještě dnes odjet domů!

Zůstat tady nemělo přece žádnou cenu, zkoušku tak jako tak zpackal.

Koupil si zemli a celé to nevydařené odpoledne se toulal po ulicích, jen aby nemusel otci odpovídat.

Když konečně dorazil domů, měli už o něj starost, a protože vypadal vyčerpaně a bledě, dostal vaječnou polévku a poslali ho do postele. Zítra byly na řadě ještě počty a náboženství, pak mohl zase odjet.

Následujícího dne dopoledne to šlo docela dobře. Hansovi to připadalo jako hořká ironie, že se mu dnes všechno dařilo, poté co včera měl v hlavních předmětech takovou smůlu. Je to už jedno, jenom pryč, domů!

"Je po zkoušce, můžeme jet domů," hlásil u tety.

Otec chtěl ještě den zůstat. Měli jet do Canstattu a tam vypít kávu v lázeňském parku. Hans ale prosil tak úpěnlivě, že mu otec dovolil, aby odcestoval sám už dnes. Doprovodili ho k vlaku, dostal jízdenku,

teta ho políbila a dala mu s sebou něco k jídlu, a teď jel domů zelenou, kopcovitou krajinou vyčerpán a bez myšlenek. Teprve když se vynořily modročerné zalesněné hory, zaplavil chlapce pocit radosti a vykoupení. Těšil se na starou služku, na svůj pokojíček, na ředitele školy, na známou nižší školní třídu a vůbec na všechno.

Naštěstí nebyli na nádraží žádní zvědaví známí, a on mohl se svým balíčkem spěchat domů nepozorovaně.

"Bylo to v Stuttgartu hezký?" zeptala se stará Anna.

"Hezké? Copak myslíš, že zkouška je něco hezkého? Jsem jen rád, že jsem zase tady. Otec přijede až zítra."

Vypil hrnek čerstvého mléka, donesl si plavky visící před oknem a vyběhl ven, nikoli však na louku, kde se koupali všichni ostatní.

Šel daleko za město k "Váze", kde voda plynula mezi vysokým křovím, hluboká a pomalá. Tam se svlékl, ponořil na zkoušku do chladné vody ruku a pak nohu, trochu se otřásl a potom se rychle vrhl do řeky. Pomalu plaval proti slabému proudu a cítil, jak se z něj smývá pot a strach posledních dní, a zatímco řeka chladivě objímala

jeho vyzábělé tělo, jeho duše se zmocňovala s novou blažeností krásného domova. Plaval rychleji, odpočíval, plaval znovu a cítil, jak ho obklopuje blahodárný chlad a únava. Lehl si na záda a nechal se zase hnát po proudu dolů, naslouchal jemnému bzukotu večerních mušek rojících se v zlatavých kruzích, hleděl na tmavnoucí oblohu, kterou prořezávaly malé, rychlé vlaštovky a slunce mizící již za horami ji růžově ozařovalo. Když byl zase oblečen a zasněně se loudal domů, bylo už údolí plné stínů.

Šel kolem zahrady handlíře Sackmanna, kde kdysi jako malý kluk s několika jinými kradl nezralé švestky. A okolo truhláře Kirchnera, kde se povalovaly bílé klády z jedlí, pod nimiž dříve vždycky nacházel žízaly na návnadu. Šel i kolem domku inspektora Gesslera, jehož dceři Emmě by se byl přede dvěma lety na ledě tak rád dvořil. Byla nejpůsobivější a nejelegantnější školačkou ve městě, stejně stará jako on, a Hans si tenkrát po nějaký čas nepřál nic tak toužebně jako jednou s ní promluvit nebo jí podat ruku. Nikdy k tomu nedošlo, příliš se ostýchal. Pak ji poslali do nějakého penzionátu a on už se sotva rozpomínal, jak vypadala. Teď ho však tyhle klukovské příhody zase napadaly jakoby z veliké dálky, a byly tak barvité a tak zvláště voněly předtuchou jako nic z toho všeho, co od té doby zažil. To byly ještě časy, kdy se večer sedalo před průjezdem u Nascholdových Liese, loupaly se brambory a poslouchaly historky, kdy v neděli časně ráno chodil s vykasanými kalhotami a se špatným svědomím k dolnímu jezu na raky nebo na lov karasů, aby pak v promočených nedělních šatech dostal od otce výprask. Tenkrát bylo tolik záhadných a zvláštních věcí a lidí, na které teď už dlouho vůbec nepomyslel! Švícko s krkem nakřivo, Strohmeier, o němž se jistotně vědělo, že otrávil svou ženu, a dobrodruh "pan Beck", který se vším všudy zbrousil celý úřad a jemuž se říkalo "pane", protože byl dříve bohatý a měl ekvipáž se čtyřspřežím. Hans už o nich nevěděl nic, jen si pamatoval jména, a nejasně cítil, že tento obskurtní, malý život ulice je pro něj ztracen, aniž místo toho přichází něco, co by bylo živé a co by stálo za prožitek.

Protože příštího dne měl ještě volno, spal ráno dlouho a užíval svobody. V poledne šel naproti otci, ve kterém dosud blaženě přetrvávaly všechny stuttgartské požitky.

"Jestli jsi tu zkoušku udělal, smíš si něco přát," řekl v dobré náladě. "Rozmysli si to!"

"Ne, ne," vzdychl chlapec, "určitě jsem propadl."

"Hlupáku! Radši si něco přej, než si to rozmyslím."

"Chtěl bych o prázdninách zase rybařit. Smím?"

"Dobře, smíš, pokud jsi zkoušku udělal."

Příštího dne, v neděli, přišla bouřka a liják, a Hans po celé hodiny seděl ve své světničce, četla přemýšlel. Ještě jednou přesně zvažoval své stuttgartské výkony a opět dospěl k závěru, že měl nenapravitelnou smůlu a že mohl všechno napsat mnohem lépe. Na složení zkoušky to rozhodně nebude stačit. To hloupé bolení hlavy! Pozvolna se ho zmocňovala rostoucí úzkost a nakonec ho tíživá starost zahнала k otci.

"Tati!"

"Co chceš?"

"Na něco se zeptat. Jak jsi říkal, co bych si přál. Radši to rybaření nechám být."

"Tak? Pročpak zase?"

"Protože... Ach, chtěl jsem se zeptat, jestli..."

"Ven s tím, nech té komedie. Tak co?"

"Jestli, když propadnu, smím na gymnázium."

Pan Giebenrath oněměl.

"Cože? Na gymnázium? Kdo ti to nakukal?" vybuchl potom.

"Nikdo. Myslím to jen tak."

Ve tváři se mu zračil smrtelný strach. Otec to neviděl.

"Ale jdi," řekl s bezděčným úsměvem. "To přeháníš. Na gymnázium! Myslíš si snad, že jsem komerční rada?"

Odmítnutí bylo tak rázné, že to Hans vzdal a zoufale odešel.

"To je ale kluk!" hřmělo to za ním. "No ne, něco takového! Ted' chce dokonce ještě na gymnázium! No, pozdrav pámbu, však ty se jednou spálíš."

Hans seděl půl hodiny na okenní římse, zíral na čerstvě vydrhnutou podlahu ve světnici a pokoušel se představit si, jaké by to bylo, kdyby ted' doopravdy ze semináře a gymnázia a studií nebylo nic. Dali by ho jako učně do hokynářství nebo někam do kanceláře, a byl by po celý život jedním z těch obyčejných, ubohých lidí, kterými pohrdal a se kterými absolutně nic nechtěl mít. Hezký, bystrý chlapecký obličej se mu protáhl v grimasu plnou hněvu a trápení; zlostně vyskočil, odplivl si, popadl latinskou čítanku, která tam ležela, a mrskl knihou vši silou o stěnu. Pak vyběhl ven do deště.

V pondělí ráno šel zase do školy.

"Tak co?" zeptal se ředitel a podal mu ruku. "Myslel jsem, že se u mě zastavíš už včera. Tak jaká byla zkouška?"

Hans svěsil hlavu.

"Tak copak? Nedařilo se ti?"

"Myslím, že ne."

"Nu, jen trpělivost," utěšoval ho starý pán. "Snad přijde ještě dnes dopoledne ze Stuttgartu zpráva."

Dopoledne bylo úděsně dlouhé. Žádná zpráva nepřišla a při obědě Hans div nevzlykal a sotva mohl polykat.

Odpoledne, když přišel ve dvě hodiny do třídy, třídní učitel už tam byl.

"Hansi Giebenrathe," zvolal hlasitě. Hans předstoupil. Učitel mu podal ruku.

"Gratuluji ti, Giebenrathe. Umístil ses u zkoušky jako druhý."

Rozhostilo se slavnostní ticho. Dveře se otevřely a vstoupil ředitel.

"Gratuluji. Tak, co říkáš ted'?"

Překvapení a radost chlapce zcela ochromily.

"Nu, copak nic neřekneš?"

"Kdybych to byl věděl," vyklouzlo mu, "tak bych byl třeba mohl být i první."

"Jdi ted' domů," řekl ředitel, "a řekni to tatínkovi. Do školy ted' už chodit nemusíš, za osm dní tak jako tak začínají prázdniny."

Chlapci se točila hlava, když vyšel na ulici; viděl lípy a tržiště zalité sluncem, všechno jako jindy, ale všechno krásnější a významnější a veselejší. Udělal zkoušku! A byl druhý! Když pominul první příval radosti, naplnil ho vroucí pocit vděku. Ted' už se nemusí městskému faráři vyhýbat. Ted' může studovat! Ted' se už nemusí bát ani hokynářství ani písárny!

A ted' může také zase rybařit. Když přicházel domů, stál otec právě ve dveřích.

"Tak co je?" zeptal se letmo.

"Nic moc. Poslali mě ze školy domů."

"Cože? Pročpak?"

"Protože jsem ted' seminarista."

"Safraporte, tak tys tu zkoušku udělal?"

Hans přikývl.

"Dobře?"

"Byl jsem druhý."

To otec přece jen nečekal. Vůbec nevěděl, co říci, pořád synovi poklepával na rameno, smál se a vrtěl hlavou. Pak otevřel ústa, aby něco řekl. Ale neřekl nic, nýbrž jen zase zavrtěl hlavou.

"Prachsakra!" zvolal nakonec. A ještě jednou: "Prachsakra!"

Hans se vřítel do domu, nahoru po schodech a na půdu, prudce rozevřel skříň v prázdné mansardě, chvíli se v ní hrabal a vytahoval všelijaké krabičky a klubka provázků a kousky korku. Bylo to jeho rybářské náčiní. A teď si k tomu musí nejdříve uříznout pěkný prut. Sešel dolů k otci.

"Tati, půjč mi tvůj nožík!"

"K čemu?"

"Musím si uříznout prut, na ryby."

Tatínek sáhl do kapsy.

"Na," řekl rozzářeně a velkomyslně, "tady máš dvě marky, můžeš si pro sebe koupit nůž. Nechoď ale k Hanfriedovi, jdi naproti do nožířství."

Teď to šlo ráz na ráz. Nožíř se zeptal na zkoušku, vyslechl radostnou zprávu a podal mu obzvláště krásný nůž. Po proudu řeky pod mostem bylo pěkné, štíhlé olšové a lísky, tam si po dlouhém vybírání uřízl bezvadný, pevný, pružný prut a spěchal s ním zpátky domů.

Se zčervenálým obličejem a zářícíma očima se pustil do radostné přípravy udice, tuto činnost měl skoro stejně rád jako samotné rybaření. Seděl nad tím celé odpoledne a večer. Bílé, hnědé a zelené provázky třídil, pečlivě prohlížel, spravoval a rozmotával různé staré uzly a spletnce. Vyzkoušel kousky korku a brčka všech tvarů a velikostí nebo vyřezával nové, vtepalával malé kousky olova různé váhy do kuliček a opatroval je zářezy, aby jimi šly zatěžkat provázky. Pak přišly na řadu háčky udic, kterých tu ještě byla malá zásoba. Upevnil je zčásti na čtyřnásobnou černou nit, zčásti na zbytek struny ze střívka, zčásti na spletené žíně. K večeru bylo všechno hotovo a Hans si byl teď jistý, že se nemusí v sedmi dlouhých prázdninových týdnech nudit, protože s rybářským prutem bude moci strávit celý den sám u vody.

Druhá kapitola

Takové mají být prázdniny! Nad horami nebe modré jako hořec, po celé týdny jeden zářivě horký den za druhým, jen občas prudká, krátká bouřka. Ačkoli řeka teče tolika pískovcovými skalami a lesním stínem a úzkými dolinami, byla tak prohřátá, že se dalo koupat ještě pozdě večer. Kolem městečka vonělo seno a pokosená tráva, úzké pruhy těch nemnoha žitných polí byly žluté a zlatě hnědé, kolem potoků bujely jako člověk vysoké, bílé kvetoucí, bolehlavu podobné rostliny, jejichž deštníkovité květy jsou stále pokryté nepatrnými broučky a z jejichž dutých stonků jde řezat píšťalky a flétničky. Při lesních okrajích se skvěly dlouhé řady hedvábných, žlutě kvetoucích, majestátních divizen, vrbovky se kolébaly na štíhlých, houževnatých stoncích a pokrývaly celé svahy nafialovělou červení. V lese pod jedlemi stál důstojný a krásný, cizokrajný, vysoký, vzpřímený červený náprstník se stříbřitě jemnými, širokými listy, silným stvo-lem, vysoko řazenými, krásně červenými kalichy. Vedle toho množství hub a bylin, rudá, svítivá muchomůrka červená, tučný, široký pravý hřib, hned vedle divoká kozí brada, pak červená, rozvětvená kuřátka; a zvláště bezbarvý, chorobně tlustý lesní kořen. Na mnoha pastvinatých mezích mezi lesem a lučinou planula ohnivě žlutá, odolná kručinka, pak přišly dlouhé, červenofialové trsy vřesu, potom samotné louky, většinou už před otavou, pestrobarevně zarostlé ře-řišníci, lučním kohoutkem, šalvějí a hlaváčem. V listnatém lese zpívaly bez přestání pěnkavy, v jehličnatém lese se v korunách proháněly rezavé veverky, u mezí, zdí a suchých příkopů v teple blaženě oddychovaly a třpytily se zelené ještěrky a nad loukami nekonečně zaznívaly vysoké, hlučné, neúnavné písně cikád.

Město touto dobou působilo velmi venkovským dojmem; žebří-ňáky, vůně sena a naklepávání kos naplňovaly ulice a povětrí; nebýt těch dvou továren, člověk by si myslel, že je na vesnici.

Prvního dne prázdnin Hans už časně ráno netrpělivě postával v kuchyni a čekal na kávu, sotva stará

Anna vstala. Pomáhal rozdělat oheň, přinesl z ošatky chléb, rychle zhltl kávu ochlazenou čerstvým mlékem, zastrčil chléb do kapsy a vyběhl ven. U horního železničního náspu se zastavil, vytáhl z kapsy kalhot kulatou plechovou krabičku a začal pilně chytat luční kobylky. Kolem projížděl vlak - nikoli překotně, protože trať tam silně stoupá, nýbrž krásně poklidně,

se všemi okny otevřenými a s málo cestujícími, a zanechával za sebou dlouhý, radostně se třepotající ohon kouře a páry. Hans se za ním díval a přihlížel, jak se bělavý kouř točí ve víru a brzy v prosluněném, jítě průzračném vzduchu ztrácí. Jak dlouho to všechno neviděl! Zhluboka dýchal, jako by teď chtěl ztracený krásný čas dvojnásob dohonit a ještě jednou být malým chlapcem zcela bez zábran a bez starostí.

Srdce mu bušilo utajenou rozkoší a loveckou vášní, když kráčet s krabicí plnou hnědých kobytek a s novým rybářským prutem přes most a zadem přes zahrady ke Koňské tůni, nejhlubšímu místu řeky Tam bylo místo, kde se dalo opřít o vrbový kmen a lovit ryby pohodlněji a nerušeněji než kdekoli jinde. Odvinul provázek, dal na něj olověný brok, nemilosrdně napíchl na háček tučnou luční kobylku a se širokým rozmachem vrhl udici směrem ke středu řeky. Stará, důvěrně známá hra začala: malé hořavky se kolem vnadidla rojily v celých houfech a pokoušely se je utrhnout z háčku. Brzy bylo sežrané a na řadu přišla druhá kobylka, a pak ještě jedna, a čtvrtá a pátá. Upevňoval je na háček pokaždé o něco opatrněji, nakonec šňůru zatížil dalším brokem, a teď vyzkoušela vnadidlo první pořádná ryba. Trochu zatáhla, opět povolila, zkusila to znovu. Teď se zakousla -dobrý rybář ucítí mezi prsty, jak to šňůrou a prutem cukne. Hans obratně zasekl a pak velice opatrně zatáhl. Ryba se chytla, a když ji bylo vidět, Hans zjistil, že má na háčku podoustev. Ta se hned pozná podle širokého, bělavě žlutého těla, trojúhelníkové hlavy a zejména podle hezkých červenavých kořenů břišních ploutví. Kolik asi může vážit? Ale než to mohl odhadnout, ryba sebou zoufale mrskla, úzkostně zavířila po vodní hladině a uplavala. Bylo ji ještě vidět, jak se třikrát, čtyřikrát otočila ve vodě a pak zmizela v hloubce jako stříbrný blesk. Málo se zakousla.

V rybáři to probudilo vzrušení a vášnivou pozornost lovce. Ostře a nepohnutě visel pohledem na tenké hnědé šňůře, na místě, kde se dotýkala vody, tváře mu zčervenaly, pohyboval se úsporně, rychle a jistě. Zakousla se druhá podoustev, a tu vytáhl, pak malého kapra, kterého bylo skoro škoda, pak tři řízky za sebou. Z těch řízků měl obzvláště radost, protože otec je rád jedl. Mají tučné tělo s malými šupinami, tlustou hlavu s komickými bílými vousy, malé oči a štíhlý ocas. Jsou zelení až hnědí, a když se vytáhnou na souš, hrají do ocelové modři.

Mezitím slunce vysoko vystoupilo, pěna na horním jezu sněhobíle svítila, nad vodou se chvěl teplý vzduch, a když člověk vzhlédl, spatřil nad vrchem jménem Muckberg několik běloskvoucích mráček velkých jako dlaň. Udělalo se horko. Nic nevyjádří teplo jasného dne ve vrcholném létě tak jako několik klidných malých obláček, které tiché a bílé stojí uprostřed modři a jsou tak naplněné a nasáklé světlem, že se na ně nelze dívat dlouho. Bez nich by člověk leckdy vůbec nezpozoroval, jak je horko, ani podle modrého nebe, ani podle třpytu hladiny řeky, ale jakmile uvidí v poledne plout těch několik mráček bílých jako pěna a pevně shluklých, najednou ucítí, jak pálí slunce, vyhledá stín a přejede si rukou přes vlhké čelo.

Hans ponenáhlu dával na udici menší pozor. Byl trochu unaven a tak jako tak se kolem poledne obvykle skoro nic nechytí. Bělce, i ty nejstarší a největší, v tu dobu vyplouvají nahoru, aby užily slunce. Zasněně plují v dlouhých, temných zástupech proti proudu řeky, těsně pod hladinou, chvílemi se náhle bez viditelné příčiny polekají, a v tu dobu si udic nevšímají.

Nechal provázek viset přes vrbovou větev do vody, sedl si na zem a hleděl na zelenou řeku. Ryby pomalu vyplouvaly nahoru, u hladiny se objevoval jeden temný hřbet za druhým - tiché, pomalu plovoucí řady vylákané a okouzlené teplem. Těm asi je v teplé vodě dobře! Hans si stáhl holínky a ponořil nohy do vody, jež byla na povrchu docela vlažná. Pozoroval chycené ryby, které plavaly ve velké konvi a jen tu a tam tiše zašplouchaly. Jak byly krásné! Bílá, hnědá, zelená, stříbrná, matně zlatá, modrá a další barvy se při každém pohybu třpytily na šupinách a ploutvích.

Panovalo velké ticho. Sotva bylo slyšet hluk vozů přejíždějících přes most, i klapání mlýna tu šlo

postřehnout jenom docela slabounce. Pouze neustálé mírné šumění bílého jezu zaznívalo dolů, klidné, chladné a ospalé, a kolem vorů tichý, bublavý zvuk plynoucí vody
Řečtina a latina, gramatika a stylistika, počty a memorování a celý ten trýznivý zmatek dlouhého, neklidného a uštvaneho roku v té ospale teplé hodině klesaly tiše do hlubin. Hanse trochu bolela hlava, ale ne tak silně jako jindy, a mohl teď přece zase sedět u vody; pozoroval, jak se pěna na jezu rozprašuje, mžoural na provázek udice, a v konvi vedle něj plavaly chycené ryby. To bylo skvělé. Tu a tam ho zničehonic napadlo, že zemskou zkoušku úspěšně složil a že byl druhý, tu zapleskal bosýma nohama do vody, obě ruce strčil do

kapes u kalhot a začal si pískat jakousi písničku. Správně pískat vlastně ani neuměl, to byla jeho stará bolest a od spolužáků mu to vyneslo dost posměšků. Dokázal to jen skrz zuby a jen potichu, ale doma s tím vystačil a teď ho přece nikdo nemohl slyšet. Ostatní seděli v tuto dobu ve škole a měli zeměpis, jen on sám byl svobodný a volný. Předběhl je a byl teď výše. Natrápili se ho dost, protože kromě Augusta neměl žádné přátele a jejich rvačky a hry ho nijak zvlášť nebavily. Tak, teď mu mohou koukat na záda, ti oslové, ti hlupáci. Pohrdal jimi tolik, že na okamžik přestal hvízdát, aby se mohl ušklíbnout. Pak si sbalil provázek a musel se zasmát, protože na háčku nebylo už z návnady ani vlákno. Kobylky, které v krabici zbyly, dostaly svobodu a omámeně a nevesele zalézaly do nízké trávy. Vedle v koželužně už drželi poledne; bylo načase jít k obědu.

U stolu nepadlo skoro ani slovo.

"Chytil jsi něco?" zeptal se tatínek.

"Pět ryb."

"Vážně? No, jen dej pozor, ať nechytíš starou, pak by už nebyly mladé."

Dál už se zábava nedařila. Bylo tak teplo. A bylo moc škoda, že se nesměl jít koupat hned po jídle. Proč vlastně? Prý to škodí! Ach co; Hans to věděl líp, ten zákaz dost často porušoval. Ale teď už ne, na neplechy byl už příliš dospělý. Pane bože, oni mu při zkoušce vykali!

Koneckonců nebylo vůbec špatné ležet hodinu na zahradě pod smrkem. Bylo tam dost stínu a dalo se číst nebo dívat na motýly. Tak tam tedy ležel do dvou hodin a chybělo málo a byl by usnul. Ale teď do vody! Na louce u koupaliště bylo jen několik malých kluků, ti větší seděli všichni ve škole a Hans jim to ze srdce přál. Pěkně pomalu odložil šaty a vstoupil do vody. Uměl střídavě užívat tepla a chladu; tu kousek plaval, potápěl se a cákal, tu ležel na břiše na břehu a cítil, jak mu praží slunce na rychle schnoucí kůži. Malí kluci se kolem něj uctivě plížili. Ano, stal se slavným. A také vypadal tak nějak jinak než ostatní. Na štíhlém opáleném krku volně a elegantně spočívala jemná hlava s oduševnělým obličejem a přemýšlivými očima. Jinak byl velmi hubený, měl útlé končetiny a byl křehký, na prsou a na zádech mu šlo spočítat žebra, a lýtka neměl skoro žádná.

Téměř celé odpoledne se proháněl sem a tam mezi sluncem a vodou. Po čtvrté hodině chvatně a s hlukem přiběhla většina jeho spo-

lužáků.

"Ahoj, Giebenrathe! Ty se teď máš."

Pohodlně se natáhl. "Jo, ujde to."

"Kdy musíš do semináře?"

"Až v září. Teď jsou vagace."

Jen ať mu to závidí. Ani se ho nedotklo, když posměšky za ním zesílily a kdosi zanotoval:

Rád bych se měl tak moc skvěle jako Schulzovic Adéle, pak leh' bych si do postele, bylo by mi fajn po těle.

Jen se zasmál. Mezitím se chlapci svlékli. Někteří rovnou naskákali do vody, jiní se nejdříve opatrně osmělovali, další si napřed ještě na chvíli lehli do trávy. Jeden dobrý potápěč sklízel obdiv. Jakéhosi strašpytle strčili zezadu do vody. Vykřikl "mordyje". Honili se, běhali a plavali, cákali na ty suché na břehu. Šplouchání a křiku bylo hodně a řeka se po celé šíři leskla světlymi, mokřými a holými těly.

Hans po hodině odešel. Přiblížily se teplé večerní hodiny, kdy ryby zase berou. Až do večere rybařil na mostě, a neulovil vlastně nic. Ryby se chtivě hnaly za udicí, každou chvíli sežraly návnadu, ale nezakously

se. Třešně na háčku měl zřejmě příliš velké a příliš měkké. Rozhodl se, že později to zkusí ještě jednou. Při večeri se dozvěděl, že prý mu přišla řada známých gratulovat. Ukázali mu dnešní noviny, v nichž pod titulkem "Úřední zprávy" byla noticka:

"K přijímacím zkouškám do nižšího teologického semináře tentokrát naše město vyslalo jen jednoho kandidáta, Hanse Giebenratha. K naší radosti se právě dozvídáme, že zkoušku zvládl jako druhý nejúspěšnější."

Složil noviny, zastrčil je do kapsy a nic neřekl, ale pýcha a radost ho naplňovaly až k prasknutí. Pak šel zase na ryby. Jako návnadu si tentokrát vzal s sebou několik kousků sýra; ten rybám chutná a mohou ho za soumraku dobře vidět.

Prut nechal doma a vzal si s sebou jen docela jednoduchou udici: pouhý provázek s háčkem na konci. Tak lovil nejraději: držet v ruce provázek bez prutu a bez splávku. Bylo to trochu namáhavější, ale

mnohem zábavnější. Vnímá přitom každý sebemenší pohyb návnady, cítil, jak to ryba zkouší a zakusuje se, a podle trhání provázkem mohl ryby pozorovat, jako kdyby je viděl před sebou. Ovšem tenhle způsob rybaření se musí umět, chce to šikovné prsty a být stále na pozoru jako špion.

V úzkém, hluboko vklíněném a klikatém říčním údolí se stmívalo brzy. Voda pod mostem byla černá a tichá, v dolejší mlýně se už svítilo. Bylo slyšet rozhovory a zpěv na mostech a v ulicích, vzduch byl trochu dusný a v řece každou chvíli vyskočila s plesknutím nějaká tmavá ryba. O takových večerech jsou ryby podivuhodně neklidné, míhají se křížem krážem sem a tam, vymršt'ují se do vzduchu, narážejí do provázku udice a slepě se vrhají na návnadu. Když byl pryč poslední kousek sýra, měl Hans chycené čtyři menší kapry; ty zítra donese městskému faráři.

Údolím vanul teplý vítr. Rychle se stmívalo, ale obloha byla ještě jasná. Z celého ztemnělého městečka trčela černě a ostře do světlé výše jenom kostelní věž a zámecká střecha. Někde úplně v dáli musela být bouřka, chvílemi bylo slyšet tiché, velmi vzdálené hřmění.

Když šel Hans v deset hodin do postele, měl tak příjemně unavenou hlavu i tělo a byl tak ospalý jako už dávno ne. Před ním ležela uklidňující a lákavá dlouhá řada krásných volných letních dní určených k toulání, koupání, rybaření, snění. Hnětlo ho pouze jediné - že nebyl úplně první.

Už časně dopoledne stál Hans ve dvoře městské fary, aby odevzdal ryby. Farář vyšel ze své pracovny.

"Ach, Hans Giebenrath! Dobré jitro! Gratuluji, gratuluji ze srdce. - A copak to tu máš?"

"Jen několik ryb. Včera jsem je chytil."

"Ach tak, ukaž! Pěkně děkuji. Pojd' ale přece dál."

Hans vstoupil do pracovny, kterou dobře znal. Jako ve farářově světnici to tu vlastně nevypadalo. Nevonělo to tady ani květinami, ani tabákem. V úctyhodné knihovně bylo vidět téměř samé nové, čisté nalakované a pozlacené hřbety, nikoli ohmatané, pokřivené, červotočivé svazky, flekaté plísni, jaké se spíše ve farských knihovnách najdou. Kdo se podíval blíže, zpozoroval i podle titulů pěkně uspořádané knihovny nového ducha, lišícího se od toho, jaký žil v nitru staromódně důstojného panstva vymírající generace. Ctihodné skvosty farských knihoven - knihy od Bengela, Ötingera, Steinhofera

i se zbožnými pěvci písní, které tak krásně oslavuje Möríkův "Tur-mhahn" - tu chyběly nebo se v množství moderních děl ztrácely. Tady úplně všechno kolem dokola, se složkami časopisů, čtecím pultem a velkým psacím stolem, posetým listy papíru, vypadalo učeně a vážně. Budilo to dojem, že se tu hodně pracuje. A také se tu hodně pracovalo, ovšem méně na kázáních, katechezích a hodinách biblické dějeprawy než na výzkumech a člancích pro učené žurnály a na přípravných pracích pro vlastní knihy. Zasněná mystika a hloubání plné předtuch byly z tohoto místa vypuzeny, vypuzena byla i naivní citová teologie, která nedbá záludů vědy a sklání se s láskou a soucitem k žíznící duši lidu. Místo toho se tu horlivě provozovala kritika biblických textů a pátralo se po "historickém Kristovi".

S teologií se to totiž nemá jinak než s jinými oblastmi. Existuje teologie, která je uměním, a druhá, která je vědou, nebo se alespoň snaží jí být. Tak tomu bylo odedávna stejně jako dnes, a vědátory vždy kvůli novým měchům zanedbávali staré víno, zatímco umělci, bezstarostně setrvávající v leckterém vnějším omylu, přinášeli mnohým útěchu a radost. Je to starý, nerovný boj mezi kritikou a tvorbou, vědou a uměním, přičemž první má vždycky pravdu, aniž to komukoli slouží, druhá však opětovně rozsévá

semeno víry, lásky, útěchy a krásy a tušení věčnosti a opětovně nachází živnou půdu. Neboť život je silnější než smrt a víra je mocnější než pochybnost.

Poprvé seděl Hans na malém koženém sofa mezi čtecím pultem a oknem. Městský farář byl nesmírně přívětivý. Docela kamarádsky vyprávěl o semináři a jak se tam žije a studuje.

"Nejdůležitější novinkou," pravil nakonec, "kterou tam zažiješ, je úvod do novozákonní řečtiny. Tím se ti otevře nový svět, který ti poskytne bohatě práce i radosti. Zpočátku ti bude jazyk působit potíže; není to už antická řečtina, ale nový idiom, který vznikl z nového ducha."

Hans pozorně naslouchal a pyšně cítil, že se blíží opravdové vědě.

"Školské uvedení do tohoto nového světa," pokračoval farář, "jej ovšem připraví o leccos z jeho kouzla. Také tě v semináři nejdřív bude asi příliš jednostranně zaměstnávat hebrejšтина. Kdybys měl chuť, mohli bychom teď o prázdninách trochu začít. V semináři pak budeš rád, že ti zbude čas a síla na něco jiného. Mohli bychom spolu přečíst pár kapitol z Lukáše a jazyk by ses učil skoro hravě přitom. Slovník ti mohu půjčit. Věnoval bys tomu denně asi tak hodinu, nej-

výš dvě. Víc samozřejmě ne, protože se teď musíš především zotavit, jak si zasloužíš. Je to ovšem jenom návrh - nechtěl bych ti tím zkazit krásný pocit z prázdnin."

Hans samozřejmě souhlasil. Sice mu ta hodina s Lukášem připadala jako lehký mráček na vesele modré obloze jeho volnosti, ale styděl se odmítnout. A naučit se jen tak mimochodem o prázdninách nový jazyk, to bylo jistě spíše potěšení než práce. Z toho množství nových věcí, které se měl v semináři učit, měl beztak trochu strach, obzvláště z hebrejštiny.

Nikoli nespokojen opustil faráře a vydal se cestou mezi modřiny nahoru do lesa. Malá nelibost už byla ta tam, a čím více o věci uvažoval, tím mu připadala přijatelnější. Neboť dobře věděl, že v semináři bude muset pracovat ještě ctizádostivěji a houževnatěji, bude-li i tam chtít kamarády předhonit. A to rozhodně chtěl. Proč vlastně? To sám nevěděl. Už tři roky se na něj upírala pozornost, učitelé, farář, otec a zejména ředitel školy ho povzbuzovali, podněcovali a udržovali v napětí. Po celou tu dlouhou dobu, třídu za třídu, byl nesporně prvním. A tak postupně sám vsázel svou hrdost na to, aby byl nahoře, a nikoho nestrpěl vedle sebe. A ten hloupý strach ze zkoušky byl teď pryč.

Ovšem mít prázdniny, to bylo přece jen to nejkrásnější. Jak byl les zase nezvykle krásný, teď v ranních hodinách, kdy jediný, kdo se tam procházel, byl on! Jako sloup vedle sloupu tu stály smrky, nekonečná hala překlenutá modravou zelení. Podrostu bylo málo, jen tu a tam husté malinové keře, zato rozlehlé mechoviště měkké jako kožíšek, ze kterého rostlo nižší borůvčí a vřes. Rosa už uschla a mezi kmeny, rovnými jako svíčky, se kolébalo zvláštní dusno lesního jitra, smíšené ze slunečního tepla, výparů z rosy, vůně mechu a pachů pryskyřice, jehličí i hub, a přítulně a mámvivě se vtíralo do všech smyslů. Hans se vrhl do mechu, otrhával tmavé, husté keřiky borůvek, poslouchal, jak tu a tam tluče do kmene datel a volá žárlivá kukačka. Mezi načernale temnými korunami jehličnatých stromů nahlíželo dovnitř neposkvrněné, sytě modré nebe, v dáli tisíce a tisíce kolmých kmenů splývaly ve vážnou hnědou zeď, tu a tam byly v mechu jako naseté žluté sluneční skvrny, teplé a sytě třpytivé.

Hans chtěl vlastně jít na velkou procházku, aspoň k Malému dvoru nebo na Krokusovou louku. Teď ležel v mechu, jedl borůvky a lenivě zíral do vzduchu. Samotného ho překvapilo, jak je náhle una-

ven. Dříve pro něj tří, čtyřhodinová chůze byla jako nic. Rozhodl se, že se vzchopí a urazí pořádný kus. A ušel několik set kroků. Pak už zase ležel v mechu a odpočíval, ani nevěděl, jak k tomu došlo. Zůstal ležet, pohledem mžouravě bloudil mezi kmeny a vrcholky stromů a po zeleni kolem. To ten vzduch tak unavoval!

Když kolem poledne přišel domů, bolela ho zase hlava. I oči ho pobolívaly, na lesním svahu ho slunce tak strašně oslňovalo. Polovinu odpoledne posedával rozmrzele po domě, osvěžil se teprve, když se zaběhl vykoupat. Teď bylo na čase jít k faráři.

Cestou ho uviděl švec Flaig, který seděl na verpánku u okna dílny, a zavolal ho dovnitř.

"Kampak, synku? Vůbec tě už není vidět."

"Musím k městskému faráři."

"Ještě pořád? Máš přece už po zkoušce."

"Ano, teď je na řadě něco jiného. Nový zákon. Totiž Nový zákon je přece napsán řecky, ale zase úplně jinou řečtinou, než jsem se učil. Tu se mám naučit teď."

Švec si posunul čepici hluboko do týla a na velkém hloubavém čele se mu nadělaly husté vrásky. Těžce vzdychl.

"Hansi," řekl tiše, "chci ti něco říci. Dosud jsem mlčel, kvůli zkoušce, ale teď tě musím varovat. Je totiž třeba, abys věděl, že farář je nevěřící. Bude ti říkat a namlouvat, že Písmo svaté je falešné a prolhané, a když s ním přečteš Nový zákon, sám ztratíš víru a ani nebudeš vědět jak."

"Ale, pane Flaigu, jde přece jen o řečtinu. V semináři se ji budu muset učit tak jako tak."

"To říkáš ty. Je ale rozdíl, budeš-li se učit studovat bibli u zbožných a svědomitých učitelů nebo u někoho, kdo už v Pána Boha nevěří."

"No, ale to se přece neví, jestli opravdu v něj nevěří."

"Ale ano, Hansi, to se bohužel ví."

"Tak ale co mám dělat? Teď už mám s ním dojednáno, že přijdu."

"To tedy musíš také přijít, to je jasné. Ale když bude o bibli říkat věci, jako že je lidským dílem a je prolhaná a že ji nevnukl Duch svatý, tak přijdeš ke mně a promluvíme si o tom. Chceš?"

"Ano, pane Flaigu. Ale určitě to nebude tak zlé."

"Však uvidíš, myslí na mě."

Městský farář ještě nebyl doma a Hans na něj musel čekat v pra-

covně. Když pozoroval zlaté tituly knih, přišly mu na mysl ševcovy řeči. Takové výroky o městském faráři a novomódních duchovních vůbec slyšel už často. Ale teď se poprvé s napětím a zvědavostí cítil sám do těchto věcí zatažen. Nepřipadaly mu tak důležité a strašné jako ševci, daleko spíše tu věřil možnost proniknout do starých, velkých tajemství. V dřívějších školních letech ho otázky všudypřítomnosti boží, přebývání duší, d'ábla a pekla tu a tam podnítily k fantastickým úvahám, ale to všechno v posledních přísných a pilných letech usnulo a jeho školská křesťanská víra se probouzela k jakémusi osobnímu životu jen příležitostně při rozhovorech s ševcem. Musel se usmát, když ho porovnal s městským farářem. Ševcově přísné zásadovosti, získané v trpkých letech, nemohl chlapec porozumět, a jinak byl Flaig člověk sice chytrý, ale prostý a jednostranný, mnozí se mu posmívali pro jeho pietismus. Na shromáždění Hodinkového bratrstva vystupoval jako přísný bratrský soudce a mocný vykladač Písma svatého, i v okolních vesnicích pořádal osvětové besedy, jinak ale byl právě jen malým řemeslníkem, omezeným jako všichni ostatní. Městský farář naproti tomu byl nejen obratný, dobrý řečník a kazatel, nýbrž nadto i pilný a přísný učenec. Hans s úctou vzhlížel k té spoustě knih.

Farář přišel brzy, odložil převlečník a oblékl si lehký černý domácí kabátek, podal žákovi řecké vydání textu Evangelia sv. Lukáše a vyzval ho, aby četl. To bylo úplně jiné, než byly hodiny latiny. Přečetli jen několik vět, ty s úzkostlivou doslovností přeložili a pak učitel obratně a výmluvně z nenápadných příkladů rozvíjel obzvláštního ducha tohoto jazyka, mluvil o době a způsobu vzniku knihy a dal v jediné hodině chlapci úplně novou představu o tom, co to je učit se a číst. Hansovi se dostalo tušení toho, jaké hádanky a úkoly jsou skryté v každém verši a slově, jak se od dávných dob tisíce učenců, myslitelů a badatelů pokoušely vyřešit tyto otázky, a připadalo mu to, jako by on sám byl v této hodině přijat do kruhu hledačů pravdy.

Dostal zapůjčit slovník a gramatiku a doma ještě celý večer pokračoval v práci. Teď cítil, přes kolik hor práce a vědění vede cesta k opravdovému bádání, a byl připraven se tím probíjet a nenechávat nic stranou. Na ševce prozatím zapomněl.

Po několik dnů ho tento nový způsob života zcela pohltil. Každého večera chodil k faráři a každého dne mu opravdová učenost při-

padala krásnější, obtížnější a žádoucnější. Ráno v časných hodinách chodil na ryby, odpoledne na louku koupat se, jinak z domu vycházel málo. Ctižádost, potlačená strachem a triumfem ze zkoušky, dala opět o sobě vědět a neponechávala mu klidu. Současně se zase v hlavě začal probouzet zvláštní pocit, který měl v posledních měsících tak často - žádná bolest, nýbrž chvatný triumfující tepot zrychlených pulsů a mocně vzrušených sil, uspěchaná, nespoutaná touha vpřed. Poté ovšem následovalo bolení hlavy, ale

dokud trvala ona mírná horečka, četba a práce bouřlivě pokračovaly, pak hravě přečetl ty nejtěžší věty v Xenofonovi, které ho jindy stály celé čtvrt hodiny, pak skoro nikdy nepotřeboval slovník, nýbrž rychle a se zostřeným porozuměním radostně prolétl celé obtížné stránky. S touto vystupňovanou pracovní horečkou a žízni po poznání se pojal pyšný pocit sebevědomí, jako by už daleko za ním ležela škola a učitelé a školní léta a jako by kráčet již vlastní cestou, vstříc výšinám vědění a znalostí.

To ho teď naplňovalo a opětovně ho přepadal lehký, často přerušovaný spánek se zvláště zřetelnými sny. Když se v noci probouzel s lehkým bolením hlavy a nemohl znovu usnout, zachvacovala ho netrpělivost ženoucí ho kupředu a nadřazená pýcha, když pomyslel na to, o kolik předstihl všechny kamarády a jak se učitel a ředitel na něj dívali s úctou, dokonce i s obdivem.

Řediteli působilo niterné potěšení vidět růst a vést tuto krásnou ctižádost, kterou sám probudil.

Neříkejme, že učitelé nemají srdce a že jsou zkostnatělí pedanti bez duše! Ach ne, když učitel vidí, jak rozkvétá dlouho neúspěšně podněcovaný dětský talent, jak chlapec odkládá dřevěnou šavličku a prak a luk a další dětské hračky, jak se začíná drát kupředu, jak vážnost práce udělá z nezralého buclatého dítěte jemného, vážného a skoro asketického hochy, jak se mu mění obličej v starší a oduševnělejší, pohled v hlubší a cílevědomější, ruce v bělejší a klidnější, pak se učitelova duše směje radostí a pýchou. Jeho povinností a jeho povoláním, za které zodpovídá státu, je spoutat a vymýtit v mladém chlapci surové síly a žádosti přírody a na jejich místo zasadit klidné, uměřené a státem uznávané ideály. Jak by se z leckoho, z něhož je teď spokojený občan a přičinlivý úředník, bez tohoto usilování školy stal nestálý bouřlivý novátor nebo neplodně přemítající snilek! Něco v něm bylo, něco divokého, bez pravidel, bez kultury, to bylo třeba nejprve zlomit, nebezpečný plamen, který bylo nutno nejdříve uhasit a zadupat. Člověk, jak ho stvořila

příroda, je cosi nevypočitatelného, neprůhledného, nebezpečného. Je to přívál, vyvěrající z neznámé hory, a prales bez cesty a řádu. A tak jako musí být prales prosekán a pročištěn a násilně omezen, tak musí škola zlomit přírodního člověka - zvítězit nad ním a násilím ho omezit; jejím úkolem je udělat z něho platného člena společnosti podle zásad schválených shora a probudit v něm ty vlastnosti, jejichž plné rozvinutí poté korunuje a završí pečlivá kasárenská kázeň.

Jak krásně se ten malý Giebenrath rozvíjel! Toulek a her zanechal téměř sám od sebe, při hodinách se už dávno přestal hloupě smát, nechal si rozmluvit i zahradničení, pěstování králíků a nemístné chytání ryb. Jednoho večera se v domě Gieberathových objevil pan ředitel osobně. Když se zdvořilostní frází zbavil polichoceného otce, vstoupil do Hansova pokojíku a našel chlapce, jak sedí nad Evangeliiem svatého Lukáše. Co nejpřívětivěji ho pozdravil.

"To je krásné, Gieberathe, už zase jsi pilný! Ale pročpak se vůbec neukážeš? Každým dnem jsem tě čekal."

"Byl bych už přišel," omlouval se Hans, "ale chtěl jsem vám přinést aspoň nějakou pěknou rybu."

"Rybu? Jakoupak rybu?"

"No, kapra nebo tak něco."

"Ach tak. No copak ty už zase rybaříš?"

"Ano, ale jen trochu. Otec to dovolil."

"Hm. Tak. Hodně tě to baví?"

"Ano, dost."

"Dobře, moc dobře, prázdniny sis přece poctivě zasloužil. To teď pravděpodobně nemáš moc chuti učit se ještě něco navíc?"

"Ale ano, pane řediteli, samozřejmě."

"Nechtěl bych tě ale nutit k ničemu, k čemu sám nemáš chuť."

"Ovšemže mám chuť."

Ředitel se několikrát hluboce nadechl, pohladil si řídké vousy a posadil se na židli.

"Podívej, Hansi," řekl, "věc se má tak. Stará zkušenost říká, že právě po velmi dobré zkoušce často následuje obrát k horšímu. V semináři je zapotřebí zvyknout si na víc nových předmětů. Vždycky se vyskytne určitý počet žáků, kteří se o prázdninách učili dopředu - často právě ti, kterým to u zkoušky šlo méně dobře. Ti se pak najednou dostanou nahoru na úkor těch, co o vagacích odpočívali na vav-

řínech."

Zase vzdychl.

"Tady ve škole to šlo snadno, být pořád první. V semináři ale budeš mít jiné kamarády, samé nadané a velmi pilné, kteří se jen tak hravě předhonit nedají. Chápeš to?"

"Ach ano."

"Tak jsem ti chtěl navrhnout, aby ses teď o prázdninách trochu učil dopředu. Samozřejmě s mírou! Máš teď právo a povinnost důkladně si odpočinout. Myslel jsem, že tak hodinka nebo dvě denně by mohlo být to pravé. Jinak člověk snadno vybočí z kolejí a pak potřebuje celé týdny, aby se do nich zase vrátil. Tak co myslíš?"

"Jsem připraven, pane řediteli, budete-li tak laskav..."

"Dobrá. Kromě hebrejštiny ti v semináři objeví nový svět hlavně Homér. Budeš ho číst s dvojnásobným požitkem a porozuměním, když už teď položíme solidní základy. Homérův jazyk, starý ionský dialekt, a homérská prozódie, to je něco úplně obzvláštního, něco jedinečného, a vyžaduje to píli a důkladnost, chce-li člověk vůbec mít z této literatury opravdový požitek."

Hans byl samozřejmě rád ochoten proniknout i do tohoto nového světa a slíbil, že udělá, co bude moci. To nejhorší ale ještě přišlo. Ředitel si odkašlal a přátelsky pokračoval:

"Otevřeně řečeno, byl bych také rád, kdybys několik hodin věnoval matematice. Nejsi špatný počtář, ale matematika přece jen doposud nebyla zrovna tvou silnou stránkou. V semináři budeš muset začít s algebrou a geometrií, a tak by bylo přece jen záhodno vzít si několik přípravných lekcí."

"Ano, pane řediteli."

"U mne jsi vždycky vítán, to už víš. Pro mě je to věc cti, vidět, jak z tebe bude něco pořádného. Kvůli matematice bys ale musel poprosit otce, aby ti vzal u pana profesora několik soukromých hodin. Snad tři, čtyři týdně."

"Ano, pane řediteli."

Práce teď zase velmi potěšitelně vzkvétala, a když Hans tu a tam přece jen šel na hodinku chytat ryby nebo na procházku, měl špatné svědomí. Obvyklou hodinu koupání si vybral obětavý učitel matematiky pro své lekce.

Tyto hodiny algebry pro Hanse při veškeré píli nemohly být potě-

šením. Bylo to přece jen trpké, když uprostřed horkého odpoledne musel jít místo koupání do teplého učitelova bytu a v prašném vzduchu plném komářího bzučení s unavenou hlavou a vysychajícím hlasem přeřikávat a plus b a a minus b. Ve vzduchu pak leželo cosi ochromujícího a nesmírně tíživého, co se v nepříznivých dnech mohlo změnit v bezútěšnost a zoufalství. S matematikou to u něj bylo vůbec pozoruhodné. Nepatřil totiž k těm žákům, pro něž zůstává nedostupná a nepochopitelná, občas nacházel dobrou, ba elegantní řešení a měl pak z toho radost. Na matematice se mu líbilo, že tu nebylo žádné bloudění a žádné švindlování, žádná možnost odchýlit se od tématu a zatoulat se do klamavých vedlejších oblastí. Z téhož důvodu měl tak rád latinu, neboť tento jazyk je jasný, jistý, jednoznačný a nezná téměř žádné pochybnosti. Ale i když v počtech třeba souhlasily všechny výsledky, nevzešlo z toho vlastně nic kloudného. Matematické práce a hodiny mu připadaly jako putování po rovné silnici; člověk se dostává pořád kupředu, každého dne pochopí něco, co včera ještě nechápal, ale nikdy nedojde na nějakou horu, ze které by se najednou otevíraly široké výhledy

Trochu živější to bylo na hodinách u ředitele školy. Městský farář ovšem uměl ze znetvořené řečtiny Nového zákona udělat něco mnohem přitažlivějšího a nádhernějšího než ředitel z mladistvé svěžího homérského jazyka. Ale koneckonců byl to přece jen Homér, kde hned za prvními obtížemi se objevují již i překvapení a požitky, a ty neodolatelně lákají dál. Hans často seděl, pln rozechvělé netrpělivosti a napětí, nad tajemně a krásně znějícím veršem, který byl těžko srozumitelný, a nedařilo se mu dost rychle najít ve slovníku klíče, které by mu tu tichou, radostnou zahradu otevřely.

Domácích úkolů teď měl zase dost a o mnohých večerech sedal opět dlouho u stolu, ponořen do nějaké úlohy Otec Giebenrath na takovou píli pohlížel s pýchou. V jeho těžkopádné hlavě mlhavě ožíval ideál tolika omezených lidí, vidět z vlastního kmene vyrůstat a jej přerůstat větev ženoucí se do výše uctívané s

nejasným respektem.

V posledním týdnu prázdnin se chovali ředitel a farář najednou zase nápadně mírně a starostlivě. Posílali chlapce, aby se šel projít, přerušovali hodiny a zdůrazňovali, jak je důležité, aby na novou dráhu vstoupil osvěžený a odpočinutý

Několikrát se Hans ještě dostal na ryby. Hodně ho bolela hlava a

bez patřičného soustředění seděl na břehu řeky, ve které se teď obrážela světle modrá obloha časného podzimu. Bylo pro něj záhadou, proč se vlastně svého času na letní prázdniny tak těšival. Ted' byl spíš rád, že už je má za sebou a že půjde do semináře, kde mu začne úplně jiný života úplně jiné učení.

Protože mu na tom vlastně nezáleželo, nenachytil už také skoro žádné ryby, a když otec o tom jednou zavtipkoval, přestal rybařit a rybářské náčiní uložil zase nahoru do mansardy.

Teprve v posledních dnech ho najednou napadlo, že už po celé týdny nebyl u ševce Flaiga. I teď se k tomu musel přinutit, aby ho vyhledal. Byl večer a mistr seděl v obytné světnici u okna, s jedním malým dítětem na každém koleni. Přestože okno bylo otevřené dokořán, celým bytem pronikal zápach kůže a leštidla. Hans rozpačitě vložil ruku do mistrovy tvrdé, široké pravice.

"Tak jak se daří?" zeptal se mistr. "Pilně ses učil u faráře?"

"Ano, byl jsem tam denně a hodně jsem se naučil."

"Copak?"

"Hlavně řečtinu, ale i leccos jiného."

"A ke mně se ti nezachtělo nikdy?"

"Zachtělo, pane Flaigu, ale nikdy se to nehodilo. Každý den hodina u faráře, u ředitele školy každý den dvě hodiny, a čtyřikrát týdně jsem musel k učiteli počtů."

"Ted' o prázdninách? To je přece nesmysl!"

"Nevím. Učitelé to tak chtěli. A učení mi nepřipadá nijak těžké."

"Možná," řekl Flaig a uchopil chlapce za paži. "S učením by to bylo v pořádku, ale co to tu máš za dvě hubené ručičky? A také obličej máš tak pohublý. Ještě tě bolívá hlava?"

"Tu a tam."

"To je nesmysl, Hansi, a k tomu hřích. V tvém věku musíš mít pořádný vzduch a pohyb a důkladně si odpočinout. Na co by vám jinak dávali prázdniny? Přece ne k tomu, abyste dřepěli ve světnici a dál se učili. Jsi jen kost a kůže!"

Hans se zasmál.

"Nu, ty se už nějak prokoušeš. Ale co je moc, to je moc. A co hodiny u faráře, jaké to bylo? Co říkal?"

"Říkal toho hodně, ale vůbec nic špatného. Ví toho kolosálně moc."

"Nikdy nemluvil o bibli s despektem?"

"Ne, to vůbec ne."

"Tak to je dobře. Protože to ti řeknu: desetkrát lepší je újma na těle než na duši! Chceš se později stát farářem, to je nádherný a těžký úkol, a potřebuje to jiné lidi, než je většina vás, mladých. Snad jsi ty ten pravý a budeš jednou duším pomáhat a učit je. To ti ze srdce přeji a budu se za to modlit."

Zdvihl se a obě ruce položil chlapci pevně na ramena.

"Žij blaze, Hansi, a zůstaň i nadále dobrým! Pán ti žehnej a ochraňuj tě. Amen."

Slavnostní patos, modlení a proslovy ve spisovné němčině na chlapce působily tísnivě a trapně. Farář při loučení nic takového nedělal.

Těch několik dní uplynulo rychle a neklidně v přípravách a loučení. Jednu bednu s peřinami, oblečením, prádlem a knihami už odeslali, teď se balil cestovní vak, a jednoho chladného rána odjeli otec a syn do Maulbronn. Bylo to přece jen zvláštní a skličující, opustit domov a z rodného domu se vydat pryč, někam do cizího ústavu.

Na severozápadě země leží mezi lesnatými kopci a malými tichými jezery velký cisterciácký klášter Maulbronn. Rozlehlé, pevné a dobře udržované stojí krásné staré stavby a byly by lákavým obydlím, protože jsou nádherné, uvnitř i zevně, a za staletí ušlechtilé a niterně srostly se svým pokojně krásným, zeleným okolím. Kdo chce klášter navštívit, vstoupí malebnou bránou, otevírající vysokou zeď, na rozlehlé a velmi tiché nádvoří. Šplouchá tu kašna, stojí tam staré, důstojné stromy a po obou stranách staré kamenné a pevné domy, a v pozadí je vidět průčelí hlavního kostela s pozdně románskou předsíní, zvanou Ráj, půvabné a úchvatné krásy, že jí rovno není. Na mohutné kostelní střeše sedí legrační věžička, špičatá jako jehla, těžko lze pochopit, že unese zvon. Nepoškozená křížová chodba, která je sama krásným dílem, skrývá jako klenot skvostnou kapli s kašnou; duchovní refektář s velmi ušlechtilou křížovou klenbou, dále oratorium, parlatorium, laický refektář, opatův dům a dva kostely se k sobě těsně přimykají. Malebné zdi, arkýře, brány, zahrádky, mlýn a obytné domy útulně a radostně obklopují mohutné, staré stavby. Široké nádvoří je tiché a prázdné a ve spánku si pohrává se stíny stromů; jen hodinu po poledni se tam probouzí prchavý, zdánlivý život. To vyjde z kláštera houf mladých lidí, rozptýlí se po rozlehlé ploše, přinese s sebou trochu pohybu, výkřiků, rozhovorů a smíchu, třeba si chlapci i pohrají s míčem, a když hodina uběhne, zmizí rychle a beze stopy za zdmi. Tady si už leckdo pomyslel, že to je místo pro pořádný kus života a radosti, že zde musí vyrůstat něco životního, potěšitelného, že zde musí zralí a dobří lidé plodit veselé myšlenky a krásná, radostná díla.

Už dávno byl tento nádherný klášter, ležící daleko od světa a skrytý za kopci a lesy, postoupen žákům protestantského teologického semináře, aby vnímavé mladé mysli obklopovala krása a klid. Současně jsou tam mladí lidé odloučení od rozptylujících vlivů města a rodinného života a zůstávají uchráněni škodlivého pohledu na činnorodý život. To umožňuje, aby se mladíkům po léta předkládalo studium hebrejštiny a řečtiny včetně vedlejších předmětů zcela vážně jako životní cíl, aby se veškerá žízeň mladé duše obrátila k čistým a ideálním studiím a požitkům. K tomu přistupuje jako důležitý faktor život v internátě, nucení k sebevýchově, pocit sounáleži-

tosti. Nadace, na jejíž náklady seminaristé smějí žít a studovat, se tím postarala o to, že její chovanci budou dětmi zvláštního ducha, podle něhož je lze později kdykoli rozpoznat - je to jemný a jistý způsob ocejchování. S výjimkou divochů, kteří se občas tu a tam vzepřou, lze poznat každého švábského seminaristu po celý jeho život.

Kdo měl při vstupu do klášterního semináře ještě matku, ten po zbytek života vzpomíná na ony dny s vděčností a úsměvným pohnutím. Hans Giebenrath k těm případům nepatřila přenesl se přes to bez jakéhokoli dojetí, ale mohl pozorovat velký počet cizích matek a zvláštním způsobem to na něj zapůsobilo.

Ve velkých koridorech olemovaných vestavěnými skříněmi, takzvaných dormitářích, stály kolem dokola bedny a koše a chlapci v doprovodu rodičů se zabývali vybalováním a rovnáním svých věcí. Každý dostal přidělenou svou očíslovanou skříň a v pracovnách svou očíslovanou policičku na knihy. Synové a rodiče klečeli na podlaze a vybalovali, fámulus se mezi nimi procházel jako kníže a tu a tam uděloval dobře míněné rady. Rozkládaly se vybalené šaty, skládaly košile, knihy vršily do sloupků, boty a pantofle rovnaly do řad. Vybavení bylo do značné míry u všech totéž, neboť bylo předepsáno vzít si s sebou co nejmenší množství prádla a jen to podstatné z ostatních domácích potřeb. Objevila se plechová umyvadla s vyškrabanými jmény a ta byla rozestavena v umývárně, vedle houba, miska na mýdlo, hřeben a kartáček na zuby. Dále si každý přinesl lampu, konvičku petroleje a příbor.

Chlapci byli vesměs nadměrně činní a rozrušení. Otcové se usmívali, pokoušeli se pomáhat, často se dívali na kapesní hodinky, poněkud se nudili a snažili se nebýt nápadní. Duší veškeré činnosti však byly matky. Kus za kusem braly šatstvo a prádlo do ruky, uhlazovaly záhyby, rovnaly vázanky a rozdělávaly kusy po pečlivém vyzkoušení do skříní, co možná přehledně a prakticky. S tím se prolínaly rady, napomínání a něžnosti.

"Ty nové košile si musíš obzvlášť šetřit, stály tři marky padesát."

"Prádlo budeš posílat každé čtyři týdny drahou, a když to bude spěchat, tak poštou. Ten černý klobouk je jen na neděli."

Tlustá, poklidná paní seděla na vysoké bedně a učila syna umění přišívat knoflíky.

"Když se ti bude stýskat," bylo slyšet jinde, "tak mi vždycky napiš. Do Vánoc to přece není tak strašně dlouho."

Hezká, ještě dost mladá žena přehlížela naplněnou skříň svého synáčka a laskavě rukou přejížděla po hromádkách prádla a po kabátech a kalhotách. Když s tím byla hotová, začala hladit svého chlapce, ramenatého cvalíka. Ten se styděl a s rozpačitým úsměvem se bránil a také si zastrčil obě ruce do kapes kalhot, aby přece nevypadal rozmazleně. Zdálo se, že loučení je pro matku těžší než pro něj.

U jiných tomu bylo opačně. Nečinně a bezradně hleděli na své zaměstnané matky a vypadali, jako by nejraději chtěli zase odjet s nimi domů. U všech ale strach z rozloučení a vystupňovaná něha a přichylnost těžce zápasily s ostychem před diváky a se vzdorovitým pocitem první mužné důstojnosti. Mnohý z nich by se byl nejraději rozbřečel, ale naoko se tvářil bezstarostně a jako by se ho nic nedotýkalo. A matky se tomu usmívaly.

Téměř všichni ze svých beden vybalili kromě toho nutného i některé věci přepychové: sáček jablek, klobásu, košíček pečiva a podobně. Mnoho si jich přivezlo brusle. Velkou pozornost vzbudil malý, prohnane vyhlížející mládenec, který měl celou šunku a vůbec se nesnažil ji schovat.

Dalo se snadno rozlišit, kteří chlapci přišli rovnou z domova a kteří už dříve byli v ústavech a penzionátech. Ale i na těch bylo vidět rozčilení a napětí.

Pan Giebenrath pomáhal synovi vybalovat a počínal si přitom chytře a prakticky. Byl s tím hotov dříve než většina ostatních a chvíli s Hansem bezradně postával v dormitáři a nudil se. Protože všude kolem dokola viděl napomínající a poučující otce, utěšující a radící matky a sklíčeně naslouchající syny, považoval také za vhodné věnovat Hansovi na cestu do života několik zlatých slov. Dlouho rozvažoval a utrápeně se plížil kolem mlčícího chlapce, pak najednou spustil a vykřikl ze sebe malou kyticí velebných úsloví, která Hans přijímal udiveně a tiše, dokud si nevšiml, že vedle stojící farář se otcově řeči pobaveně usmívá; tu se Hans zastyděl a odtáhl řečníka stranou.

"Tedy, že ano, budeš přece dělat své rodině čest? A budeš poslouchat své nadřízené?"

"Ano, ovšem," řekl Hans.

Otec zmlkl a s ulehčením si oddechl. Začala mu být dlouhá chvíle. I Hans si připadal dost ztraceně, tu se díval se stísněnou zvěda-

vostí oknem do tiché křížové chodby, jejíž starobylá poustevnická důstojnost a klid byly ve zvláštním protikladu k mladému životu hlučícímu nahoře, tu plaše pozoroval zaměstnané kamarády, z nichž ještě žádného neznal. Vypadalo to, že onen chlapec ze Stuttgartu, kterého znal ze zkoušky, navzdory své rafinované göppingenské latině neobstál, aspoň ho Hans nikde neviděl. Aniž přitom příliš přemýšlel, pozoroval své budoucí spolužáky. Jakkoli bylo vybavení všech chlapců co do druhu a počtu podobné, přece jen šlo snadno odlišit ty z města od selských synků a majetné od chudých. Synové bohatých přicházeli ovšem do semináře zřídka kdy, z čehož lze usuzovat částečně na pýchu a větší osvěcenost rodičů, částečně na nadání dětí; přesto však leckterý profesor a vyšší úředník ve vzpomínce na vlastní klášterní léta pošle svého chlapce do Maulbronnu. A tak bylo vidět mezi čtyřiceti černými kabátky leckterý rozdíl v látce a ve střihu, a ještě více se mladí lidé lišili v chování, v nářečí a v postoji. Byli tu hubení Schwarzwaldané s topornými rukama a nohama, kypří synové horalů, slámově plaví a s širokými ústy, činorodí obyvatelé nížin s volnými a veselými způsoby, jemní Stuttgartané se špičatými botami a se zkaženým, vlastně lépe řečeno zjemnělým dialektem. Přibližně každý pátý z tohoto výkvětu mládeže nosil brýle. Jeden z nich, vytáhlý a téměř elegantní stuttgartský mamínčin synáček, měl tvrdý, jemný, plstěný klobouk, choval se vznešeně a netušil, že ona nezvyklá okrasa už teď, prvního dne, budí v těch opovázlivějších z jeho kamarádů zálsť na pozdější lumpárny a násilnosti.

Citlivější divák mohl asi rozpoznat, že nesmělý hlouček nepředstavuje zrovna nejhorší výběr z mládeže této země. Vedle průměrných hlaviček, na nichž bylo zdaleka patrné, že prodělaly nalejváru norimberským trychtýřem, nechyběli ani jemní, ani vzdorovitě pevní chlapci, za jejichž hladkými čely se mohla nacházet ještě zpola snová vidina vyššího života. Snad mezi nimi byla ta či ona z vychytralých a tvrdošíjných švábských palic, které se tu a tam v průběhu doby vetřely doprostřed velkého světa a učinily své vždy trochu suchopárné a svévolné myšlenky centrem nových, mocných systémů. Neboť

Švábsko nejenže sebe a svět zásobuje dobře vychovanými teology, ale s pýchou disponuje i tradiční schopností filozoficky spekulovat, což už nejednou zplodilo vážené proroky nebo také hlasatele bludů. A tak ta plodná země, jejíž velké politické tradice jsou dávnou minulostí, ještě pořád má na svět jistý vliv, aspoň v duchovních oblas-

tech boží učenosti a filozofie. Kromě toho má lid také už odpradávná zálibu v krásné formě a snivé poezii, z čehož čas od času vyrostou veršotepci a básníci, kteří nepatří ke špatným.

V uspořádání a mravech maubronnského semináře nebylo při povrchním pozorování patrné nic švábského, spíš byla vedle latinských jmen, pozůstatku klášterních dob, nově nalepena ještě leckterá klasická etiketa. Světnice, do kterých byli chovanci rozděleni, se jmenovaly: Fórum, Hellas, Atény, Sparta, Akropolis, a že se nejmenší a poslední jmenovala Germánie, jako by skoro naznačovalo, že existují důvody, proč z germánské přítomnosti pokud možno dělat římsko-řecký sen. Ale i to opět bylo jen povrchní a ve skutečnosti by se sem hebrejská jména hodila lépe. Tak tomu i ironická náhoda chtěla, že světnice Atény nedostala jako obyvatele třeba ty nejsvobodomyšlnější a nejvýmluvnější, nýbrž právě několik pořádně nudných patronů a že ve Spartě nebydlili válečníci a asketi, nýbrž hrstka bezstarostných a bujných hospitantů. Hans Giebenrath byl společně s devíti kamarády přidělen do světnice Hellas. Přece jen mu bylo divně u srdce, když večer společně s těmi devíti poprvé vstoupil do studené, holé ložnice a lehl si do úzké žákovské postele. Ze stropu visela velká petrolejová lampa, při jejíž červené záři se svlékali a kterou ve čtvrt na jedenáct fámulus zhasl. Ted' leželi jeden vedle druhého, vždy mezi dvěma postelemi stála židlička se šatstvem, ze sloupu visel provaz, kterým se ráno tahá za zvon. Dva či tři chlupci se už znali a prohodili šeptem několik váhavých slov, brzy však zmlkli; ostatní si byli cizí a každý ležel v posteli trochu zaražen a tiše jako myška. Bylo slyšet hluboké oddechování spáčů nebo někdo ve spánku pohnul rukou a lněná pokrývka zašus-tila. Kdo ještě byl vzhůru, choval se úplně klidně. Hans nemohl dlouho usnout. Naslouchal dechu svých sousedů a po chvíli si všiml podivně úzkostného zvuku ob jednu postel; tam někdo ležel a plakal, pokrývku přetaženou přes hlavu, a to tiché vzlykání zaznívající jakoby z dálky Hanse neobyčejně rozrušilo. Jemu samotnému se po domově nestýskalo, ale litoval své tiché komůrky, kterou měl doma; k tomu přistupovala bojácná hrůza z nejistoty všeho nového a z množství kamarádů. Ještě nebyla ani půlnoc, a v sále už nikdo nebyl vzhůru. Mladí spáči leželi vedle sebe, tváře zabořené do pruho vaných polštářů, smutné a vzdorné, bezstarostné a bázlivé, přemožení tímž sladkým, pevným odpočinkem a zapomněním. Nad starými špičatý-

mi střechami, věžemi, arkýři, fiálami, cimbuřími a sloupovými chodbami s kamennými oblouky vystoupil bledý půlměsíc; jeho světlo se usídlilo na římsách a prazích, rozlévalo se po gotických oknech a románských branách a chvělo se bledým zlatem ve velké, ušlechtilé kašně v křížové chodbě. Několik žlutavých pruhů a světelných skvrn padlo třemi okny i do světnice Hellas a pobývalo v sousedství snů spících chlapců stejně jako kdysi v sousedství snů mnišských pokolení.

Příštího dne se konalo slavnostní přijetí v oratoři. Učitelé tu stáli v převlečnicích, efor měl projev, žáci seděli zamyšleně skloněni v lavicích a chvílemi se pokoušeli zašilhat přes rameno po svých rodičích, sedících dále vzadu. Matky přemítavě a s úsměvem hleděly na své syny, otcové se drželi zpřímá, sledovali projev a vypadali vážně a odhodlaně. Jejich srdce zaplavovala pýcha a pochvalné pocity a krásné naděje, a ani jediný nepomyslel na to, že dnes prodává své dítě za finanční výhodu. Na závěr byl jeden žák za druhým vyvoláván jménem, každý předstoupil před řady a efor ho rukoudáním přijal a zavázal, a tím byl - pokud se bude chovat dobře - zaopatřen a zabezpečen státem až do konce života. Že to asi není možné úplně zadarmo, o tom přemýšlel každý z nich právě tak málo jako jejich otcové. Mnohem vážnější a dojímavější jim připadala chvíle, kdy se museli rozloučit s otcem a matkou. Částečně pěšky, částečně v drožkách, částečně ve všemožných narychlo opatřených vozidlech mizeli pohledům opouštěných synů, ještě dlouho vlály v mírném zářijovém vzduchu šátečky, až nakonec odjíždějící pohltil les, a synové se tiše a v zamyšlení vraceli zpět do kláštera.

"Tak, páni rodičové už odjeli," řekl fámulus.

Ted' se chlupci začali vzájemně prohlížet a seznamovat, nejdříve uvnitř každého pokoje. Kalamáře plnili inkoustem, lampy petrolejem, rovnali knihy a sešity a pokoušeli se v novém prostředí zabydlet. Přitom se

vzájemně zvědavě prohlíželi, navazovali rozhovory, vyptávali se, odkud jsou a kam chodili do školy, a vzpomínali na zemskou zkoušku, skrze kterou se společně propotili. Kolem jednotlivých pultů se tvořily hovořící skupinky, tu a tam se odvážně ozval jasný chlapecký smích, a večer se spolubydlící už znali mnohem lépe než lodní pasažéři na konci plavby po moři.

Mezi devíti kamarády, kteří s Hansem bydleli ve světnici Hellas,

byly čtyři osobnosti, zbytek patřil více či méně k dobrému průměru. Nejprve tu byl Otto Hartner, syn profesora ze Stuttgartu, nadaný, klidný, sebejistý a s bezvadným chováním. Byl urostlý, široký, statný a dobře oblečený; spolubydlícím imponoval pevným, pěkným vystupováním.

Pak Karl Hamel, syn vesnického starosty z hor. Seznámit se s ním zabralo dost času, protože byl plný rozporů a jen zřídkakdy se vytrhl ze své zdánlivé lhostejnosti. Potom byl vášnivý, rozpustilý a násilný, ale nikdy to netrvalo dlouho a zase se uzavřel do sebe, a pak se nevědělo, je-li to tichý pozorovatel nebo jen tichošlápek.

Nápadným, i když méně složitým zjevem byl Hermann Heilner z dobré schwarzwaldské rodiny. Už prvního dne se vědělo, že to je básník a krasoduch, a kolovala pověst, že slohové cvičení při zemské zkoušce napsal v hexametrech. Mluvil hodně a živě, měl krásné housle a zdálo se, že dává otevřeně najevo svou povahu, sestávající hlavně z mladistvě nezralé směsice sentimentality a lehkomyšlnosti. Avšak jeho osobnost měla i hluboké stránky, i když méně patrné. Tělo i duši měl vyvinutější, než odpovídalo jeho věku, a už začal pokusně kráčet vlastní cestou.

Nejpodivnější obyvatel Hellady byl ale Emil Lucius, uzavřený, světlavý mužiček, houževnatý, pilný a suchý jako starý sedlák. Přes nehotovou postavu a rysy nepůsobil chlapeckým dojmem, nýbrž měl v sobě cosi dospělého, jako by na něm už nebylo co měnit. Hned prvního dne, zatímco ostatní se nudili, povídali si a pokoušeli se zvyknout si, seděl tiše a trpělivě nad gramatikou, uši si zacpal palci a učil se ostošest, jako by měl dohnat ztracená léta.

Tomu tichému podivínovi přišli na jeho spády teprve postupně a zjistili, že je to tak rafinovaný lakomec a sobec, že právě dokonalost v těchto nepravostech mu vynesla jakousi úctu nebo aspoň to, že byl trpěn. Měl vypracován prohnáný systém šetření a zisku, jehož jednotlivé finesy vycházely najevo jen pozvolna a budily údiv. Začínalo to už časně ráno při vstávání tím, že Lucius chodil do umývárny buď jako první nebo jako poslední, aby mohl použít ručník a pokud možno i mýdlo někoho jiného a své vlastní věci tak ušetřit. Tak se mu podařilo, že mu jeho ručník vydržel vždycky o dva či více týdnů déle. Ručníky se ale musely každý týden vyměňovat a každé pondělí dopoledne to vrchní fámulus kontroloval. Lucius tedy každé pondělí ráno pověsil na svůj očíslovaný věšák vypraný ručník, v polední

přestávce jej ale zase odstranil, pečlivě složil a dal zpátky do skříňky a místo něj znovu pověsil ten starý ušetřený. Mýdlo měl tvrdé a to málo pěnilo, zato však vydrželo po celé měsíce. Emil Lucius ale proto rozhodně nebyl zanedbaného zevnějšku, nýbrž vždycky vypadal bezvadně, řídké světlé vlasy si pečlivě česal na pěšinku a prádlo a oblečení si co nejvíce šetřil.

Z umývárny se chodilo na snídani. K té byl šálek kávy, kostka cukru a žemle. Většinou to nestačilo, protože mladí lidé obvykle mívají ráno po osmihodinovém spánku pořádný hlad. Lucius byl spokojen, denní přiděl cukru si utrhl od úst a vždycky pro něj našel odběratele, dvě kostky za fenik nebo pětadvacet kostek za sešit. Že večer rád pracoval při svitu cizích lamp, aby ušetřil drahý petrolej, to se rozumělo samo sebou. Přitom ne že by snad byl dítětem chudých rodičů, nýbrž pocházel z docela přijatelných poměrů, ostatně děti úplně chudých lidí zřídkakdy umějí hospodařit a šetřit, spíš vždy spotřebují všechno, co mají, a nic si neuloží.

Emil Lucius však svůj systém aplikoval nejen na věcný majetek a hmatatelné statky, nýbrž pokoušel se vydobýt výhod i v říši ducha, kde jen mohl. Přitom byl tak chytrý, že nikdy nezapomínal, že veškerý duchovní majetek má jen relativní hodnotu, proto svou skutečnou píli upínal pouze na předměty, jejichž ovládnutí mohlo přinést plody při pozdější zkoušce, a v ostatních se skromně spokojil s průměrnými známkami. Co se naučil a dokázal, vždy poměřoval jen podle výkonů spolužáků, a byl by raději první se znalostmi polovičními než druhý s dvojnásobnými. Proto ho bylo vidět večer, kdy se kamarádi oddávali všelijaké kratochvíli, hrám a četbě, jak tiše sedí u práce. Hlučení ostatních ho vůbec

nerušilo, dokonce příležitostně po nich bez závesti pobaveně pokukoval. Neboť kdyby všichni ostatní pracovali také, nebylo by přece jeho úsilí rentabilní.

Všechny tyhle vychytralosti a triky nikdo pilnému snaživci neza-zlival. Ale jako všichni, kdo přehánějí a jsou příliš ziskuchtiví, i on brzy překročil hranice pošetilosti. Protože v klášteře bylo všechno vyučování bezplatné, napadlo ho, že toho využije a přihlásí se na lekce hry na housle. Ne že by snad měl nějaké předchozí vzdělání, trochu sluchu a nadání nebo třeba jen potěšení z hudby! Myslel si ale, že koneckonců hrát na housle se dá naučit stejně jako latině nebo počtům. Hudba byla, jak slýchal, později v životě užitečná a ten, kdo uměl hrát, byl oblíbený a vítaný, a každopádně ta věc nic nestá-

la, protože seminář dával k dispozici i školní housle.

Učiteli hudby Haasovi vstávaly vlasy na hlavě, když k němu Lu-cius přišel a chtěl hodiny houslí, neboť ho znal z hodin zpěvu, kde Luciovy výkony sice nesmírně bavily všechny spolužáky, ale jeho, učitele, přiváděly k zoufalství. Pokoušel se to chlapci rozmluvit; ale s tím narazil na nepravého. Lucius se jemně a skromně usmál, odvolal se na své dobré právo a prohlásil, že má nezdolnou zálibu v hudbě. Tak tedy dostal ty nejhorší zkušební housle, týdně dostával dvě lekce a každý den půlhodinu cvičil. Po prvním cvičení ale spolubydlíci prohlásili, že to bylo poprvé a naposled a že si takové strašlivé sku-čení vyprošují. Od té doby Lucius s houslemi neklidně chodil po klášteře, hledal k cvičení tiché koutky, odkud se pak rozléhaly zvláštní drásavé, kvílivé a kňouravé tóny a sužovaly sousedy. Bylo to, jak řekl básník Heilner, jako by utrápené staré housle ze všech otvorů po červotočích zoufale prosily o slitování. Protože Lucius nedělal žádné pokroky, začal být trýzněný učitel nervózní a hrubý, Lucius cvičil čím dál tím zoufaleji a v jeho kramářském obličejí, dosud vyzařujícím spokojenost se sebou, se začaly objevovat starostlivé vrásky. Byla to úplná tragédie, neboť když ho nakonec učitel prohlásil za naprosto neschopného a zdráhal se pokračovat ve výuce, učenichtivý pošetilec si vybral klavír a i s ním se týral po celé neplodné měsíce, až se zlomil a tiše rezignoval. V pozdějších letech však, když byla řeč o hudbě, dával najevo, že se kdysi učil jak na housle, tak na klavír a že jen okolnosti ho bohužel postupně odcizily tomuto krásnému umění.

Tak se světnice Hellas mohla často bavit na účet svých komických obyvatel, neboť i krasoduch Heilner byl původcem leccjaké směšné scény. Karl Hamel si hrál na ironika a vtipného pozorovatele. Byl o rok starší než ostatní, to mu propůjčovalo jistou nadřazenost, ale přesto to nedotáhl na žádnou uznávanou roli; byl náladový, asi tak jednou za týden měl potřebu vyzkoušet svou tělesnou sílu v nějaké rvačce a byl pak při tom divoký a skoro surový.

Hans Giebenrath tomu s údivem přihlížel a kráčel svou tichou cestou jako dobrý, ale poklidný kamarád. Byl pilný, skoro tak pilný jako Lucius, a těšil se účtě svých spolubydlících s výjimkou Heilne-ra, který vepsal na svůj prapor geniální lehkovážnost a Hansovi se příležitostně vysmíval jako biflounovi. Celkem se všichni ti četní chlapci, prodávající léta rychlého růstu, snášeli dobře, i když ve-

černí rvačky v dormitářích nebyly žádnou zvláštností. Neboť se sice horlivě snažili, aby si připadali jako dospělí a aby vědeckou vážností a dobrým chováním dokázali opodstatněnost vykáni ze strany učitelů, jemuž ještě nenavykli, a na latinskou školu, kterou právě opustili, shlíželi namyšleně a soucitně jako začínající vysokoškolák na gymnázium. Ale znovu a znovu vyumělkovanou důstojností přece jen pronikalo nefalšované klukovství a vyžadovalo svá práva. Pak se ložnice otrásla dupotem a peprnými klukovskými nadávkami.

Pro vedoucího nebo učitele takového ústavu muselo být poučením a potěšením pozorovat, jak po prvních týdnech soužití se houf chlapců podobá usazující se chemické směsi, kde se shlukují nestálé mraky a vločky, zase se rozdělují a utvářejí jinak, až se vytvoří určitý počet pevných útvarů. Po překonání první nesmělosti a poté, co se všichni navzájem dostatečně poznali, začalo zvažování a zmatené hledání, skupinky se shlukly, přátelství a antipatie vyšly najevo. Zřídka se dali dohromady krajané nebo dřívější spolužáci, většina se přiklonila k novým známým, chlapci z města k selským synům, horalé k těm z nížin, podle tajemného pravidla, že protivy se přitahují a neúplnost je třeba doplnit v celek. Mladá stvoření nerozhodně tápala, vedle vědomí rovnosti se objevila touha odlišit se, a u leckterého z chlapců se k tomu poprvé probudilo z dětského spánku klíčící formování osobnosti.

Odehrávaly se nepopsatelné scénky náklonnosti a žárlivosti, dorůstaly v přátelské svazky a ve vyhlášená, vzdo-rovitá nepřátelství a končily - jak kdy - buď něžnými vztahy a přátelskými procházkami, nebo ostrými zápasy a rvačkami.

Hans se na tomto ruchu navenek nepodílel. Když mu Karl Hamel jasně a bouřlivě navrhoval své přátelství, ulekaně uhnul. Hned poté se Hamel spřátelil s jedním obyvatelem Sparty; Hans zůstal sám. Silná citlivost mu vykreslovala na obzoru krajinu přátelství blaženě a ve vytoužených barvách a tichý pud ho tam poháněl. Ale nesmělost ho brzdila. V tvrdých letech dětství bez matky mu byl dar přichylnosti odepřen. A před vším, co se navenek projevovalo entuziasmem, měl hrůzu. K tomu přistupovala chlapecká hrdost a nakonec protivná ctižádost. Nebyl jako Lucius, jemu šlo opravdu o poznání, ale i on se chtěl zdržet všeho, co by ho odvádělo od práce. A tak pilně setrval u pultíku, trpěl ale závistí a touhou, když viděl, jak se ostatní těší ze svého přátelství. Karl Hamel nebyl ten pravý, ale kdyby přišel někdo jiný a silně se pokoušel ho k sobě připoutat, rád by přivolil. Zůstával

sedět jako plachá dívka a čekal, zda někdo přijde, aby ho odvedl, někdo silnější a odvážnější než on, kdo by ho s sebou strhl a donutil být šťastným.

Protože kromě těchto záležitostí dalo hodně práce vyučování, hlavně hebrejštiny, uběhlo první období mládencům rychle. Četná jezírka a rybníky, které obklopují Maulbronn, zrcadlily bledou oblohu pozdního podzimu, vadnoucí jasany, břízy a duby i dlouhé soumraky, krásné hvozdzy se oddávaly se sténáním poslednímu předzim-nímu tanci a už víckrát spadla lehká jinovatka.

Lyrik Hermann Heilner se marně pokoušel získat kongeniálního přítele, teď se denně o vycházkách osaměle toulal po lesích a dával přednost zejména lesnímu jezeru, melancholickému hnědému rybníku obklopenému rákosím a zastíněnému starými, vadnoucími listnatými korunami. Ten smutně krásný lesní kout snílka mocně přitahoval. Tady mohl zasněně dělat prutem kruhy na vodě, číst Lenauovy Písně rákosí, ležet v nízkém porostu na břehu a přemýšlet přitom o podzimním tématu umírání a zániku, zatímco k tomu padání listů a šumění holých vrcholů stromů poskytovalo těžkomyslné akordy. Pak často vytáhl z kapsy malý černý sešitek, aby do něj tužkou připsal jeden či dva verše.

Dělal to i onoho zšeřelého poledne pozdního října, když Hans Giebenrath, který byl na procházce sám, vkročil na totéž místo. Uviděl mladého básníka, jak sedí na prkenné lávce malé propusti se sešitkem na klíně a s ořezanou tužkou přemýšlivě v ústech. Vedle něj ležela otevřená kniha. Pomalu k němu přistoupil.

"Bud' zdrav, Heilner! Co tu děláš?"

"Čtu Homéra. A co ty, kamarádíčku?"

"To ti nevěřím. Je mi jasné, co děláš."

"Opravdu?"

"Ovšem. Veršoval jsi."

"Myslíš?"

"Jasně."

"Sedni si!"

Giebenrath se posadil vedle Heilnera na prkno, nohama klátil nad vodou a díval se, jak se tu a tam snáší a točí v tichém chladném vzduchu hnědý list, a pak zase další, a neslyšně klesá na hnědavou vodní hladinu.

"Tady je to tristní," řekl Hans.

"To ano."

Oba se natáhli na záda, takže z podzimní scenérie viděli sotva jen několik stínících korun stromů, a zato zřetelně vystoupila světlemodrá obloha s klidně plujícími ostrůvky mraků.

"To jsou ale krásné mraky!" řekl Hans a poklidně se díval.

"Ano, kamarádíčku," vzdychl Heilner, "kdyby tak člověk mohl být mrakem!"

"A co potom?"

"To bychom tam nahoře plachtili, přes lesy a vesnice a města a země pořád dál, jako krásné lodě. Nebo jsi snad nikdy loď neviděl?"

"Ne, Heilnere. A ty?"

"Ó ano. Ale panebože, ty přece takovým věcem nerozumíš. Jen když se můžeš učit a šprtat a biflovat!"

"Myslíš si tedy, že jsem trouba?"

"To jsem neřekl."

"Tak hloupý, jak si myslíš, zdaleka nejsem. Ale povídej dál o těch lodích."

Heilner se obrátil, jen taktak že nespadol do vody. Ted' ležel na břiše, bradu zabořenou do dlaní, opřený o lokty.

"Na Rýně," pokračoval, "jsem viděl takové lodě. Bylo to o prázdninách. Jednou v neděli hráli na lodi, za tmy a s barevnými lampio-ny. Světla se odrážela ve vodě a my jsme pluli s hudbou po proudu. Pilo se rýnské a děvčata měla bílé šaty."

Hans poslouchal a neodpovídal, ale měl zavřené oči a viděl, jak loď pluje letní nocí, s hudbou a červenými světly a s děvčaty v bílých šatech. Heilner pokračoval:

"Jo, to bylo něco jiného než ted'. Kdo tady ví něco o takových věcech? Samí nudní patroni a svatouškové! A takoví se pachtí a dřou a neznají nic vyššího než hebrejskou abecedu. Ty taky nejsi jiný." Hans mlčel. Ten Heilner byl přece jen zvláštní. Snílek, básník. Už častěji se mu podívoval. Heilner pracoval, jak každý věděl, velmi málo, a přesto toho věděl hodně a dokázal dobře odpovídat, a přece zas těmito znalostmi pohrdal.

"Čteme tady Homéra," vysmíval se dále, "jako by Odyssea byla kuchařská kniha. Za hodinu dva verše a pak se slovo za slovem znovu a znovu přežvykuje a zkoumá, až se to člověku zhnusí. Ale na konci hodiny se pak vždycky řekne: Vidíte, jak to básník citlivě použil, nahlédli jste tu do tajemství básnické tvorby! Jen tak jako omáč-

ka k částicím a aoristům, aby se člověk v tom úplně neudusil. Takhle mi může být celý Homér ukradený. Vůbec, co nám vlastně je do těch starých řeckých krámů? Kdyby někdo z nás chtěl někdy zkusit žít trochu řecky, tak by ho vyhodili. Přitom se naše světnice jmenuje Hellas! Pustý výsměch! Proč se nejmenuje ‚Koš na papír‘ nebo ‚Klec na otroky‘ nebo ‚Doupě strachu‘? Celá ta klasika je švindl." Odplivl si.

"Ty, skládal jsi tu předtím verše?" zeptal se ted' Hans.

"Ano."

"O čem?"

"Tady, o jezeře a o podzimu."

"Ukaž mi to!"

"Ne, ještě to není hotové."

"Ale až to bude hotové?"

"No pro mě za mě."

Ti dva se zvedli a pomalu se vraceli do kláštera.

"Už jsi si vlastně všiml, jak je to tady krásné?" řekl Heilner, když procházeli kolem "Ráje". "Haly, oblouková okna, křížové chodby, refektáře, gotické a románské, všechno bohaté a krásně vyzdobené a umělecká práce. A k čemu tohle kouzlo? Pro tři tucty chudých kluků, ze kterých mají být faráři. Stát to podporuje."

Hans musel celé odpoledne o Heilnerovi přemýšlet. Co je to za člověka? Co Hansovi působilo starosti a po čem toužil, to pro něj vůbec neexistovalo. Heilner měl vlastní myšlenky a slova, žil vřeleji a svobodněji, trpěl zvláštními strastmi a zdálo se, že celým okolím pohrdá. Rozuměl kráse starých sloupů a zdí. A zabýval se tajemným, podivným uměním vyjádřit svou duši ve verších a vybudovat si z fantazie vlastní, zdánlivě životný život. Byl čilý a rozpustilý a denně žertoval víckrát než Hans za rok. Byl těžkomyslný a vypadalo to, že vlastní smutek vychutnává jako cizí, neobvyklou a vzácnou záležitost. Ještě téhož dne večer podal Heilner celému pokoji ukázkou své barvitě a nápadné osobnosti. Jeden ze spolužáků, tluchuba malého ducha jménem Otto Wenger, se s ním začal hádat. Chvilí Heilner zůstával klidný, vtipný a nad věcí, pak se dal strhnout k tomu, že ho udeřil, a brzy byli oba protivníci vášnivě a neoddělitelně a zarputile propleteni v klubko a hnali se jako loď bez kormidla v nárazech a půlkruzích a trhanými pohyby světnici Hellas, kolem stěn, přes židle,

po podlaze, oba beze slova, sotva dechu popadali, pěnili a soptili. Kamarádi stáli kolem a kriticky je pozorovali, vyhýbali se klubku, zachraňovali své nohy, pultíky a lampy a s radostným napětím čekali, jak to dopadne. Po několika minutách se Heilner namáhavě zvedl, vyprostil se a zůstal udýchaně stát.

Vypadal poničeně, měl červené oči, roztržený límec od košile a díru na koleně kalhot. Jeho protivník ho chtěl napadnout znovu, on tu ale stál se založenými rukama a řekl hrdě: "Už nepokračuji - jestli chceš, tak mě uhoď!" Otto Wenger s nadávkami odešel. Heilner se opřel o svůj pultík, rozsvítil stojací lampu, vstrčil ruce do kapes kalhot a vypadalo to, že se chce na něco upamatovat. Najednou mu z očí vyhrkly slzy, jedna za druhou, a pořád jich přibývalo. To bylo něco neslýchaného, protože pláč bezpochyby platil za to nejpotupnější, k čemu se mohl seminarista snížit. A on neudělal vůbec nic, aby to skryl. Neodešel z místnosti, zůstal klidně stát, pobledlý obličej obrácený k lampě; nesetřel si slzy, a dokonce ani nevytáhl ruce z kapes. Ostatní stáli kolem něj, zvědavě a zlomyslně přihlíželi, až Hartner předstoupil a řekl mu: "Ty, Heilnere, copak se nestydíš?"

Plačící chlapec se pomalu rozhlédl jako někdo, kdo se právě probudil z hlubokého spánku.

"Já že bych se měl stydět - před vámi?" řekl pak hlasitě a pohrdavě. "Ne, můj drahý."

Otřel si obličej, zlostně se usmál, sfoukl lampu a vyšel z místnosti.

Hans Giebenrath po celou tu scénu zůstal na svém místě a jen udiveně a ulekaně pokukoval po Heilnerovi. O čtvrt hodinu později se odvážil jít za ním. Uviděl ho, jak sedí v tmavém, mrazivém dormitáři na jedné z hlubokých okenních říms, ani se nepohne a hledí dolů do křížové chodby. Zezadu vypadala jeho ramena a úzká, ostře řezaná hlava neobvykle vážně a nechlapecky. Když Hans k němu přistoupil a zůstal stát u okna, nepohnul se, a teprve po chvíli, aniž se pootočil, se chraplavě zeptal:

"Co je?"

"To jsem já," řekl Hans nesměle.

"Co chceš?"

"Nic."

"Tak? Tak to můžeš zase jít."

Hans byl dotčen a opravdu chtěl odejít. Tu ho Heilner zadržel.

"Tak přece počkej," řekl rádoby žertovným tónem, "tak jsem to nemyslel."

Oba si vzájemně pohlédli do tváře a pravděpodobně každý si v tomto okamžiku tvář toho druhého poprvé vážně prohlédl a pokusil se představit si, že za těmi mladistvě hladkými rysy sídlí zvláštní lidský život se svými osobitostmi a zvláštní, svým způsobem poznamenaná duše.

Hermann Heilner pomalu natáhl ruku, uchopil Hanse za rameno a přitáhl ho blíž, až měli obličej zcela blízko u sebe. Pak najednou Hans s podivným úlekem ucítil, že rty toho druhého se dotkly jeho úst. Srdce se mu rozbušilo zcela nezvyklou tísní. Být takhle spolu v temném dormitáři a ten náhlý polibek, to bylo cosi dobrodružného, nového, snad nebezpečného; napadlo ho, jak by bylo strašlivé, kdyby je při tom někdo přistihl, protože cítil s jistotou, že toto líbání by ostatním připadalo ještě směšnější a ostudnější než předtím pláč. Říci nemohl nic, ale krev mu mocně stoupla do hlavy a byl by nejraději utekl.

Kdyby tu scénku viděl dospělý, asi by se z ní radoval, z neohrabaně plaché něžnosti ostýchavého vyjádření přátelství a z obou vážných, úzkých chlapeckých tváří, které byly obě hezké a slibné, napůl měly ještě dětský půvab a napůl už nádech nesmělého, krásného vzdoru mládí.

Postupně si mládež zvykla na společný život. Vzájemně se znali, každý o druhém něco věděl a měl o něm jistou představu, a vznikla mnohá přátelství. Byly dvojice přátel, které se spolu učily hebrejská slovíčka, dvojice přátel, které spolu kreslily nebo chodily na procházku nebo četly Schillera. Byli dobří latiníci a špatní počtáři, kteří se sblížili se špatnými latiníky a dobrými počtáři, aby využívali plodů bratrské spolupráce. Byla i přátelství, jejichž základem se stal jiný druh smlouvy a společného vlastnictví. Tak závistí stíhaný majitel šunky našel k sobě doplňující polovinu v zahradnickém synkovi ze Stammheimu, který měl na dně truhly plno krásných jablek. Jednou totiž, když jedl svou šunku, dostal žízeň a poprosil onoho spolužáka o jablko a nabídl mu za ně kousek šunky. Sedli si spolu, z opatrného rozhovoru vyplynulo, že šunka, jakmile dojde, bude hned nahrazena další a že majitel jablek bude moci zásob z domova požívat dlouho do jara, a tak se vytvořil solidní vztah, který dlouho přetrval leckteré

ideálnější a bouřlivěji uzavírané svazky.

Jen málokterí zůstali sólisty, mezi nimi Lucius, jehož chamtivá láska k umění byla tenkrát ještě v plném rozkvětu.

Existovaly i nerovné páry. Za ten nejvíce nerovný byli považováni Hermann Heilner a Hans Giebenrath, jeden lehkomyšlný a druhý svědomitý, básník a snaživec. Oba sice patřili k těm chytrým a nejnadanějším, ale Heilner se těšil napůl žertem minulé pověsti génia, zatímco o tom druhém se mluvilo jako o vzorném chlapečkovi. Ale ostatní se o ně moc nestarali, protože každý byl zaujat svým vlastním přátelstvím a rád se zabýval sám sebou.

Přes tyto osobní zájmy a zážitky však škola nepřišla zkrátka. Byla daleko spíše hlavní větou a rytmem, vedle nichž Luciova hudba, Heffnerovo básnění, včetně všech svazků, sporů a příležitostných rvaček probíhaly jen jako drobná obveselení a dovádění. Především hebrejščina jim dávala řádně zabrat.

Podivný, prastarý jazyk Jehovův, nepoddajný, vyschlý a přece tajemně živý strom vyrůstal před očima mladíků cize, sukovitě a záhadně, byl nápadný neobyčejnými rozvětvenými a překvapoval pozoruhodně zbarvenými a voňavými květy. Strašidelní nebo přívětiví tisíciletí duchové sídlili v jeho větvích, dutinách a kořenech: fantasticky hrůzostrašní draci, naivně půvabné pohádky, vrásčité, vážné, suché stařecké hlavy vedle krásných chlapců, dívek s mírnými očima nebo hádavých žen. Co v luteránské bibli znělo vzdáleně a snově, to nyní získávalo v drsné, skutečné řeči krev a hlas a zastarale těžkopádný, ale houževnatý a tajemný život. Tak to aspoň připadalo Heilnerovi, který každodenně a každou hodinu proklínal Pět knih Mojžíšových, a přece tam nacházel a odtamtud sál více života a oduševnělosti než mnohý trpělivý žáček, který znal všechna slovíčka a neudělal při čtení žádnou chybu.

A vedle toho Nový zákon, kde vše bylo jemnější, jasnější a niternější a jehož jazyk sice nebyl tak starý a hluboký a bohatý, ale byl naplněn mladým, horlivým a snivým duchem.

A Odyssea, z jejíchž silně libozvučných, mocně a pravidelně plynoucích veršů jako z bílých, oblých rukou víl se linula zpráva a tušení zaniklého a šťastného života čistých forem, tu pevná a uchopitelná, mohutně načrtnutá jakýmsi hrubým tahem, tu jen jako sen, krásné tušení vyzařující z několika slov a veršů.

Vedle toho se ztráceli historikové Xenofon a Livius, nebo jenom stáli stranou jako slabší světla skromně a skoro bez lesku. Hans sis

údivem všiml, jak pro jeho přítele všechny věci vypadají jinak než pro něho. Pro Heilnera neexistovalo nic abstraktního, nic, co by si nebyl mohl představit a pomalovat barvami fantazie. Tam, kde to nešlo, nechal to s nevolí být. Matematika pro něho byla něco jako sfinga přetížená záluďnými hádankami, jejíž chladný, zlý pohled poutal své oběti, a on se té obludě vyhýbal velkým obloukem.

Přátelství těch dvou bylo zvláštním vztahem. Pro Heilnera bylo potěšením a luxusem, pohodou nebo i rozmarem, pro Hanse ale to byl tu poklad pyšně chráněný, tu pak také velká zátěž, již bylo nesnadné unést. Až dosud Hans využíval večerních hodin vždy k práci. Teď takřka denně docházelo k tomu, že Hermann, když měl biflování po krk, za ním zašel, zabavil mu knihu a vyžadoval jeho společnost. Posléze se Hans každého večera v obavách třásl, že přijde jeho přítel, jakkoli mu byl milý, a tak v hodinách povinně určených k práci dřel o to usilovněji a chvatněji, aby nic nezameškal. Ještě trapnější mu bylo, když Heilner začal bojovat proti jeho pílí rozvíjením svých teorií.

"To je nádeničina," tvrdil, "ty přece tu všechnu práci nevykonáváš rád a dobrovolně, ale jen ze strachu z učitelů nebo z tvého táty. Co máš z toho, budeš-li první nebo druhý? Já jsem dvacátý a nejsem proto hloupější než vy, bifloumí."

Hanse také vyděsilo, když poprvé zjistil, jak Heilner nakládá se svými školními knihami. Jednou nechal Hans své knihy ležet v posluchárně, a protože se chtěl připravit na následující hodinu zeměpisu, vypůjčil si Heilnerův atlas. S hrůzou uviděl, že Heilner celé listy počmáral tužkou. Západní pobřeží Pyrenejského poloostrova se proměnilo v groteskní profil, kde nos sahal od Porta k Lisabonu, a krajina kolem mysu Finisterre byla stylizována jako zakudrnacená kadeř, zatímco mys sv. Vincenta vytvářel krásně vysoustružovanou špičku plnovousu. Tak tomu bylo list za listem, bílý rub stránek s mapami byl pokreslený karikaturami a popsán drzími žertovnými veršiky, nechyběly ani inkoustové kaňky. Hans byl zvyklý nakládat s knihami jako se svátostmi a klenoty, a pocit'oval tyto opovážlivosti zpola jako

svatokrádež, zpola jako sice zločinné, avšak přece jen heroické činy hrdinovy. Mohlo se zdát, že dobrý Giebenrath byl pro svého přítele jen příjemná hračka, řekněme jakási domácí kočka, a tak to čas od času připadalo i Hansovi. Avšak Heilner na něm přece jen lpěl, protože ho

potřeboval. Musel mít někoho, komu by se mohl svěřovat, kdo by ho vyslechl, kdo by ho obdivoval. Potřeboval někoho, kdo by tiše a dychtivě naslouchal jeho revolučním projevům o škole a o životě. A potřeboval i někoho, kdo by ho chlácholil a jemuž by směl položit hlavu do klína, když ho přepadly melancholické chvíle. Jako všechny podobné náтуры trpěl mladý básník záchvaty bezdůvodné, trochu koketní těžkomyslnosti, jejíž příčinou je zčásti tiché loučení dětské duše, zčásti ještě bezcílná přemíra sil, předtuch a tužeb, zčásti nepochopené temné puzení při dospívání v muže. Pak měl chorobnou potřebu, aby ho druzí litovali a rozmazlovali. Dříve to byl maminčin mazánek a nyní, dokud ještě nevyzrál k lásce k ženě, sloužil mu jako těšitel poddajný přítel.

Často přicházel večer k Hansovi na smrt nešťastný, vytrhl ho z práce a vyzval ho, aby s ním šel do dormitáře. Tam v chladné hale nebo ve vysokém, šerém oratoriu chodili vedle sebe sem a tam nebo si sedli prokřehlí do okna. Heilner pak všemožně naříkal ve stylu mladých lyrických čtenářů Heina a byl zahalen do mraků trochu dětinského smutku, jemuž Hans sice pořádně neporozuměl, jenž však na něho přece jen zapůsobil, a dokonce ho občas i nakazil. Ten vnímavý estét byl zejména při pošmourném počasí vystaven svým záchvatům a většinou dosahovalo naříkání a sténání vrcholu o večerech, kdy dešťové mraky pozdního podzimu zatemňovaly nebe a za nimi, nahlížeje skrze ponuré závoje a trhliny, putoval po své dráze měsíc. Pak se Heilner utápěl v ossianských náladách a rozplýval se v mlhavém žalu, kterým ve vzdychání, mluvení a verších zaplavoval nevinného Hanse.

Tísňen a trýzněn těmito trpitelskými scénami vrhal se Hans ve zbývajících hodinách s úpornou snahou do práce, která mu připadala stále obtížnější. Že se mu vrátily bolesti hlavy, to už ho nepřekvapovalo, ale že stále častěji trávil hodiny v nečinnosti a unaven a že se musel vybičovat k tomu, aby vykonal alespoň to nejnutnější, to mu působilo těžké starosti. Sice nejasně pochoval, že přátelství s tím podivínem ho vyčerpává a zbavuje jakousi dosud nedotčenou část jeho osobnosti zdraví, ale čím byl Heilner smutnější a plačtivější, tím více mu ho bylo líto a tím byl Hans něžnější a pyšnější, protože měl pocit, že je pro svého přítele nepostradatelný.

K tomu však zřejmě pocíťoval, že tato chorobná těžkomyslnost je pouze výlevem přebytečných a nezdravých pudů a vlastně ani není

podstatou toho Heilnera, jehož věrně a upřímně obdivoval. Když přítel předčítal své verše nebo hovořil o svých básnických ideálech nebo vášnivě a s velkými gesty deklamoval monology ze Schillera či Shakespeara, bylo to pro Hanse, jako by Heilner putoval povětřím silou zázračného talentu, který u sebe postrádal, jako by se pohyboval v božské svobodě a ohnivé vášni a vzdaloval se mu a jemu podobným na perutích jako homérský nebeský posel. Až dosud svět básníků znal málo a nebyl pro něho důležitý, teď pocíťoval poprvé bez odporu māmivou sílu krásně plynoucích slov, klamných obrazů a lichotných rýmů, a jeho úcta k tomuto nově objevovanému světu srostla v jeden pocit s obdivem k příteli.

Mezitím nastaly větrné, pochmurné listopadové dny, kdy se dalo bez lampy pracovat jen několik málo hodin, a černé noci, kdy víchř hnal temnými výšinami velké, valící se hory mraků a s nářkem nebo s bubnováním narážel na staré, pevné klášterní budovy. Stromy už byly docela holé; jen mohutné, sukovité a košaté duby, které vévodily krajině bohaté na stromy, šuměly ještě povadlými listnatými korunami hlasitěji a mručivěji než všechny ostatní stromy. Heilner byl úplně trudnomyslný a novinkou bylo, že místo aby vysedával u Hanse, teď s oblibou sám vyhrával v odlehlém hudebním pokoji na housle nebo se škorpil s kamarády.

Jednoho večera, když vyhledal onen pokoj, našel tam snaživého Lucia před notovým pultíkem, jak cvičí. Rozmrzele odešel a vrátil se za půl hodiny. Ten však stále ještě cvičil.

"Taky bys teď mohl přestat," huboval Heilner, "jsou tu přece i jiní, co by chtěli cvičit. Tvoje vrzání je tak jako tak katastrofa."

Lucius nechtěl ustoupit, Heilner začal být hrubý, a když se ten druhý zase klidně pustil do vrzání, srazil mu kopnutím notový pult na zem, takže se listy rozlétly po pokoji a pult udeřil houslistu do tváře. Lucius se

sehnul pro noty.

"To řeknu panu eforovi," pravil energicky.

"Dobrá," vykřikl Heilner zlostně, "a hned mu také řekni, že jsem ti ještě zadarmo přidal kopanec." A hned chtěl přikročit k činu.

Lucius na útěku uskočil stranou a dostal se ke dveřím. Jeho pronásledovatel běžel za ním a došlo k vášnivě a hlučně honičce chodbami a sály, po schodech a skrze haly až do nejzazší části kláštera, kde bydlel v tiché vznešenosti efor. Heilner dostihl prchajícího teprve těsně přede dveřmi eforovy studovny, a když Lucius už zaklepal a

stál v otevřených dveřích, dostalo se mu v posledním okamžiku i onoho slíbeného kopance a vpadl, aniž mohl za sebou zavřít dveře, do vládcovy svatyně jako bomba.

To bylo něco neslýchaného. Nazítří ráno pronesl efor skvělou řeč o zvrácenosti mládeže, Lucius naslouchal pohrouženě a se souhlasem, a Heilner byl tvrdě potrestán karcerem.

"Po řadu let," hřímal na něho efor, "k takovému trestu zde nedošlo. Postarám se o to, abyste na to vzpomínal i po deseti letech. Pro vás ostatní ať je Heilner odstrašujícím příkladem."

Všichni po něm nesměle pošilhávali, a on tu stál, bledý a vzdorovitý, a nevyhýbal se eforovu pohledu. V duchu ho mnozí obdivovali, přesto ale zůstal, když byl konec a když všichni hlučně vtrhli do chodeb, sám a opuštěný jako malomocný. Hlásit se teď k němu, to vyžadovalo odvahy.

Neudělal to ani Hans Giebenrath. Byla by to jeho povinnost, to si uvědomoval, a trpěl pocitem zbabělosti. Nešťastně a zahanbeně se tiskl k oknu a netroufal si vzhlednout. Pudilo ho to vyhledat přítele a byl by dal mnoho za to, kdyby to byl mohl učinit nepozorovaně. Ale ten, kdo je potrestán těžkým karcerem, je v klášteře na delší dobu jakoby ocejchován. Ví se o něm, že od nynějška ho budou obzvláště sledovat a že stýkat se s ním je nebezpečné a že to vynáší špatnou pověst. Stát poskytuje chovancům dobrodiní a tomu musí odpovídat tvrdá, přísná kázeň, to už bylo řečeno v projevu při zahajovací slavnosti. Věděl to i Hans. A ten podlehl v boji mezi povinností vůči příteli a ctižádostí. Jeho ideálem teď bylo dostat se dopředu, slavně složit zkoušky a hrát důležitou roli, avšak ne romantickou a ne nebezpečnou. A tak setrval s obavami ve svém koutku. Ještě mohl předstoupit, ještě mohl být statečný, ale každým okamžikem to bylo těžší a těžší, a nežli se rozhodl, už byla jeho zrada učiněna skutkem.

Heilner to ovšem zpozoroval. Ten vášnivý chlapec cítil, jak se mu vyhýbali, a chápal to, ale na Hanse spoléhal. Vedle bolesti a rozhořčení, které teď pociťoval, mu připadaly jeho dosavadní, bezobsažné pocity žalu nicotné a směšné. Na okamžik se vedle Giebenratha zastavil. Vypadal bledý a pyšný a řekl potichu:

"Jsi sprostý zbabělec, Giebenrathe - fuj tajfl!" A s tím odcházel a polohlasitě si pohvizdoval s rukama v kapsách kalhot.

Bylo dobré, že mladé lidi zaměstnávaly jiné myšlenky a činnosti. Několik dnů po oné události začal najednou padat sníh, pak nastou-

pilo mrazivé, jasné zimní počasí, bylo možné se koulovat a bruslit, a všichni si také náhle všimli a hovořili o tom, že přede dveřmi jsou Vánoce a prázdniny. Heilnera si všímali méně. Obcházel tiše a vzdorně se vztyčenou hlavou a pyšnou tvář, s nikým nehovořil a psal často verše do sešitu, který měl obálku z černého voskového plátna a který byl nadepsán "Mnichovy písně".

Na dubech, olších, bucích a vrbách visela jinovatka a namrzlý sníh v něžných, fantastických útvarech. Na rybnících křupal v mrazu průzračný led. Dvůr křížové chodby vypadal jako tichá mramorová zahrada. Ve světnicích vládlo veselé, sváteční vzrušení a předvánoční radost propůjčovala dokonce i oběma ctihodným, odměřeným profesorům trochu lesku mírnosti a radostného vzrušení. Mezi učiteli a žáky nebyl nikdo, koho by Vánoce ponechaly lhostejným, také Heilner začal vypadat méně zatvrzele a méně bledě, a Lucius přemýšlel, které knihy a které střevíce by si měl vzít s sebou na prázdniny. Dopisy z domova byly krásné a plné nadějí: obsahovaly dotazy na vánoční přání, zpravovaly o tom, že se peče cukroví, naznačovaly nastávající překvapení a vyjadřovaly radost, že dojde k znovushledání.

Před cestou na prázdniny zažili všichni a obzvláště světnice Hellas ještě malý, rozmarný příběh. Bylo

rozhodnuto, že učitelé budou pozváni na vánoční večírek, který se měl konat ve světnici Hellas, protože tato místnost byla největší. Byla připravena slavnostní řeč, dvě deklamace, sólo pro flétnu a houslové duo. Na pořad mělo přijít ještě nějaké humoristické číslo. Chlapci se radili a dohadovali, podávali návrhy a zamítali je, aniž došlo ke shodě. Tu řekl Karl Hamel jen tak mimochodem, že tím nejveselejším výstupem by bylo houslové sólo v podání Emila Lucia. To zabralo. Prosbami, sliby a hrozbami přiměli nešťastného hudebníka k tomu, že souhlasil. A tak nyní stálo na programu, který byl rozepisován spolu se zdvořilou pozvánkou učitelům, jako zvláštní číslo: "Tichá noc, píseň pro housle, v podání Emila Lucia, komorního virtuosa." Za tento titul vděčil Lucius svému pilnému cvičení v oné odlehlé hudební místnosti. Efor, profesori, repetitoři, učitel hudby a vrchní fámulus byli pozváni a k slavnosti se dostavili. Učitelé hudby se perli pot na čele, když Lucius vystoupil v černém šosatém kabátě, vypůjčeném od Hartnera, ostříhaný a nazehlený, s jemným skromným úsměvem. Již jeho poklona zapůsobila jako impuls k veselosti. Z písně Tichá noc

se pod jeho prsty stal dojemný nářek, sténavá, bolestiplná píseň utrpení; začal dvakrát, rozerval a rozsekal melodii, pošlapal takt a dřel se jako lesní dělník za mrazivého počasí.

Pan efor kývl vesele na učitele hudby, který rozčilením zbledl.

Když Lucius začal píseň už potřetí a i tentokrát uvízl, spustil ruce s houslemi, obrátil se k divákům a omluvil se: "Nejde to, ale já hraji na housle teprve od podzimu."

"To je v pořádku, Lucie," zvolal efor, "děkujeme vám za vaši snahu, jen se tak uče dále. Per aspera ad astra!"

Čtyřicátého prosince bylo od tří hodin ráno ve všech ložnicích živo a rušno. Na okenních tabulkách kvetly v tlustých vrstvách ledové květy s jemnými lístky, voda na mytí zmrzla a klášterním dvorem se proháněl mrazivý vítr jako břitva, a přece si toho nikdo nevšímal. V jídelně se kouřilo z velkých nádob s kávou a brzy nato žáci, zabalení do teplých plášťů a šátků, putovali v tmavých skupinách přes bílá, slabě svítící pole a skrze mlčící lesy vstříc vzdálené železniční stanici. Všichni si povídali, vtipkovali a nahlas se smáli, a každý z nich byl plný utajovaných přání, tužeb a očekávání. Věděli, že daleko v celé zemi, v městech i vesnicích a na osamocených dvorech na ně čekají v teplých, slavnostně vyzdobených světnicích rodiče, bratři a sestry. Pro mnohé z nich to byly první Vánoce, kdy přijížděli zdálky domů, a většinou věděli, že jsou očekávání s láskou a pýchou.

Na malé železniční stanici uprostřed zasněženého lesa čekali v citelné zimě na vlak, a nikdy se nechovali tak svorně, snášlivě a vesele. Jen Heilner zůstával sám a mlčel, a když přijel vlak, čekal, až kamarádi nastoupí, a pak šel sám do jiného vozu. Při přestupování na příští stanici ho Hans uviděl ještě jednou, ale přehavý pocit zahanbení a lítosti zase rychle zapadl ve vzruchu a radosti z cesty domů.

Doma našel tatínka usměvavého a spokojeného, a stůl plný dárků na něho už čekal. Avšak opravdový svátek narození Krista doma u Giebenrathů nebyl. Chyběl zpěv a sváteční nálada, chyběla matka, chyběla jedlička. Pan Giebenrath slavit svátky neuměl. Ale byl pyšný na svého chlapce a na dárcích tentokrát nešetřil. A Hans nebyl na nic jiného zvyklý, nic nepostrádal.

Že prý vypadá špatně, že prý je moc hubený a bledý, a ptali se ho, zdali jídla v klášteře je doopravdy tak pomálu. Horlivě to popíral a ujišťoval, že se mu daří dobře, jen hlava že ho často bolí. Ale tu ho

městský farář utěšoval, že i on v mládí tím trpěl, a tak bylo všechno v pořádku.

Řeka třpytivě zamrzla a byla o svátcích plná bruslařů. Hans byl skoro celý den venku, v nových šatech, se zelenou čapkou semina-risty na hlavě, již vzdálen svým někdejšími spolužákům v závidění-hodném vyšším světě.

Čtvrtá kapitola

Zkušenost ukazuje, že se vždy ze semináře jeden nebo více kamarádů během čtyř klášterních let ztrácívá. Tu a tam někdo zemře a je za zpěvu pohřben nebo v doprovodu přátel převezen do svého domova. Tu a tam někdo o své vůli uteče nebo ho kvůli obzvláštním hříchům vyhodí. Příležitostně, přece však zřídka a

jen ve vyšších třídách, dojde někdy snad i k tomu, že nějaký bezradný chlapec najde krátké, ponuré východiště ze svých nesnází mládí výstřelem ze střelné zbraně nebo skokem do hluboké vody. Také ročník Hanse Giebenratha měl přijít o několik kamarádů a zvláštní náhodou se stalo, že všichni patřili do světnice Hellas.

Mezi jejími obyvateli byl skromný světlouhlavý mladíček jménem Hindinger, přezdívaný Hindu, syn krejčovského mistra kdesi v all-gauské diaspoře. Byl to klidný žák a teprve jeho odchod způsobil, že se o něm trochu hovořilo, ale ani tehdy ne přes příliš. Se svým sousedem v pokoji, spořivým komorním virtuosem Luciem, měl skromně přátelský kontakt, trochu intenzivnější než s ostatními, jinak však přátele neměl. Až když chyběl, zpozorovali v Helladě, že ho měli rádi jako nenáročného, dobrého souseda a jako bod klidu v často vzrušeném životě světnice.

Jednoho dne v lednu se připojil k bruslařům, kteří se vydali ke Koňskému rybníku. Brusle neměl, a tak chtěl jen přihlížet. Brzy ho však zámor, i podupával na břehu, aby se zahřál. Potom se dal do běhu, malý kousek za polem zabloudil a dostal se k jinému jezírku, které bylo vzhledem k teplejším a silnějším pramenům zamrzlé jen slabě. Prodral se rákosím, vstoupil na led, a i když byl tak malý a lehký, blízko u břehu se probořil, ještě chvíli se bránil a křičel, pak klesl nezpůsoben do tmavého chladu.

Teprve když ve dvě hodiny začala první odpolední lekce, někdo si všiml, že chybí.

"Kde je Hindinger?" zvolal repetitor.

Nikdo neodpovídal.

"Podívejte se do světnice Hellas!"

Ale tam po něm nebylo ani stopy.

"Zřejmě se opozdil, začneme bez něho. Jsme na straně čtyřiasedmdesát, verš sedmý. Vyprošuji si ale, aby se to už nikdy neopakovalo. Musíte být přesní!"

Když tloukly tři hodiny a Hindinger stále ještě chyběl, dostal učitel strach a poslal vzkaz eforovi. Ten se sám ihned objevil v učebně, začal klást spoustu otázek a poslal pak pátrat deset žáků pod vedením fámula a jednoho repetitora. Ti, co zbyli, psali diktát.

Ve čtyři hodiny vstoupil repetitor do posluchárny bez zaklepání a podal eforovi šepem zprávu.

"Klid!" nařídil efor a žáci seděli bez hnutí v lavicích a vyčkávavě na něj hleděli.

"Váš kamarád Hindinger," pokračoval tišeji, "se asi utopil v jednom z rybníků. Musíte ho teď pomoci hledat. Povede vás pan profesor Meyer. Musíte ho přesně a na slovo poslouchat a nikdo přitom nesmí udělat svévolně ani krok."

Vylekaně a za šepotu vyrazili s profesorem v čele. Z městečka se připojilo k spěchajícímu hloučku několik mužů s lany, latěmi a bidly. Bylo velmi chladno a slunce už stálo na okraji lesů.

A když se konečně našlo chlapcovo malé, ztuhlé tělo a položili je v zasněženém rákosí na nosítka, nastal už hluboký soumrak. Semina-risté stáli jako plaší ptáci úzkostně kolem, zírali na mrtvolu a třeli si modré, zkrchlé prsty. A teprve když utonulého kamaráda odnášeli před nimi a oni ho přes zasněžená pole mlčky následovali, dotkla se náhle jejich sklíčených duší hrůza a věřili krutou smrt jako srnka nepřítele.

V té žalostné, mrznoucí skupince kráčet Hans Giebenrath náhodou vedle svého někdejšího přítele Heilnera. Oba si onoho sousedství všimli v témž okamžiku, protože klopýtli o tutéž nerovnost v poli. Snad Hanse přemohl pohled na smrt a přesvědčil ho na chvíli o nicotnosti všeho egoismu, každopádně cítil, když nenadále spatřil přítelův bledý obličej tak blízko, nevysvětlitelnou hlubokou bolest a sáhl v náhlém pohnutí po jeho ruce. Heilner mu s nevolí ucukl a díval se uraženě stranou, vyhledal si ihned jiné místo a zmizel na konci hloučku.

Tu se rozbušilo vzornému chlapci Hansovi srdce bolestí a zahanbením a nemohl zabránit tomu, aby mu nestékala po mrazem pro-modralých tvářích slza za slzou, zatímco dále klopýtal po zamrzlých polích. Pochopil, že existují takové hříchy a prohřešky, na které nelze zapomenout a které nenapraví žádná lítost, a zdálo se mu, jako by vpředu na nosítkách neležel krejčovský synek, nýbrž jeho přítel He-ilner a odnášel si s sebou bolest a trpkost z jeho nevěry daleko na

onen svět, kde se nesečítají vysvědčení a zkoušky a úspěchy, nýbrž jen a pouze čistota či poskvrněnost svědomí.

Mezitím došli na silnici a záhy až do kláštera, kde všichni učitelé s eforem v čele čekali na mrtvého Hindingera, který by byl zaživa jenom před pouhou myšlenkou na takovou čest utekl. Na mrtvého žáka pohlížejí učitelé vždy docela jinýma očima než na živého, jsou pak na okamžik přesvědčeni o hodnotě a o nenávratnosti každého života a každého mladého člověka, vůči kterému se jinak často a bezstarostně prohřešují.

Také večer a celý následující den působila přítomnost nenáročného mrtvého jako kouzlo, mírnila, dusila a zahalovala všechno konání a hovory, takže na tuto krátkou dobu se ukryly hádky, zloba, hluk a smích jako rusalky, které na chvíli zmizí z hladiny vod a ponechají ji nehnutou a zdánlivě bez života. Kdykoli dva spolu mluvili o utonulém, jmenovali ho celým jménem, protože vůči mrtvému jim připadala přezdívka Hindu nedůstojná. A onen tichý Hindu, který se jinak ztrácel v houfu nezpozorován a nikým nežádán, vyplňoval teď svým jménem a svým skolem celý velký klášter.

Nazítří přijel otec Hindinger, zůstal po několik hodin sám v pokojíku, kde ležel jeho chlapec, přijal eforovo pozvání na čaj a přenocoval v městečku.

Pak byl pohřeb. Rakev byla vystavena v dormitári a krejčí z All-gau stál u ní a všemu přihlížel. Postavou to byl pravý krejčí, hrozně hubený a kostnatý, měl na sobě obnošený černý šosatý kabát a úzké, chatrné kalhoty, v ruce staromódní sváteční klobouk. Malá, průsvitná tvář vypadala ustaraně, smutně a neduživě jako krejcarové světélko ve větru, on pak byl neustále rozpačitý a plný úcty k eforovi a pánům profesorům.

V poslední chvíli, než nosiči pozvedli rakev, předstoupil ten smutný mužíček ještě jednou a dotkl se víka rakve s rozpačitým a ostýchavým, něžným gestem. Pak zůstal bezmocně stát, bojoval se slzami a stál uprostřed toho velkého tichého prostoru jako suchý stromek v zimě, tak sám, bez naděje a vydán napospas; byl to žalostný pohled. Farář ho vzal za ruku, zůstal s ním, pak si krejčí nasadil svůj fantasticky vytvarovaný cylindr a šel jako první za rakví, po schodech dolů, přes klášterní dvůr, starou branou a po zasněžené zemi vstříc nízké hřbitovní zdi. Když u hrobu zpívali seminaristé chorál, nehleděla většina - k rozmrzelosti dirigujícího učitele hudby -

na ruku udávající takt, nýbrž na osamocenou, nejistou postavu krejčovského mistra, který smutně a prokřehle stál ve sněhu a se svěšenou hlavou naslouchal projevům, které proslovili kněz, efor a primus, pokyvoval bezmyšlenkovitě do taktu podle zpívajících žáků a chvílemi lovil levou rukou v šosatém kabátě kapesník, aniž ho ale vytáhl.

"Musil jsem si představit, jaké by to bylo, kdyby tu na jeho místě stál můj vlastní táta," řekl pak Otto Hartner. Všichni mu dali za pravdu: "Ano, mysleli jsme na totéž."

Později přišel efor s Hindingerovým otcem do světnice Hellas. "Přátelil se někdo z vás se zesnulým?" zeptal se efor. Nejprve se nikdo nepřihlásil a Hindův otec se díval s úzkostí a zuboženě do mladých tváří. Pak ale předstoupil Lucius a Hindinger mu podal ruku, chvilku ji tiskl, nevěděl ale, co by řekl, a záhy s pokorným pokyvováním hlavou zase vyšel ven. Pak odcestoval a musel jet celý dlouhý den světlou zimní krajinou, než přijel domů a mohl své ženě vyprávět, na kterém místěčku že teď Karl leží.

V klášteře se brzy kouzlo události zlomilo. Učitelé zase hubovali, zase se bouchalo dveřmi a na zmizelého spolužáka se už vzpomínalo pramálo. Někteří při dlouhém stání u onoho smutného rybníka nastydli a leželi na marodce nebo pobíhali kolem v plstěných bačkorách a se zavázaným krkem. Hans Giebenrath toho zůstal ušetřen, ale od onoho nešťastného dne vypadal vážnější a starší. Něco se v něm změnilo, z chlapce se stal mladík, a také jeho duše jako by byla pře-sazena do jiných končin, kde v úzkostech a cize poletovala a nenacházela odpočinku. To nezavinila ani hrůza smrti, ani smutek nad dobrým Hindu, nýbrž jenom náhle procitnuvší vědomí viny vůči Heilnerovi.

Ten ležel se dvěma dalšími na marodce, musel polykat horký čaj a měl čas uspořádat si dojmy, kterých nabyl při Hindingerově skonu, a snad je uchovat pro pozdější básnické upotřebení. Avšak zdálo se, že mu na tom pramálo záleží, vypadal spíš, jako by se trápil a trpěl, a s ostatními pacienty ztratil sotva slovo. Izolace, vnucená mu od té doby, co byl potrestán karcerem, zranila a roztrpčila jeho citlivou povahu, která potřebovala častější kontakt. Učitelé na něho pohlíželi přísně jako na nespokojeného rebela, žáci se mu vyhýbali, fámulus se k němu choval s výsměšnou dobromyslností, a jeho přátelé Shakespeare, Schiller a Lenau mu ukazovali jiný, mocnější a velkolepější

svět, než byl ten, který ho tísnivě a potupně obklopoval. Z jeho "Mnichových písní", které byly zpočátku jen laděny na poustevnic-ko-těžkomyslnou notu, se postupně stala sbírka trpkých a nenávisných veršů namířených proti klášteru, učitelům a spolužákům. Ve svém osamocení nacházel hořkou mučednickou slast, pociťoval zadostiučinění z toho, že je nepochopen, a připadal si ve svých bezohledných, neuctivých mnišských verších jako malý Iuvenalis.

Osm dnů po pohřbu, když se oba kamarádi zotavili a Heilner ležel na marodce sám, ho navštívil Hans. Ostýchavě pozdravil, přistavil si židli k lůžku, sedl si a vzal nemocného za ruku. Ten se nevrle otočil ke zdi a zdálo se, že je docela nepřístupný. Ale Hans se nenechal odradit. Držel ruku pevně a donutil svého někdejšího přítele, aby se na něho podíval. Ten zlostně stiskl rty.

"Co vlastně chceš?"

Hans mu ruku nepustil.

"Musíš mě vyslechnout," řekl. "Byl jsem tehdy zbabělý a nechal jsem tě ve štychu. Ale ty víš, jaký jsem: pevně jsem si předsevzal, že v semináři zůstanu v čele a že, pokud to půjde, budu úplně první ze všech. Tys tomu říkal biflování, pro mě a za mě třeba i právem, ale pro mě to byl ideál, nic lepšího jsem neznal." Heilner zavřel oči a Hans docela tiše pokračoval: "Podívej, mrzí mě to. Nevím, jestli se chceš znovu se mnou přátelit, ale odpustit mi musíš."

Heilner mlčel a oči neotvíral. Všechno, co v něm bylo dobrého a radostného, se smálo příteli vstříc, ale on si zvykl na roli drsného a osamělého a touto maskou si prozatím zakrýval tvář. Hans neustával.

"Heilnere, ty musíš! To raději budu poslední, než abych ještě kolem tebe takhle chodil. Chceš-li, budeme zase přátelé a ukážeme ostatním, že je nepotřebujeme."

Tu Heilner opětovně stisk jeho ruky a otevřel oči.

Po několika dnech opustil lůžko a marodku, a v kláštere způsobila obnova přátelství nemalý rozruch. Pro ty dva ale následovaly nádherné týdny, vlastně bez zážitků, avšak plné ojediněle šťastného pocitu sounáležitosti a nevysloveného, skrytého souladu. Bylo to něco jiného než dříve. Týdny trvající odloučení oba dva změnilo. Hans byl něžnější, vřelejší, nadšenější; Heilner zesílil a zmužněl, a oba se za poslední dobu vzájemně tolik postrádali, že jim připadalo nové spojení jako velký zážitek a cenný dar.

Oba předčasně vyspělí chlapci ve svém přátelství nevědomky vychutnávali s plachostí plnou tušení něco z něžných tajemství první lásky. Mimoto obsahoval jejich svazek drsný půvab zrajícího mužství a jako stejně drsné koření pocit vzdorů vůči celku kamarádů, kteří neměli Heilnera v oblíbě a Hansovi nerozuměli a jejichž četná přátelství byla tehdy ještě jen neškodnými chlapeckými hrami.

Čím niteměji a šťastněji Hans lpěl na svém přátelství, tím cizější mu připadala škola. Nový pocit štěstí mu pronikal krví i myšlenkami bouřlivě jako mladé víno, a vedle toho ztrácel význam a lesk Livius stejně jako Homér. Učitelé však s úlekem sledovali, jak se dosud dokonalý žák Giebenrath mění v problematického tvora a jak podléhá špatnému vlivu podezřelého Heilnera. Z ničeho nemají učitelé větší hrůzu než ze zvláštních jevů, ke kterým dochází u časně vyvinutých chlapců v onom beztak nebezpečném věku začínajícího mladistvého kvašení. Heilner pro ně tak jako tak byl odjakživa jakýsi nepochopitelný génius mezi génii a učitelským cechem existuje od-pradáva hluboká propast, a objeví-li se títo lidé na školách, profesory již předem děsí. Pro ně jsou géniové ti mizerové, kteří před nimi nemají respekt, kteří ve čtrnácti letech začínají kouřit, v patnácti se zamilují, v šestnácti chodí do putyky, čtou zakázané knihy, píší drzá slohová cvičení, tu a tam civí na učitele s výsměchem a do třídních knih jsou zapisováni jako odbojní podněcovatelé a kandidáti karceru. Kantor má raději ve třídě několik oslů než jednoho génia, a přísně vzato, má i pravdu, protože jeho úkolem není vychovávat extravagantní duchy, nýbrž dobré latiníky, počtáře a počestné občany. Kdo ale trpí více a hůře, zda učitel od chlapce, nebo naopak, kdo z těch dvou je větší tyran, větší trapič a kdo z těch dvou více ničí a hanobí části duše a života toho druhého, to nelze zjistit, aniž člověk pomyslí se zlostí a studem na vlastní mládí. Ale to přece není naše věc a my máme útěchu, že u skutečně geniálních žáků se skoro vždy rány za-jizví a že se z nich stanou lidé, kteří se škole navzdory přece prosadí a kteří později, když jsou mrtví a jsou obklopeni příjemným nimbem vzdálenosti, slouží kantorům jako znamenité a ušlechtilé příklady pro další generace. A tak se opakuje od školy ke škole drama boje mezi zákonem a duchem, a zas a znova vidíme, jak stát a škola se bez dechu

snaží rok co rok těch několik vynořujících se hlubších a cennějších duchů ohnout v zárodku, a zas a znova jsou to především ti žáci nenávidění kantory, často trestaní, uprchlí, vyhnaní, kteří pak

obohacují poklad našeho národa. Ale mnozí - a kdo ví, kolik? - se stravují v tichém vzdoru a hynou. Podle staré dobré školské zásady kantoři, jakmile zavětrili nepříjemnosti, znásobovali vůči oběma mladým podivínům nikoli lásku, nýbrž tvrdost. Ten efor, který byl pyšný na Hanse jako na nejpilnějšího žáka hebrejštiny, se nešikovně pokusil o záchranu. Dal si ho zavolat do své úřadovny, do krásného, malebného arkýřového pokoje starého opatského bytu, kde podle pověsti doktor Faust, usazený v blízkém Knittlingenu, vypil nejeden pohár. Eforův charakter nebyl rozhodně pokřivený, nepostrádal pochopení a praktickou moudrost, měl dokonce i jistou dobromyslnou blahosklonnost vůči chovancům, kterým rád tykal. Největší jeho chybou ale byla veliká ješitnost, která ho na katedře často sváděla k vychloubačným kouskům a která mu nedovolovala strpět, aby se jeho moc a autorita byt v nejmenším zpochybňovala. Nesnesl žádnou výtku, nepřiznal žádný omyl. A tak s ním skvěle vycházeli žáci bez vůle a upřímnosti, ale právě ti silní a upřímní to mívali těžké, protože každý, i jen naznačený nesouhlas ho dráždil. Roli otcovského přítele s povzbuzujícím pohledem a dojí-mavým tónem ovládal virtuózně a hrál ji i teď.

"Posaďte se, Giebenrathe," řekl přátelsky poté, co nesměle vstoupivšímu chlapci mohutně stiskl ruku.

"Rád bych si s vámi trochu pohovořil. Ale smím tykat?"

"Prosím, pane efore."

"Ty jsi sám jistě pocítil, milý Giebenrathe, že tvoje výkony v poslední době trochu polevily, alespoň v hebrejštině. Tys byl dosud u nás v hebrejštině asi nejlepší, proto mi je líto, když pozoruji, že ses najednou zhoršil. Copak už tě hebrejšтина nebaví?"

"Ale ano, pane efore."

"Jen přemýšlej! To se občas stává, ty ses asi vrhl na nějaký jiný předmět?"

"Ne, pane efore."

"Vážně ne? Tak pak musíme pátrat po jiných příčinách. Můžeš mi snad pomoci najít stopu?"

"Já nevím... vždycky jsem svoje povinnosti plnil..."

"To jistě, můj milý, to jistě. Ale differendum est inter et inter. Povinnosti jsi ovšem plnil, to ano, to bylo v pořádku. Ale dříve jsi toho dokázal víc. Byl jsi asi pilnější, projevoval jsi rozhodně o věc více zájmu. A já se tedy ptám, co je příčinou toho, žes najednou ve snaze

polevil. Přece nejsi nemocen?"

"Ne."

"Nebo tě bolívá hlava? Moc dobře ovšem nevypadáš."

"Ano, hlava mě občas bolí."

"Je té práce na tebe mnoho?"

"Ale ne, to vůbec ne."

"Nebo toho hodně čteš mimo školu? Jen se přiznej."

"Ne, nečtu skoro nic, pane efore."

"Pak to vůbec nechápu, milý mladý příteli. Někde ti musí přece něco stát v cestě. Chceš mi slíbit, že se budeš víc snažit?"

Hans vložil svou ruku do napřažené pravice mocného muže, který se na něho díval s vážnou mírností.

"Tak to je dobře, to je správné, můj milý, jen neustat, jinak se člověk snadno dostane pod kola."

Stiskl Hansovi ruku, a ten si oddechl, když kráčet ke dveřím. Vtom ho efor zavolal zpět.

"Ještě něco, Giebenrathe. Ty se hodně stýkáš s Heilnerem, vid'?"

"Ano, celkem hodně."

"Víc než s ostatními, myslím. Nebo ne?"

"Ale ano, je to můj přítel."

"Jak k tomu došlo? Vy přece jste každý jiný."

"To nevím, je to zkrátka teď můj přítel."

"Ty víš, že tvého přítele nemám příliš v lásce. Je odbojný a neklidný; nadaný snad je, ale výkon - kde nic

tu nic, a na tebe nemá dobrý vliv. Rád bych viděl, kdyby ses ho více stranil. - Nu?"

"To nemohu, pane efore."

"Že nemůžeš? A pročpak?"

"Protože je mým přítelem. Nemohu ho přece jen tak najednou hodit přes palubu."

"Hm. Ale mohl by ses přece trochu více sblížit s ostatními? Ty jsi jediný, kdo se špatnému vlivu toho Heilnera tak poddává, a výsledky už je vidět. Co tě k němu vlastně tak přitahuje?"

"Sám nevím. Ale máme se rádi, a ode mě by bylo zbabělé opustit ho."

"Tak, tak. Nu, já tě nenutím. Ale doufám, že se ho postupně zbavíš. Bylo by mi to milé. Bylo by mi to moc milé."

Poslední slova už postrádala veškerou minulou mírnost. Ted' mohl Hans odejít.

Od té doby se znovu dřel. Ale ten tam byl někdejší čiperný vzestup, spíše to bylo namáhavé udržování tempa, aby aspoň nezůstal příliš pozadu. I on věděl, že to zčásti způsobuje ono přátelství, ale neviděl v něm ztrátu a brzdu, nýbrž poklad, který vyvážil všechno to, co promarnil - vyšší, vřelejší život, se kterým se někdejší střízlivé plnění povinností nedalo srovnat. Bylo mu jako zamilovaným mladým lidem, cítil, že je schopen velkých hrdinských činů, nikoli však všední nudné drobné práce. A tak se zas a znova zapřahal se zoufalým povzdechem do jha. Jednat jako Heilner, který pracoval povrchně a to nejnutnější si osvojoval skoro násilím a nahonem, to nedokázal.

Protože jeho přítel ho téměř večer co večer ve chvílích volna reklamoval pro sebe, nutil se každé ráno vstávat o hodinu dříve a zejména s hebrejskou gramatikou bojoval jako s nepřítelem. Těšil ho vlastně už jen Homér a hodiny dějepisu. S temně tápavými pocity se blížil pochopení homérského světa, a v dějepise hrdinové postupně přestávali být pouhými jmény a číslicemi, dívali se blížkýma, planoucímá očima a měli živoucí, červené rty a každý měl svou tvář a ruce - jeden červené, tlusté, hrubé, jiný klidné, chladné, tvrdé jako kámen a opět jiný úzké, horké, jemně žilnaté.

Také při čtení evangelií shledával v řeckém textu co chvíli, že je překvapen, ba udolán zřetelností a blízkostí postav. Zejména jednou, při šesté kapitole svatého Marka, kdy Ježíš s učedníky opouští loď a kde se praví: "Když vyšli z loď, lidé ho poznali". A tu i on spatřil Syna božího opouštět loď a ihned ho poznal, nikoli podle postavy, ani podle tváře, nýbrž podle nesmírné, zářivé hloubky jeho milujících očí a podle gesta štíhlé, krásné, opálené ruky, která tiše kyne a ještě spíše zve a vítá a kterou jako by vedla a v níž jako by sídlila jemná, a přece silná duše. Na okamžik se vynořil také okraj vzdutého vodstva a zoban černé bárky, pak se celý obraz ztratil jako v zimě pára před ústy.

Tu a tam se opětovně přihodilo něco takového, že z knih jakoby lačně vystoupila nějaká postava nebo část dějin, v touze ještě jednou žít a zrcadlit se v živoucím oku. Hans to přijímal, divil se tomu a cítil, že se při tomto rychle vždy znova prchajícím jevu hluboce a zvláště proměňuje, jako by jeho zrak pronikl černou zemí jako sklem nebo jako by na něho shlédli Bůh. Tyto skvělé okamžiky přicházely nepovolány a mizely bez nářku jako poutníci a milí hosté,

kteří si člověk nedovolí přemlouvat a nutit, aby setrvali, protože kolem nich je cosi cizího a božského. Ponechával si tyto zážitky pro sebe a neřekl o nich ani Heilnerovi. U něho se někdejší trudnomyslnost změnila v neklid a břítkost, kterou si procvičoval při kritice kláštera, učitelů a kamarádů, počasí, lidského života a existence boží. Příležitostně to vedlo i k hádavosti nebo k náhlým, hloupým žertíkům. Protože se od druhých odlišoval a protože stál v protikladu k ostatním, pokoušel se v nerozvážné pýše tento protiklad vyhrotil do vzdorného a nepřátelského vztahu, do něhož se Giebenrath, aniž tomu chtěl bránit, dostal také, takže oba přátelé se od ostatních odtrhli jako nějaký s nevolí sledovaný ostrůvek. Hans se přitom cítil čím dál tím méně špatně. Jen nebytí efora, z něhož měl nejasný strach. Se svým kdysi oblíbeným žákem jednal ted' efor chladně a zjevně záměrně ho zanedbával, a právě hebrejšтина, eforova specializace, Hanse postupně přestávala bavit.

Bylo zábavné pozorovat, jak již po několika měsících se těch čtyřicet seminaristů změnilo na těle i na duchu, kromě několika, jichž se změny nedotýkaly. Mnozí prudce vyrostli, citelně na úkor objemu, a kostnaté paže i nohy jim beznadějně čouhaly ze šatů, které nerostly s sebou. Tváře vykazovaly všechny odstíny mezi odumírající dětskostí a nesměle se hlásící mužností, a čí tělo bylo dosud bez hranatých tvarů

dospívání, tomu propůjčilo studium knih Mojžíšových na hladkém čele alespoň dočasnou mužskou vážnost. Cvalíkové byli přímo raritou.

Také Hans se změnil. Výškou a hubeností se teď vyrovnal Heilnerovi, ano, teď vypadal skoro starší než on. Dříve jemně prosvítající hrany čela se prohloubily, oči byly zapadlejší, tvář měla nezdravou barvu, paže, nohy a ramena měl kostnaté a vyzáblé.

Čím méně byl on sám se svými školními výkony spokojen, tím příkřeji se pod Heilnerovým vlivem odděloval od svých kamarád. Protože už neměl důvod shlížet na ně jako vzorný žák a budoucí primus, pýcha mu už vůbec neslušela. Ale to, že mu to ostatní dávali najevo a že on sám to v sobě bolestně cítil, to jim nepromíjel. Zejména s Hartnerem a s prostořekým Ottou Wengerem docházelo často k rozmíškám. Když ten se mu jednou zase posmíval a rozčiloval ho, Hans se zapomněl a odpověděl pěstí. Došlo ke zlé rvačce. Wenger byl zbabělec, ale vyfídit slaboučkého soupeře bylo pro něj snadné, a tloukl bezohledně. Heilner u toho nebyl. Ostatní nečinně

přihlíželi a Hansovi výprask přáli. Dostal nařezáno důkladně, krvácel z nosu a bolela ho všechna žebra. Celou noc nemohl studem, bolestí a zlostí spát. Svému příteli zážitek zamlčel, uzavřel se ale ještě více do sebe a už sotva prohodil se spolubydlícími slovo.

V předjaří pod vlivem deštivých polední a deštivých nedělí a dlouhých soumraků docházelo v klášteře k novému událostem. Světnice Akropolis, k jejímž obyvatelům patřil dobrý klavírista a dva flétnisté, pořádala dva pravidelné hudební večery, ve světnici Germania byl založen dramatický čtenářský spolek, někteří mladí píe-tisté vytvořili biblický kroužek a večer co večer četli jednu kapitolu z bible spolu s poznámkami z Calwské bible.

K členství v čtenářském spolku světnice Germania se hlásil Heilner, ale nepřijali ho. Zuřil. Z pomsty šel do biblického kroužku. Ani tam ho nechtěli, ale vnutil se a vnesl do zbožných debat skrovného, malého bratrstva svár a spory svými opovážlivými řečmi a bezbožnými narážkami. Záhy se unavil i touto zábavou, v jeho mluvě však ještě po dlouhou dobu přetrvával ironicko-biblický tón. Kromě toho ho sotva někdo bral na vědomí, protože všichni byli nyní posedlí duchem podnikání a zakládání.

Nejvíce se hovořilo o jednom nadaném a vtipném obyvateli Sparty. Šlo mu vedle osobní slávy jen o to, vnést do kláštera trochu ruchu a zjednat si všemožnými vtipnými alotriemi častější osvěžení monotónního, všedního pracovního života. Přezdívalo se mu Dunstan a našel originální způsob, jak přivodit senzaci a vyšvihnout se k jisté slávě.

Jednou ráno, když žáci vyšli z ložnic, našli na dveřích umývárny nalepený papír, na kterém pod titulem "Šest epigramů ze Sparty" byl v distichách vtipně zesměšňován vybraný počet nápadnějších kamarádů, jejich bláznoviny, povedené kousky a přátelské vztahy. I dvojice Giebenrath a Heilner dostala co proto. V malém státečku zavládlo nesmírné vzrušení, u dveří vznikla tlačenice jako před vchodem do divadla a celé hejno šumělo, štěbetalo a ševalilo páté přes deváté jako v úle, jehož královna se chystá k odletu. Příštího rána byly celé dveře přeplněné epigramy a xeniiemi coby odpověďmi, souhlasnými prohlášeními a novými útoky, aniž se však původce skandálu dopustil té hlouposti, že by se toho opět zúčastnil. Hodil sirku do stodoly a tak dosáhl svého účelu a teď si mnuł ruce. Skoro všichni žáci se po několik dní účastnili epigramatického boje,

každý chodil zadumaně a vymýšlel nějaké distichon, a snad jen Lu-cius byl jediný, kdo se bezstarostně věnoval své práci jako jindy. Nakonec si toho všiml jeden z učitelů a zakázal ve vzrušující hře pokračovat.

Mazaný Dunstan neodpočíval na vavřínech, ale mezitím už připravil hlavní úder. Vydal teď první číslo novin, hektografovaných na konceptním papíru maličkého formátu, pro něž po celé týdny sbíral materiál. Titul novin zněl "Dikobraz" a byl to převážně humoristický list. Perlou prvního čísla byl komický rozhovor autora Knihy Jozue s maulbronnským seminaristou.

Úspěch byl pronikavý, a Dunstan, který se teď začal chovat a tvářit jako nesmírně zaměstnaný redaktor a vydavatel, získal v klášteře přibližně stejně povážlivou pověst jako svého času famózní Pietro Aretino v Republice benátské.

Všeobecný údiv vzbudilo, že se Hermann Heilner vášnivě podílel na redigování a spolu s Dunstanem

prováděl ostrou satirickou kritiku, k čemuž mu nechybělo ani vtipu ani jedu. Asi po čtyři týdny udržovaly malé noviny celý klášter v napětí.

Giebenrath ponechal příteli volnost, on sám neměl ani chuť ani talent účastnit se. Dokonce zpočátku sotva postřehl, že Heilner teď tak často tráví večery ve Spartě, neboť v poslední době ho zaměstnávaly jiné věci. Přes den se lenivě a nevšímavě potuloval, pracoval pomalu a bez chuti, a jednou se mu při výuce Livia stalo cosi zvláštního.

Profesor ho vyvolal, aby překládal. Zůstal sedět.

"Co to má znamenat? Proč nevstanete?" zvolal profesor rozzlobeně.

Hans se nehýbal. Seděl vzpřímeně v lavici, hlavu měl trochu skloněnou a oči napůl zavřené. Vyvolání ho zpola probudilo ze snění, ale učitelův hlas slyšel jen jako z velké dálky. Ucítil také, že soused v lavici do něj silně šťouchl. Nic se ho netýkalo. Byl obklopen jinými lidmi, dotýkaly se ho jiné ruce a mluvily k němu jiné hlasy, blízké, tiché, hluboké hlasy, které nepronášely žádná slova, nýbrž jen ševlily hluboce a mimě jako voda v kašně. A mnoho očí se na něj upínalo - cizí, velké, třpytivé oči plné předtuchy. Snad to byly oči římského davu, o kterém právě předtím četl v Liviovi, snad to byly oči neznámých lidí, o nichž snil nebo které někdy viděl na obrazech.

"Giebenrathe!" křičel profesor. "Copak spíte?"

Žák pomalu otevřel oči, udiveně je upřel na učitele a zavrtěl hlavou.

"Spal jste! Nebo mi můžete říci, u které věty jsme? No tak?"

Hans ukázal prstem v knize, věděl dobře, kde jsou.

"Že byste snad také vstal?" zeptal se profesor posměšně. A Hans vstal.

"Copak to provádíte? Podívejte se na mě!"

Podíval se na profesora. Tomu se ale ten pohled zřejmě nelíbil, protože udiveně zavrtěl hlavou.

"Je vám špatně, Giebenrathe?"

"Ne, pane profesore."

"Tak si zase sedněte a po hodině přijďte ke mně do pracovny."

Hans si sedl a sklonil se nad Liviem. Byl úplně bdělý a všemu rozuměl, současně ale jeho vnitřní oko sledovalo to množství cizích postav, které se pomalu vzdalovaly do dáli a stále na něj upínaly lesknoucí se oči, až se úplně v dálce ztratily v mlze. Současně se hlas učitelův i hlas překládajícího žáka i všechen malý šum v učebně stále přibližovaly a nakonec byly zase tak skutečné a přítomné jako jindy. Lavice, katedra a tabule tu stály jako vždycky, na stěně viselo velké dřevěné kružítko a trojúhelník, kolem dokola seděli kamarádi a mnozí z nich k němu zvědavě a drze pošilhávali. Tu se Hans velmi ulekl.

"Po hodině přijďte ke mně do pracovny," slyšel říkat. K čertu, co se to stalo?

Na konci hodiny ho profesor pokynem přivolal a vedl ho mezi pokukujícími kamarády.

"Tak povězte, co to s vámi vlastně bylo? Tedy jste nespali?"

"Ne."

"Proč jste nevstal, když jsem vás vyvolal?"

"Nevím."

"Nebo jste mě neslyšel? Jste nedoslýchavý?"

"Ne. Slyšel jsem vás."

"A nevstal jste? Měl jste pak také tak zvláštní pohled. Na copak jste to myslel?"

"Na nic. Já jsem chtěl vstát."

"Proč jste to neudělal? Bylo vám tedy přece jen špatně?"

"Myslím, že ne. Nevím, co to bylo."

"Bolela vás hlava?"

"Ne."

"No dobrá. Tak jděte."

Před jídlem ho zase odvolali a odvedli do ložnice. Tam na něj čekal efor s vrchním úředním lékařem. Prohlédli ho a vyptávali se, ale nic určitého nevyšlo najevo. Lékař se dobromyslně usmíval a bral tu věc na lehkou váhu.

"To jsou drobné nervové příhody, pane efore," tiše se pochechtával. "Přechodný stav slabosti - jakási lehká závrať. Je třeba dbát na to, aby ten mladík denně přišel na vzduch. Na bolení hlavy mu mohu předepsat pár kapek."

Od té doby musel Hans denně po jídle na hodinu ven. Nic proti tomu neměl. Horší bylo, že mu efor výslovně zakázal, aby ho Heilner na těchto procházkách doprovázel. Ten zuřil a nadával, ale musel se s tím smířit. Tak Hans vždycky chodil sám a nacházel v tom určité zalíbení. Jaro začínalo. Po oblych, krásně klenutých kopcích se linula klíčící zeleň jako slabá, světlá vlna, stromy odkládaly svou zimní podobu - hnědou spleť větví s ostrými obrysy - a ve hře mladého listoví vzájemně splývaly a ztrácely se v barvách krajiny jako neo-hraničená, plynoucí řeka živé zeleně.

Dříve, když navštěvoval latinskou školu, vnímal Hans jaro jinak než tentokrát, živěji a zvědavěji a spíše v jednotlivostech. Pozoroval vracející se ptáky nejrozmanitějších druhů, a jak popořadě kvetou stromy, a pak, jakmile byl květen, začal chodit na ryby. Teď se nenamáhal, aby rozpoznal různé ptáky nebo podle pupenů křoviny. Viděl jen obecný ruch, barvy, které všude rašily, dýchal vůni mladého listí, cítil měkčí a jímavý vzduch a udiveně chodil po polích. Brzy se unavil, měl pořád nutkání lehnout si a usnout, a skoro ustavičně viděl všemožné jiné věci než ty, které ho skutečně obklopovaly. Co to vlastně bylo, sám nevěděl a nevzpomínal si na to. Byly to jasné, půvabné, neobvyklé sny, které ho obestupovaly jako obrazy nebo jako aleje cizokrajných stromů, aniž se v nich něco dělo. Čisté obrazy, jen na prohlédnutí, ale prohlížet si je byl přece také zážitek. Byl unášen do jiných končin a k jiným lidem. Bylo to putování po cizí zemi, po měkké, příjemné půdě a dýchání cizího vzduchu, vzduchu úplně lehkého a jemně okořeněného sny. Místo těchto obrazů se občas dostavil i pocit, temný, teplý a vzrušující, jako by mu po těle klouzala lehká ruka a jemně se ho dotýkala.

Hansovi působilo velkou námahu udržet pozornost při čtení a při práci. Co ho nezajímalo, prokluzovalo mu pod rukama jako stíny, a

hebrejská slovíčka se musel učit až v poslední půlhodině, chtěl-li si je ještě při lekci pamatovat. Často ale přicházely okamžiky fyzického nazírání, kdy při čtení najednou uviděl všechny vyličené skutečnosti, jako by byly přítomné, jako by žily a pohybovaly se, mnohem tělesnější a opravdovější než nejbližší okolí. A zatímco zoufale pozoroval, že mu paměť už odmítá něco nového přijímat a že je každým dnem pomalejší a nejistější, přepadaly ho chvílemi starší vzpomínky s nezvyklou zřetelností, která ho udivovala a naháněla mu strach. Uprostřed hodiny nebo při četbě si najednou vzpomněl na otce nebo na starou Annu nebo na některého ze svých dřívějších učitelů či spolužáků, ten před ním stanul - Hans ho zřetelně viděl - a na chvíli zaujal celou jeho pozornost. I scény z pobytu ve Stuttgartu, ze zemské zkoušky a z prázdnin prožíval znovu a znovu, nebo se viděl, jak sedí s rybářským prutem u řeky, cítil opar prosluněné vody, a současně mu to připadalo, jako by doba, o které snil, byla vzdálená celá dlouhá léta.

Jednoho vlhkého, vlahého, potmělého večera pomalu přecházel s Heilnerem po dormitáři sem a tam a vyprávěl o domově, o tatínkovi, o rybaření a o škole. Přítel byl nápadně potichu; nechal ho mluvit, tu a tam přikývl nebo několikrát zamyšleně zašermoval ve vzduchu malým pravítkem, se kterým si musel hrát po celý boží den. Postupně se odmlčoval i Hans; setmělo se a usedli na okenní parapet.

"Ty, Hansi?" konečně začal Heilner. Hlas měl nejistý a vzrušený:

"Co?"

"Ach nic."

"Ne, jen mluv!"

"Jen jsem myslel - protože jsi tak všelicos vyprávěl -"

"Copak?"

"Pověz, Hansi, ty jsi vlastně nikdy nechodil za nějakým děvčetem?"

Nastalo ticho. O tom ještě nikdy nemluvili. Hans se toho bál, a přece ho tato záhadná oblast přitahovala jako pohádková zahrada. Cítil, jak zrudl, a prsty se mu třáslly.

"Jen jednou," řekl šeptem. "Byl jsem ještě hloupý kluk." Zase ticho.

"- a ty, Heilnere?"

Heilner vzdychl.

"Ach, nech toho! - Víš, neměli jsme o tom vůbec mluvit, nemá to

přece cenu."

"Ale ano, ano."

"- Mám holku."

"Ty? Je to pravda?"

"Doma. Od sousedů. A teď v zimě jsem jí dal pusu."

"Dal pusu? -"

"Ano. - Viš, byla už tma. Večer, na ledě, a dovolila mi, abych jí pomohl sundat brusle. Tak jsem jí dal pusu."

"Neřekla nic?"

"Nic. Jen utekla."

"A pak?"

"A pak! - Nic."

Zase vzdychl, a Hans se na něho díval jako na hrdinu, přicházejícího ze zakázané zahrady.

Tu zazněl zvonek a muselo se jít spát. Když lucerna zhasla a všechno ztichlo, Hans ležel v posteli a byl vzhůru ještě déle než hodinu a myslel na tu pusu, kterou dal Heilner té své holce.

Druhého dne se chtěl vyptávat dál, ale styděl se, a ten druhý, když se Hans neptal, si netroufl sám zase o tom začít.

Ve škole se Hansovi dařilo stále hůř. Učitelé se začali tvářit rozzlobeně a vrhat zvláštní pohledy, efor byl zamračený a zlostný, a také spolužáci už delší dobu pozorovali, že Giebenrath klesá z výšin a přestává se snažit, aby byl první. Jen Heilner si ničeho nevšiml, protože pro něj samotného nebyla škola nijak zvláště důležitá, a sám Hans viděl, co se s ním děje a jak se mění, aniž na to dbal.

Heilner měl mezitím už redigování novin dost a úplně se vrátil k svému příteli. Navzdory zákazu Hanse vícekrát doprovázel při každodenní procházce, lehal s ním na slunci a snil, předčítal básně nebo vtipkoval o eforovi. Hans den za dnem doufal, že Heilner bude pokračovat v odhalování svých milostných dobrodružství, ale čím dál tím méně by dokázal se na to zeptat. U spolužáků byli oba neoblíbení stejně jako předtím, protože Heilner si zlomyslnými vtipy v "Dikobrazu" ničí důvěru nezískal. Noviny v tu dobu beztak zanikly; přežily se a počítalo se s nimi tak jako tak jen na nudné týdny od zimy do jara. Začínající krásné roční období teď poskytovalo dost zábavy díky botanickým pozorováním, procházkám a hrám venku. Každé poledne naplňovali klášterní nádvoří pokřikem a živostí cvičenci, zápasníci, běžci a hráči s

míčem.

K tomu přibyla nová velká senzace, jejímž původcem a centrem byl opět všeobecný kámen úrazu - Hermann Heilner.

Efor se dozvěděl, že Heilner nebere jeho zákaz vážně a skoro denně doprovází na procházce Giebenratha. Tentokrát nechal Hanse na pokoji a předvolal jen hlavního hříšníka, svého starého nepřítele, aby přišel k němu do pracovny. Tykal mu, což si Heilner hned zakázal. Vytkl mu neposlušnost. Heilner prohlásil, že je Giebenrathův přítel a nikdo nemá právo jim zakazovat, aby se stýkali. Byla to ošklivá scéna, jejímž výsledkem bylo, že Heilner dostal několik hodin vězení s přísným zákazem napříště chodit s Giebenrathem ven.

Dalšího dne tedy Hans šel na svou oficiální procházku zase sám. Vrátil se ve dvě hodiny a sešel se s ostatními v učebně. Na začátku výuky se ukázalo, že Heilner chybí. Bylo to všechno přesně tak jako tehdy, když zmizel Hindu, jen tentokrát nikdo nemyslel, že se Heilner opozdil. Ve tři hodiny vyrazil celý ročník s třemi učiteli pátrat po pohřešovaném. Rozdělili se, pobíhali po lese a křičeli, a někteří, včetně dvou učitelů, nepovažovali za nemožné, že by si něco udělal.

V pět hodin telegrafovali na všechny policejní stanice v okolí a večer poslali spěšný dopis Heilnerovu otci. Pozdě večer nenašli ještě žádnou stopu a až do noci se ve všech ložnicích špitalo a suškalo. Žáci většinou měli za to, že skočil do vody. Jiní byli toho názoru, že prostě odjel domů. Ale zjistilo se, že uprchlík zřejmě nemá u sebe žádné peníze.

Na Hanse se dívali, jako by musel o tom všem vědět. Ale nebylo tomu tak, spíš byl ze všech

nejvyplekanější a nejstaranější, a v noci v ložnici, když slyšel ostatní, jak se vyptávají, dohadují, tlachají a vtipkují, zalezl hluboko pod pokrývku a po dlouhé zlé hodiny trpěl a strachoval se o přítele. Jeho vyděšeného srdce se zmocnila předtucha, že se už nevrátí, a naplňovala ho strašlivou bolestí, až umdlen a udolán starostmi usnul.

Ve stejné době ležel Heilner několik mil daleko v křoví. Mrzl a nemohl spát, ale mocně si oddechl s hlubokým pocitem svobody a protahoval si ruce i nohy, jako by unikl z těsné klece. Od poledních hodin byl na útěku, v Knittlingenu si koupil chléb a bral si teď občas sousto a přitom se skrze jarně prořídle větroví díval na noční čerň, hvězdy a rychle plující mraky. Ať nakonec dojde kamkoli, bylo mu to jedno; aspoň že unikl nenáviděnému klášteru a ukázal eforovi, že

jeho vůle je silnější než rozkazy a zákazy.

Celého následujícího dne ho hledali marně. Dvě noci strávil nedaleko nějaké vesnice na poli mezi otýpkami slámy; ráno se zase vrhl do lesa a teprve k večeru padl do rukou četníkovi, protože chtěl opět navštívit nějakou vesnici. Ten ho přijal s přátelským vtipkováním a dovedl ho na radnici, kde si uprchlý seminarista bystrostí a lichotkami získal srdce starosty, který ho vzal na noc k sobě domů a před spaním ho bohatě nakrmil šunkou s vejci. Příštího dne ho odvezl otec, který mezitím přicestoval.

Vzrušení v klášteře bylo velké, když uprchlíka přivedli. Ten ale nesl hlavu vzhůru a zdálo se, že té malé kavalířské cesty vůbec nelituje. Požadovali, aby odprosil, ale on to odepřel a před fěmový soud učitelského sboru nepředstoupil ani bojácně ani pokorně. Chtěli ho ještě ponechat v klášteře, ale míra už přetekla. Byl s hanbou propuštěn a večer odcestoval s otcem navždy. S přítelem Giebenrathem se mohl rozloučit pouze stiskem ruky.

Velká řeč, kterou měl o tomto výjimečném případě vzpurnosti a zvrhlosti efor, byla krásná a vzletná. Mnohem mírnější, věcnější a chabější bylo znění zprávy nadřízenému úřadu ve Stuttgartu. Semi-naristům zakázali dopisovat si s vyvrhelem, který odešel, čemuž se Hans Giebenrath ovšem jen usmíval. Po celé týdny se o ničem nemluvilo tolik jako o Heilnerovi a o jeho útěku. Vzdálenost a plynoucí čas změnily obecný úsudek, a mnozí, kteří se kdysi uprchlíku úzkostlivě vyhýbali, na něj později pohlíželi jako na orla, který uletěl.

Světnice Hellas měla už dvě uprázdněná místa, a druhý ztracenec nezmizel z paměti tak rychle jako ten předešlý. Jen eforovi by bylo bývalo milejší, kdyby věděl, že i ten druhý je v tichosti zapomenut. Avšak Heilner neudělal nic, čím by narušil klášterní klid. Jeho přítel čekal a čekal, ale nikdy od něj dopis nepřišel. Byl pryč a nezvěstný, jeho osoba a jeho útěk se postupně stávaly historkou a nakonec legendou. Toho vášnivého chlapce později, po leckterých dalších výjimečných kouscích a omylech, začaly přísně vychovávat strasti života a stal se z něj posléze, když už ne hrdina, tedy přece jen muž. Na Hansovi, který v klášteře zůstal, spočívalo podezření, že o Heilnerově útěku věděl, a to ho oloupilo o blahovůli učitelů úplně. Jeden z nich mu řekl, když při hodině nedovedl na několik otázek odpovědět: "Pročpak jste nešel s tím vaším vypečeným přítelem Heilnerem?"

Efor ho nechával v klidu a díval se na něj ze strany s pohrdavým soucitem jako farizej na celníka. Giebenratha už odepsal, patřil k malomocným.

Pátá kapitola

Jako křeček s uskladněnými zásobami udržel se i Hans ještě nějakou dobu díky dříve získaným znalostem. Pak přišla trapná bída, přerušovaná krátkými a neúčinnými novými náběhy, jejichž bezna-dějnost byla bezmála jemu samotnému směšná. Přestal se tedy neužitečně plahočit, pohodil Homéra za Pět knihami Mojžíšovými a algebru za Xenofonem a bez vzrušení přihlížel, jak jeho dobrá pověst u učitelů stupínek po stupínku bere za své, z výborného na dobrého, z dobrého na dostatečného a nakonec na nulu. Když ho nesužovaly teď už pravidelné bolesti hlavy, tak myslel na Hermanna Heilnera, oddával se lehkým snům s otevřenýma očima a na celé hodiny upadal zpola do přemýšlení, zpola do snění. Na množství se výtky všech učitelů odpovídal teď dobromyslným, pokorným úsměvem. Repetitor

Wiederich, přívětivý mladý učitel, byl jediný, koho tento bezmocný úsměv mrzel a kdo s vykolejeným chlapcem jednal soucitně a šetrně. Ostatní učitelé jím byli pobouřeni, trestali ho tím, že ho s pohrdáním přezírali nebo se příležitostně pokoušeli ironickým drážděním probudit ctižádost, která usnula.

"Pokud snad náhodou nespíte, směl bych vás požádat, abyste přečetl tuto větu?"

Efor byl důstojně rozhořčen. Ten ješitný muž si velmi zakládal na síle svého pohledu a byl bez sebe, když Giebenrath jeho majestátnímu hrozivému koulení očima opětovně čelil pokorně oddaným úsměvem, který efora postupně znervózňoval.

"Neusmívejte se tak bezmezně stupidně, měl byste spíš důvod k breku."

Více zapůsobil otcovský dopis, který ho s hrůzou zapřísahal, aby se polepšil. Efor napsal otci Giebenrathovi, a ten se zoufale polekal. Dopis, který napsal Hansovi, byl snůškou všech povzbudivých a mravně rozhořčených úslav, která ten bodrý muž znal, a přesto, aniž tomu chtěl, z něj byla patrná žalostná plačtivost, která syna bolela.

Všichni tito učitelé mládeže, dbali své povinnosti, od efora až po otce Giebenratha, profesori a repetitoři, viděli v Hansovi cosi zatvrzelého a lenivého, co je překážkou jejich snahám, cosi, co je třeba nutit a násilím přivést zpět na dobrou cestu. Nikdo, snad kromě onoho soucitného repetitora, neviděl za bezmocným úsměvem úzkého chlapeckého obličej utrpení tonoucí duše, která se při klesání ke dnu

úzkostlivě a zoufale rozhlíží kolem. A nikdo asi nepomyslel na to, že tak daleko přivedla tuto křehkou bytost škola a barbarská ctižádost otcova a některých učitelů. Proč musel v těch nejcitlivějších a nejnebezpečnějších chlapeckých letech denně pracovat až do noci? Proč mu vzali jeho králíky, proč ho úmyslně odcizili kamarádům z latinské školy, proč mu zakazovali rybařit a toulat se a naočkovali mu prázdný, obecný ideál ošumělé, úmorné ctižádosti? Proč mu po zkoušce nedopřáli zasloužené prázdniny? Ted' ležel uštváný koníček na cestě a nebyl už k potřebě.

Na počátku léta vrchní úřední lékař prohlásil ještě jednou, že jde o stav nervové slabosti, který má příčinu hlavně v růstu. Hans se má o prázdninách z toho pořádně dostat, hodně jíst a hodně chodit do lesa, tak se to určitělepší.

Bohužel k tomu již nedošlo. Do prázdnin zbývaly ještě tři týdny, když Hans jednou odpoledne při hodině dostal od profesora notně vyhubováno. Zatímco ho učitel ještě dále káral, klesl Hans na lavici, začal se úzkostně třást a propukl v neustávající křečovitý pláč, který přerušil celou lekci. Pak strávil půl dne na lůžku.

Den poté byl při hodině matematiky vyzván, aby nakreslil na tabuli geometrický obrazec a provedl důkaz. Vystoupil z lavice, ale před tabulí se mu zatočila hlava; křídou a pravítkem nesmyslně jezdil po ploše, obojí upustil, a když se pro to shýbl, zůstal klečet na podlaze a nemohl vstát.

Vrchní úřední lékař byl dost mrzutý, že si jeho pacient dovoluje takové kousky. Vyjádřil se opatrně, nařídil okamžitou dovolenou na zotavenou a doporučil přizvat nervového lékaře.

"Ten ještě dostane tanec svatého Víta," šeptl eforovi, který přikývl a považoval za vhodné pozměnit nemilostivě zlostný výraz v tváři v otcovsky soucitný, což pro něj bylo snadné a dobře mu to slušelo. On i lékař napsali každý za sebe dopis Hansovu otci, vstřčili jej chlapci do kapsy a poslali ho domů. Eforův hněv se změnil v těžkou starost - co si měl školský úřad, zneklidněný již Heilnerovým případem, myslet teď o tomto novém neštěstí? Dokonce se k obecnému údivu vzdal zvyku mít projev k tomuto případu a byl v posledních hodinách vůči Hansovi nesmírně laskavý. Že se z dovolené na zotavenou zpátky nevrátí, to mu bylo jasné i v případě, že by se uzdravil, nebylo možné, aby žák, který už teď zůstal daleko pozadu, dohnal zameškané měsíce nebo i jen týdny. Sice se s ním loučil s povzbudi-

vě srdečným "Na shledanou", kdykoli ale v příštích dnech vstoupil do světnice Hellas a uviděl ty tři prázdné pulty, bylo mu trapně a dalo mu práci potlačit v sobě myšlenku, že by přece jen mohl mít část viny na tom, že odešli dva nadaní chovanci. Jako statečnému a mravně silnému muži se mu však podařilo těmto nepotřebným a temným pochybnostem dát ze své duše výhost.

Za seminaristou, který odjížděl s malým cestovním vakem, zmizel klášter s kostely, branou, lomenicemi a věžemi, zmizel les a řady kopců, místo nich se vynořily úrodné ovocné sady bádenského pohraničí, pak přišel Pforzheim a hned za ním začínaly modravé černé zalesněné hory Schwarzwald, proříznuté četnými

údolími s potoky a v horkém letním žaru ještě modřejší, chladivější a stinnější než jindy. Chlapec pozoroval měnící se, stále důvěrněji vypadající krajinu nikoli bez potěšení, až mu, už blízko rodného města, přišel na mysl otec, a trýznivý strach z toho, jak bude přijat, mu tu malou radost z cesty důkladně zkazil. Zase si vzpomněl na jízdu do Stuttgartu ke zkoušce a na cestu při nástupu do Maulbronn, jak to bylo napínavé a jak měl strach i radost. K čemu to teď všechno bylo? Věděl stejně dobře jako efor, že se nevrátí a že je teď se seminářem a studiem a se všemi ctižádostivými plány konec. Ale teď ho to neroz-teskňovalo, srdce mu tížil jen strach ze zklamaného otce, kterého připravil o naděje. Netoužil teď po ničem jiném než odpočívat, vyspat se, vyplakat, snít bez konce, a aby ho po všem tom trápení nechali už jednou na pokoji. A obával se, že u otce doma to nenajde. Na konci jízdy vlakem ho silně rozbolela hlava a už se nedíval ven z okna, ačkoli teď projížděl svou oblíbenou končinou, kde se dříve vášnivě potloukal po horách a lesích; a skoro by byl zmeškal vystoupit v rodném městečku na dobře známém nádraží.

Ted' tu stál s deštníkem a cestovním vakem a otec ho pozoroval. Poslední eforova zpráva změnila jeho zklamání a rozhořčení nad nezdárným synem v zaražený úlek. Představoval si, že Hans sešel a vypadá strašně, a teď shledával, že je sice pohublý a zesláblý, ale přece jen ještě v pořádku a stojí na vlastních nohách. To ho trochu utěšilo; to nejhorší byl ale jeho skrytý strach, hrůza z nervové choroby, o níž lékař a efor psali. V jeho rodině dosud nikdy nikdo neměl nemocné nervy, o takových nemocných se mluvilo vždycky s nechápavým posměchem nebo s opovržlivým soucitem jako o bláznech, a teď mu s tím přišel domů jeho Hans.

Prvního dne byl chlapec rád, že nebyl přijat s výčitkami. Pak si všiml plaché, úzkostlivé šetrnosti, se kterou s ním otec jednal a k níž se musil zjevně násilně nutit. Příležitostně také zpozoroval, že si ho prohlíží obzvláštěně zkoumavým pohledem, s nesmírnou zvědavostí, že s ním mluví tlumeným a neupřímným tónem a že ho pozoruje tak, aby o tom nevěděl. To způsobilo, že byl ještě nesmělejší a že ho začal trápit neurčitý strach z jeho vlastního stavu.

Za dobrého počasí lehal po celé hodiny venku v lese a to mu prospívalo. Přes jeho poškozenou duši tam někdy přelétl slabý odlesk někdejší chlapecké blaženosti: radost z květin nebo z brouků, z naslouchání ptákům a stopování divočáků. Ale bylo to vždy jen na chvíli. Většinou lenivě ležel v mechu, měl těžkou hlavu a nadarmo se pokoušel na něco myslet, až k němu zase přistoupily sny a vzaly ho s sebou jinam, daleko do jiných prostorů.

Jednou měl následující sen. Viděl přítele Hermanna Heilnera, jak mrtvý leží na márách, a chtěl k němu jít, ale efor a učitelé mu bránili, a kdykoli se pohnul kupředu, vždycky do něj bolestně šťouchali. Byli u toho nejen profesori ze semináře a repetitoři, ale i ředitel školy a stuttgartští examinátoři, a všichni se tvářili rozhořčeně. Najednou bylo všechno jinak, na márách ležel utopený Hindu a vedle stál žalostně jeho komický otec s vysokým cylindrem a s křivýma nohama.

A další sen: pobíhal po lese a hledal Heilnera, který utekl, a vždycky znovu ho spatřil, jak jde mezi kmeny v dálce, a viděl ho, jak zas a znovu mizí, právě když ho chtěl zavolat. Nakonec Heilner zůstal stát, nechal ho, aby se přiblížil, a řekl: Ty, mám holku. Pak se nadmíru hlasitě zasmál a zmizel v křoví.

Viděl, jak z jakési lodi vystupuje krásný, hubený muž s tichýma, božskýma očima a krásnýma, klidnýma rukama, a běžel směrem k němu. Všechno zase uvázlo a on se upamatovával, co to může být, až ho zase napadlo místo v evangeliu, kde se praví. A teď si musel vzpomínat, co je to za mluvnický tvar a jak zní přítomný čas, neurčitý způsob, perfekturní a budoucí čas toho slovesa, musel je časovat v singuláru, duálu a plurálu, a jakmile klopýtl, dostal strach a zpotil se. Když se pak vzpamatoval, měl pocit, jako by měl hlavu všude uvnitř bolavou, a když se mu tvář mimovolně stáhla do ospalého úsměvu rezignace a provinilosti, uslyšel hned efora: "Co má znamenat ten hloupý úsměv? Vy to máte právě zapotřebí, ještě se usmívat!"

Vcelku vzdor několika lepším dnům nevykázal Hansův stav žád-

ný pokrok, spíše se zdálo, že to s ním jde k horšímu. Domácí lékař, který svého času pečoval o matku a posléze konstatoval její smrt a někdy navštěvoval otce trochu trpícího dnou, protáhl obličej a zdráhal se den za dnem vyslovit svůj názor.

Teprve v oněch týdnech pozoroval Hans, že v posledních dvou letech na latinské škole přišel o všechny přátele. Kamarádi z tehdejší doby už byli dílem pryč, dílem je pozoroval, jak pobíhají kolem coby učňové, a s žádným z nich ho nic nesvazovalo, u žádného neměl co pohledávat, a nikdo se nestaral o něho. Dvakrát s ním prohodil starý ředitel několik přátelských slov, také učitel latiny a městský farář mu blahosklonně pokynuli na ulici, ale vlastně jim už do Hanse nic nebylo. Už nebyl tou nádobou, do níž šlo nacpat všechno možné, nebyl tím polem pro nejrůznější semínka; už se nevyplatilo věnovat mu čas a péči. Snad by bylo bývalo dobré, kdyby se ho byl městský farář trochu ujal. Ale co měl dělat? Nic z toho, co dát mohl, vědu nebo alespoň její hledání, svého času chlapci neodepřel, a víc toho neměl. Nepatřil k těm farářům, o jejichž latině lze oprávněně pochybovat a kteří svá kázání čerpali z dobře známých pramenů, k nimž se ale člověk ve zlých časech rád utíká, protože pro každé trápení mají vlídný pohled a přátelská slova. Ani otec Giebenrath nebyl Hansovi přítelem nebo utěшитelem, i když velice usiloval o to, aby skryl rozmrzelost a zklamání z něho.

Tak se Hans cítil opuštěný a nemilovaný, seděl v malé zahradě na slunci anebo ležel v lese a oddával se snům nebo trýznivým myšlenkám. Čist nepomáhalo, protože přitom ho vždycky brzy rozbolela hlava i oči a protože z každé z jeho knih už při pouhém otevření vystupoval strašák doby klášterní i tamějšího pocitu úzkosti a hnal ho do tísnivého snového koutku, kde se nedalo dýchat, a tam ho přikovával žhoucím pohledem.

V této bídě a opuštěnosti se sblížil s chorým chlapcem jiný strašák jako klamný utěšitel a stal se pro něho postupně důvěrně známým a nutným. Byla to myšlenka na smrt. Bylo to přece snadné, opatřit si třeba střelnou zbraň nebo někde v lese si udělat smyčku na provaze. Tyto představy ho doprovázely na jeho krocích skoro denně, prohlížel si jednotlivá tichá místa, a posléze našel místo, kde by se dalo krásně zemřít a které definitivně ustanovil jako místo své smrti. Zas a znovu je vyhledával, sedal tam a zvláštní potěšení na-

cházel v představě, že ho tam jednou najdou mrtvého. Byla určena větev pro provaz a přezkoušena její síla, žádné potíže už nestály v cestě; postupně, s delšími přestávkami, dokončil krátký dopis otci a velmi dlouhý dopis Hermannu Heilnerovi. Ty se měly najít u mrtvého těla.

Přípravy a pocit jistoty blahodárně ovlivnily jeho mysl. Pod osudnou větví sedal mnohé hodiny, v nichž stísněnost ustupovala a dostavoval se skoro radostný pocit slasti.

Proč již dávno nevisel na oné větvi, to pořádně nevěděl. Myšlenku už pojal, smrt byla hotovou věcí, přitom mu bylo chvílemi blaze a neopovrhl tím, vychutnávat v těchto posledních dnech krásný sluneční svit a osamělé snění, jak to lidé rádi dělají před dlouhými cestami. Odcestovat mohl přece každého dne, všechno bylo v pořádku. Také mu působilo zvláštní trpkou rozkoš zdržovat se dobrovolně ještě trochu ve starém prostředí a dívat se do tváře lidem, kteří neměli o jeho osudovém rozhodnutí ani ponětí.

Kdykoli potkal lékaře, musil si pomyslet: "No, však ty uvidíš!"

Osud ho nechal radovat se ze svých temných úmyslů a přihlížel tomu, jak si denně dopřával pár kapek radosti a životní síly z kalichu smrti. Možná že to záleželo na této zmrzačené mladé bytosti už málo, ale svůj kruh měl Hans teprve dokončit a nemohl jen tak zmizet, dříve než ještě okusil trochu hořké sladkosti života.

Neodvratné, trýznivé představy byly stále méně časté a uvolnily místo unavené netečnosti, bezbolestně lenivé nálady, ve které Hans bezmyšlenkovitě sledoval, jak odcházejí hodiny a dny, hleděl lhostejně do modra, a občas se zdálo, že se chová jako náměsíčný nebo jako dítě. V lenivé pošmourné náladě seděl jednou na zahradě pod stromem a znovu a znovu si pro sebe broukal, aniž si to pořádně uvědomoval, starý verš z latinské školy, který mu právě přišel na mysl:

Jsem znaven po chvilence, Unavenou mám líc, Ani groš v peněženke A v kapse taky nic.

Broukal si ho na starou melodii a přitom na nic nemyslel, když ho notoval už podvacáté. Jeho otec ale stál blízko u okna, naslouchal a

vystrašilo ho to. Jeho suché povaze byl tento bezmyšlenkovitý, blaženě tupý popěvek dočista nepochopitelný, a on v něm s povzdechem viděl znamení beznadějně duševní slabosti. Od této chvíle sledoval syna ještě s většími obavami, ten to samozřejmě pociťoval a trpěl tím; ale ještě stále nedošel k

tomu, aby vzal provaz a aby použil onu silnou větev.

Mezitím nastalo horké roční období a od přijímací zemské zkoušky a tehdejších letních prázdnin už uplynul rok. Hans si na to příležitostně vzpomínal, avšak bez zvláštního vzrušení; dost otupěl. Rád by byl začal zase chodit na ryby, netroufal si ale požádat o to otce. Trápilo ho to, kdykoli stál u vody, a leckdy setrval dlouho na břehu, kde ho nikdo neviděl, a sledoval planoucím a pohyblivým pohybem tmavých, neslyšně plovoucích ryb. K večeru krácel den co den proti proudu řeky, aby se vykoupal, a protože přitom musel jít vždycky kolem domu inspektora Gesslera, náhodně zjistil, že Emma Gessle-rová, kterou byl před třemi léty nadšen, je opět doma. Zvědavě se po ní několikrát otočil, ale už se mu nelíbila tak jako dříve. Tehdy to byla něžná, velmi jemná holčička, teď vyrostla, měla hranaté pohyby a nosila nedětský, moderní účes, který ji úplně změnil. Ani dlouhé šaty jí neslušely, a její pokusy vypadat jako dáma nebyly rozhodně šťastné. Hans shledával, že je směšná, ale zároveň mu bylo líto, když pomyslel na to, jak zvláště sladký i neurčitý a hřejivý pocit měl tehdy, kdykoli ji spatřil. Vůbec bylo tenkrát všechno docela jiné, mnohem krásnější, mnohem veselejší, mnohem životnější! Už dlouho neznal nic jiného než latinu, dějepis, řečtinu, zkoušku, seminář a bolesti hlavy. Tehdy tu ale byly knihy s pohádkami a knihy s loupežnickými příběhy, v zahrádce měl vlastnoručně vyrobený mlýnek a večer naslouchal s ostatními dobrodružným příběhům, které vyprávěla Liese před vraty u Nascholdů, tehdy považoval dávného souseda, starého Johanna, zvaného Garibaldi, dlouho za loupežníka a snil o něm, a po celý rok se každý měsíc na něco těšil, tu na sena, tu na sekání jetele, pak zase na první rybaření nebo na lov raků, na chmelovou sklizeň, na setřásání švestek, na pečení brambor, na začátek mláčen a mezi tím ještě třeba na každou příjemnou neděli nebo svátek. Byla tu ještě spousta věcí, které ho přitahovaly tajemným kouzlem: domy, ulice, schody, mlaty, studně, ploty, lidé a zvířata všeho druhu mu byli milí a známí nebo tajemně lákaví. Při sklizni chmele pomáhal a naslouchal, jak velké dívky zpívaly, a utkvěly mu

v paměti verše z jejich písniček, některé směšné a jiné tak podivuhodně bolestné, že se člověku při jejich poslechu až stahovalo hrdlo.

To všechno zmizelo a skončilo, aniž to tehdy ihned zpozoroval. Nejprve přestaly večery u Liese, pak lovení karasů o nedělních dopoledních, pak čtení pohádek, a tak jedno za druhým až po sklizeň chmele a mlýnek na zahradě. Ach, kam se to jen všechno podělo?

A stalo se, že ten předčasně vyspělý chlapec teď ve dnech své choroby prožil neskutečné druhé dětství. Jeho mysl, okradená o dětství, teď s náhle propukající touhou prchala zpět do oněch krásných let na úsvitu a bloudila začarovaně v lese vzpomínek, jejichž síla a zřetelnost byla snad chorobná. Prožíval to všechno s nemenší vřelostí a vášní než dříve ve skutečnosti; podvedené a znásilněné dětství v něm vytrysklo jako dlouho zadržovaný pramen.

Jestliže strom přijde o svou korunu, často nasadí v blízkosti kořenů nové výhonky a tak se také často vrátí duše, která v rozkvětu ochořela a došla k úhoně, do jarní doby začátků a vyčkávacího dětství, jako by tam mohla objevit nové naděje a znovu navázat přerušenu nit života. Výhonky z kořenů bují šťastně a spěšně, ale je to jen zdánlivý život a už nikdy z toho nebude opravdový strom.

Také Hansu Giebenrathovi se dařilo podobně, a proto je zapotřebí trochu ho sledovat na jeho snových cestách po zemi dětství.

Dům Giebenrathových stál blízko starého kamenného mostu a vytvářel roh mezi dvěma velmi odlišnými ulicemi. Jedna, ke které se dům počítala patřil, byla nejdelší, nejširší a nejvznešenější ulicí města a jmenovala se Jirchářská. Ta druhá vedla strmě do kopce, byla krátká, úzká a zanedbaná a jmenovala se "U Sokola" podle prastarého a dávno zaniklého hostince, v jehož štítě byl sokol.

V Jirchářské ulici bydleli dům vedle domu samí dobří, solidní starousedlíci, lidé s vlastními domy, s vlastními místy v kostelních lavicích a s vlastními zahradami, které se táhly terasovitě dozadu strmě do kopce a jejichž ploty sousedily s železničním náspem, zřízeným v sedmdesátých letech a porostlým žlutou kručinkou. Co do vznešenosti mohlo s Jirchářskou ulicí soupeřit ještě tak Tržiště, kde stály kostel, místní úřad, soud, radnice a děkanství a ve své čistotě a důstojnosti působily vesměs městsky a noblesně.

Úřední budovy sice v Jirchářské ulici nebyly, zato ale staré i nové měšťanské byty s mohutnými domovními vraty, hezké staromódní příhradové domy, pěkné světlé štíty. Domy stály jen v jedné řadě, protože na protější straně

na úpatí zdi opatřené dřevěným zábradlím tekla řeka; to ulici propůjčovalo spoustu přívětivosti, pohody a světla.

Byla-li Jirchářská ulice dlouhá, široká, světlá, prostorná a vznešená, tak ulice "U Sokola" byla jejím opakem. Tady stály pokřivené, temné baráky s oprýskanou, drobivou omítkou, s převislými štíty, mnohonásobně rozpukanými a záplatovanými dveřmi a okny, s křivými komíny a poškozenými okapy. Domy se navzájem okrádaly o prostor i o světlo a ulice byla úzká, s podivnými zákruty, zahalena do věčného šera, které se proměňovalo za deště nebo po západu slunce ve vlhkou tmu. Před všemi okny byla na tyčích a šňůrách vždy rozvěšena spousta prádla; neboť ač byla ulička malá a bědná, bydlelo v ní mnoho rodin, o podnájemnících a náhodných nocležnících už ani nemluvě. Všecky kouty pokřivených, stárnoucích baráků byly hustě obydleny, a chudoba, neřest a nemoc tu měly domovské právo. Když někde vypukl tyfus, bylo to tam, když někde někoho zabili, bylo to také tam, a když ve městě došlo k loupeži, hledali se pachatelé nejdříve "U Sokola". Podomní prodavači, kteří tudy táhli, tam přechodně bydleli, mezi nimi i podivný prodejce čistících prášků Hottehotte a brusič nožů Adam Hittel, kterému se připisovaly všechny zločiny a neřesti.

V prvních letech školy byl Hans v ulici U Sokola častým hostem. Spolu s pochybnou partou světlolvasých, otrhaných kluků naslouchal mordýrským historkám proslavené Lotty Frohmüllerové. Byla to rozvedená žena majitele malé hospůdky a měla za sebou pět let vězení; svého času to byla vyhlášená krasavice, měla mezi továrními dělníky velký počet milenců a zavdávala často příčinu k skandálům a bitkám na nůž. Ted' žila osaměle a trávila večery po návratu z továrny vařením kávy a vyprávěním příběhů; přitom nechávala dveře otevřené, a vedle ženských a mladých dělníků naslouchalo s úžasem a hrůzou na prahu vždycky hejno dětí ze sousedství. Na černém kamenném sporáčku vařila vodu v kotlíku, vedle hořela lojová svíčka a spolu s modrým ohýnkem z kamen osvětlovala s dobrodružným mihotáním přecpaný, tmavý prostor, odrážela na stěnu a strop nestvůrné veliké stíny posluchačů a naplňovala místnost strašidelnými pohyby.

Tam se osmiletý chlapec seznámil s oběma bratry Finkenbeinovými a přátelil se s nimi asi rok, přestože mu to otec přísně zakazoval. Jmenovali se Dolf a Emil a byli to nejvykutálenější uličníci města, proslavení krádežemi ovoce a drobným lesním pytláctvím, a

mistři nesčetných darebáctví a lumpáren. Kromě toho kšeftovali s ptačími vejci, olovenými kuličkami, mladými havrany, špačky a zajičky, v noci kladli zapovězené nástrahy na ryby a cítili se ve všech zahradách ve městě jako doma, protože žádný plot nebyl tak špičatý a žádná zeď nebyla dost hustě pokryta skleněnými střepy, aby jim zabránila ve vstupu.

Především to ale byl Hermann Rechtenheil, který v ulici U Sokola bydlel a ke kterému Hans přilnul. Byl to sirotek a nemocný, předčasně vyspělý, neobyčejné dítě. Protože měl jednu nohu kratší, musil stále chodit o holi a nemohl se účastnit her na ulici. Byl útlý, měl bezbarvý trpitelský obličej s dospěle vážnými ústy a příliš špičatou bradou. Ruce měl velice šikovné a zejména pociťoval nesmírnou vášeň pro rybolov, kterou přenesl na Hanse. Ten tehdy ještě neměl rybářský lístek, přesto však chytali ryby tajně na skrytých místech, a skýtá-li lov radost, pak je, jak známo, pytláčení vrcholným požitkem. Chromý Rechtenheil naučil Hanse řezat správné pruty, splétat žíně, barvit šňůry, vázat uzly, vybrušovat háčky na udici. Učil ho také sledovat počasí, pozorovat vodu a kalit ji otrubami, vybírat vhodné návnady a správně je upevňovat, učil ho rozlišovat druhy ryb, naslouchat rybám při rybaření, držet šňůru v náležité hloubce. Beze slov, jen svým příkladem a přítomností, mu ukazoval hmaty a jemný cit pro tu chvilku, kdy bylo třeba zatahnout a kdy povolit. Krásnými pruty, které byly k dostání v obchodech, splávky a vlasci a celým tím umělým rybářským náčiním pohrdala horlivě ho tupil a přesvědčoval Hanse o tom, že nelze ryby chytat s udicí, kterou si dočista celou nevyrobil a nesestavil sám.

S bratry Finkenbeinovými se Hans rozešel ve zlém; tichý, chromý Rechtenheil ho opustil bez hádky. Natáhl se jednoho únorového dne do své bídné postýlky, položil si berličku k šatům na židli, dostal horečku a zemřel rychle a tiše; ulice U Sokola na něho hned zapomněla a jen Hans na něho ještě dlouho a rád vzpomínal.

Jím ale nebyl výčet pozoruhodných obyvatel ulice U Sokola zdaleka vyčerpán. Kdo by neznal listonoše

Röttelera, propuštěného pro opilství, který ožralý ležel na ulici každých čtrnáct dní nebo se staral o noční skandály, jinak ale byl dobrý jako dítě a neustále se blahovolně usmíval? Dával Hansovi šňupnout z oválné dózičky, nechával se od něho příležitostně obdarovávat rybami, smažil si je pak na másle a zval Hanse na oběd. Měl vycpanou káň lesní se skleněnými

očima a staré hrací hodiny, které přehrávaly zastaralé taneční písničky s jemnými, tichými melodiemi. A kdo by neznal prastarého mechanika Porsche, který vždycky nosil manžety, i když byl bos? Jako syn přísného vesnického učitele staré školy uměl nazpaměť polovinu bible a záplavu přísloví a morálních sentencí, ale ani to, ani jeho bílé vlasy mu nebránily hrát si přede všemi ženskými na šviháka a často se opíjet. Když byl v náladě, rád sedával na patníku na rohu domu Giebenrathových, oslovoval jménem všechny, kdo šli kolem, a bohatě je zásoboval příslovími.

"Hanse Giebenrathe juniore, můj milý synu, poslyš, co ti řeknu! Co praví Ježíš Sirach? Blaze muži, který rty svými neuklouzl, který není trápen zármutkem za hříchy. Stejně jako zelené listy na krásném stromě, některé opadají, některé zase vyrostou, tak je to i s lidmi: někteří zemřou, někteří se narodí. Tak, teď můžeš jít domů, ty vořechu!"

Tenhle starý Porsch měl, bez ohledu na svá zbožná úsloví, v zásobě plno temných a bájných příběhů o strašidlech a podobně. Znal místa, kde obcházela, a kolísal neustále mezi vírou a nevírou ve své vlastní historky. Většinou začínal pochybovačným, vychloubačně opovrhlivým tónem, jako by si dělal legraci z onoho příběhu i z posluchačů, ale postupně, během vyprávění, se báživě choulil, klesal hlasem víc a více, a končil tichým, vemlouvavým, hrůzostrašným šepotem.

Kolik tajemného, neproniknutelného, temně dráždivého skýtala tato ubohá ulička! V ní bydlel i zámečník Brendle, poté co zanikla jeho živnost a jeho zpustlá dílna se dočista rozpadla. Celé půldny vysedával u okénka a chmurně se díval do rušné ulice, a někdy, když mu některé z otrhaných, nemytých dětí ze sousedství padlo do ruky, trápil je s nevázanou škodolibostí, tahal je za uši a vlasy a celé tělo mu do modra poštipal. Jednoho dne ale visel u schodů oběšený na kusu zinkového drátu a vypadal tak odporně, že si nikdo netroufl přiblížit se, až starý mechanik Porsch zezadu odstříhl drát nůžkami na plech, načež se mrtvola s vyplazeným jazykem převážila dopředu a zřítíla se ze schodů, přímo mezi vyděšené diváky.

Kdykoli Hans vstoupil ze světlé, široké Jirchářské ulice do temné, vlhké ulice U Sokola, zmocnila se ho spolu se zvláštním, zatuchlým pachem tíseň plná rozkoše i hrůzy, jakási směs zvědavosti, bázně, špatného svědomí a blažené předtuchy dobrodružství. Ulice U So-

kola byla jediným místem, kde se snad ještě mohla udát nějaká pohádka, nějaký zázrak, něco neslýchané strašného, kde kouzla a strašidla byla věrohodná a pravděpodobná a kde šlo pociťovat tutéž bolestně půvabnou hrůzu jako při čtení bájí a skandálních Reutlingen-ských lidových knížek, které učitelé zabavovali a které líčily hanebné činy a tresty takových temných hrdinů, těžkých zločinců a dobrodruhů, jako byli hospodský od Slunce, loupežník Schinderhannes, Post-michel a další.

Kromě ulice U Sokola existovalo však ještě jedno místo, kde to bylo jiné než všude jinde a kde šlo leccos zažít a slyšet a kde se na tmavých půdách a v neobvyklých prostorách bylo možno ztratit. To byla blízká, velká koželužna, starý, obrovský dům, kde na zešeřelých půdách visely velké kůže, kde ve sklepě byly zakryté jámy a zakázané chodby a kde večer Liese všem dětem vyprávěla krásné pohádky. Bylo to tam tišší, přívětivější a lidštější než naproti v ulici U Sokola, ale o nic méně záhadné. V jámách, ve sklepě, v tríselně a na mlatech kralovali jirchářští tovaryši, což bylo zvláštní a neobyčejné, velké zející prostory byly tiché a právě tak přitažlivé jako tajemné, a mocného, mrzutého domácího pána se děti bály a stranily se ho, jako by to byl lidožrout, a Liese procházela tím pozoruhodným domem jako víla, ochránkyně a matka všech dětí, ptáků, koček a pejsků, plná dobroty a plná pohádek a písniček.

V tomto světě, který se mu dávno odcizil, se teď pohybovaly chlapcovy myšlenky a sny. Z velikého zklamání a beznaděje se utíkal zpět do minulých dobrých časů, kdy býval ještě plný nadějí a kdy se mu svět jevil jako obrovitý kouzelný les, který ukrýval ve své neproniknutelné hloubce hrůzná nebezpečí, zakleté poklady a smaragdové zámky. Kousek do té divočiny pronikl, ale znavil se dříve, než se zázraky dostavily, a stál teď zase před záhadným, potměným vchodem, tentokrát v nečinné zvědavosti, jako by

byl vyloučen.

Několikrát Hans ulici U Sokola znovu vyhledal. Našel tam staré šero a starý mizerný pach, staré kouty a neosvětlená schodiště, přede dveřmi seděli zase staří muži a ženy, a nemyté, světlolase děti tu pobíhaly s křikem. Mechanik Porsch ještě zestárl a Hanse už ani nepoznal, na jeho nesmělý pozdrav odpovídal jen výsměšným meknutím. Starý Johann zvaný Garibaldi byl po smrti, a stejně tak Lotte Frohmüllerová. Listonoš Rötteler tu ještě byl. Stěžoval si, že mu kluci pokazili jeho hrací hodiny, nabídl Hansovi šnupeček a pak

zkusil něco vyžebrať; nakonec vyprávěl o bratrech Finkenbeinových, jeden z nich je teď prý v továrně na cigarety a chlastá už jako starý chlap, ten druhý prý po nějaké pouťové rvačce zmizel a už rok tu není. Všechno působilo žalostně a nuzně.

A jednou večer šel Hans naproti do koželužny. Táhl ho to skrze vrata a přes vlhký dvůr, jako by v tom velkém starém domě bylo skryto jeho dětství se všemi ztracenými radostmi.

Po křivých schodech a přes dlážděný dvorek přišel k temnému schodišti, protápal se k mlatu, kde visely vypnuté kůže, a nasál tam s ostrým pachem kůží celý oblak náhle útočících vzpomínek. Sestoupil zase dolů a vyhledal zadní dvůr, kde byly tříselné jámy a úzce zastřešené, vysoké lešení k sušení třísla. Na lavici u zdi seděla jako kdysi Liese, před sebou koš brambor ke škrábání a kolem sebe několik naslouchajících dětí.

Hans zůstal stát v tmavých dveřích a poslouchal. Velký mír naplnil zešeřelou koželužnu a mimo slabé šumění řeky, která tekla za zdí dvora, bylo slyšet jen skřípot Liesina nože při škrábání brambor a její hlas, jak vyprávěla. Děti seděly klidně, choulily se a ani se nehnuły. Liese vyprávěla příběh o svatém Kryštofovi, jak ho v noci volá přes řeku dětský hlas.

Hans chvíli naslouchal, pak tiše prošel zpátky přes černý dvorek a šel domů. Cítil, že se už nemůže znovu stát dítětem a sedět večer v koželužně u Liese, a koželužně se teď vyhýbal stejně jako ulici U Sokola.

Šestá kapitola

Podzim už byl silně na postupu. Z temných jehličnatých lesů prosvítaly žlutě a červeně jednotlivé listnaté stromy jako pochodně, v roklicích se už válela hustá mlha a z řeky stoupala v ranním chladu pára.

Bývalý seminarista ještě pořád dennodenně chodil na toulky přírodou, byl pobledlý, neveselý a unavený a unikál té trochu kontaktu s lidmi, který by byl mohl mít. Lékař mu předepsal kapky, rybí tuk, vejce a studené koupele.

Nebylo divu, že to všechno ne a ne pomoci. Každý zdravý život musí mít obsah a cíl, a to se mladému Giebenrathovi vytratilo. Ted' byl otec rozhodnut dát ho buď na písaře nebo vyučit se řemeslu. Chlapec byl sice dosud zesláblý a měl by nejdříve ještě trochu víc nabýt sil, ale mohlo se už teď uvažovat, co s ním.

Od té doby, co se zmírnily první matoucí dojmy a co už také nepomýšlel na sebevraždu, dospěl Hans z proměnlivých vzrušených a úzkostných stavů k vyrovnané melancholii, do které se pomalu a bezmocně nořil jako do měkké bažiny.

Ted' chodil po podzimních polích a podléhal vlivu roční doby. Sklonek podzimu, tiché padání listů, hnědnoucí louky, hustá ranní mlha, touha zralé, unavené vegetace po smrti v něm vyvolávaly, stejně jako ve všech nemocných, těžké, beznadějně nálady a smutné myšlenky. I on si přál zahynout, usnout, zemřít, a trpěl tím, že jeho mládí tomu odporuje a s tichou houževnatostí visí na životě.

Díval se na stromy, jak žloutnou, hnědnou, ztrácejí listy, a na mléčně bílou mlhu, která se valí z lesů, a na zahrady, kde po poslední sklizni ovoce vyhasl život a nikdo už tam neobhlížel barevně odkvétající astry, a na řeku, kde skončilo koupání a rybaření a která byla pokrytá suchým listím a na jejímž mrazivém břehu vydrželi už jen houževnatí koželužníci. Už po několik dní odnášela s sebou množství odpadu z ovoce, protože v lisovnách a ve všech mlýnech se teď pilně moštovalo a po městě se ve všech ulicích šířil pach tiše kvasící ovocné šťávy.

V dolejší mlýně si najal i švec Flaig malý lis a pozval Hanse na moštování.

Na prostranství před mlýnem stály velké a malé moštovací lisy, vozíky, koše a pytle plné ovoce, džbery, kádě, kbelíky a sudy, celé

hory hnědého odpadu, dřevěné páky, trakaře, prázdné povozy. Lisy pracovaly, vrzaly, skřípaly, sténaly, reptaly. Většinou byly natřené zeleně, a ta zeleň spolu s hnědožlutou barvou odpadu, barevností košů s jablky, světlezelenou řekou, bosými dětmi a jasným podzimním sluncem působila na každého, kdo to uviděl, lákavým radostným dojmem, potěšením ze života a z nadbytku. Drcení rozemílaných jablek znělo trpce a vzbuzovalo chuť; kdo k tomu přišel a uslyšel to, musel rychle popadnout jablko a zakousnout se do něj. Z trubek vytékal hustým proudem sladký mladý červenožlutý mošt a smál se na slunci; kdo k tomu přišel a uviděl to, musel požádat o skleničku a rychle ochutnat, pak zůstal stát, zvlhly mu oči a pocítil, jak ho uvnitř zalévá přívál sladkosti a blaha. A tento sladký mošt naplňoval ovzduší široko kolem dokola radostným, silným, libým pachem. Tato vůně je vlastně to nejskvělejší z celého roku, symbol zralosti a sklizně, a je dobře nasát ji tak před blízkou zimou, neboť člověk si přitom s vděčností vzpomene na množství dobrých, podivuhodných věcí: na jemné májové deštíky, hučící letní lijáky, chladnou rosu podzimního jitra, na něžný jarní sluneční svit a třpytivě horký letní žár, na bílé a růžově svítící květy a na zralý, červenohnědý lesk ovocných stromů před sklizní a na všechno krásné a potěšující mezitím, co tak s sebou průběh roku přinesl.

Byly to skvělé dny pro každého. Boháči a povýšenci, pokud se snížili natolik, že se osobně objevili, potěžkávali v ruce svá šťavnatá jablka, odpočítávali jich tucet nebo ještě více pytlů, ochutnávali ze stříbrných kapesních pohárků a každému vykládali, že do jejich moštu prý nepříjde ani kapka vody. Chudí mívali jeden jediný pytel ovoce, ochutnávali ze skleniček nebo hliněných misek, přidávali vodu a nebyli proto o nic méně pyšní a rozveselení. Kdo z nějakých důvodů nemohl moštovat vůbec, ten obíhal své známé a sousedy od lisu k lisu, všude mu nalili sklenku a strčili jablko, a znaleckými výroky dokazoval, že i on ví o tom své. Ale množství dětí, ať chudých či bohatých, pobíhalo kolem s malými pohárky, každé mělo v ruce nakousnuté jablko a kousek chleba, protože od dávných časů kolovala neodůvodněná pověst, že když se při moštování pořádně jí chléb, nebolí pak břicho. Sto hlasů pokřikovalo jeden přes druhý, nemluvě o dětském povyku, a všechny tyto činorodé hlasy byly vzrušené a rozradostněné.

"Pojď sem Hannesi! Ke mně! Jen na skleničku!"

"Děkuju pěkně, už mám bolení."

"Cos dal za metrák?"

"Čtyři marky. Ale jsou prima. Vem si!"

Občas došlo k malé nehodě. Někdo zvedl pytel jablek příliš brzy a všechno se rozkutálelo po zemi.

"Hergot, moje jablka! Pomozte mi taky, lidi!"

Všichni pomáhali sbírat, a jen několik uličníků se pokoušelo obohatit se přitom. "Neberte to, rošťáci! Sežrat můžete, co se do vás vejde, ale né to vodnášet. Počkej, ty darebáku!"

"Tak co, pane soused, nebud'te tak nafoukanej! Vochutnejte přece!"

"Jako med! Akorát jako med. Kolikpak toho máte?"

"Dva soudky, víc ne, ale nic špatnýho."

"To je eště dobrý, že se nemoštuje v horkým létě, jinak by mi to tu všechno vychlastali."

I letos je tu několik mrzutých starců, co nesmějí chybět. Sami už dlouho nemoštují, ale vědí všechno lépe a vyprávějí o starých časech, kdy bylo ovoce za pac a pusu. Všechno bylo o tolik lacinější a lepší, o přidávání cukru se ještě vůbec nevědělo a vůbec stromy tenkrát nesly úplně jinak.

"Tys mi eště nepovídal vo svý úrodě. Já míval jabloň, ta sama hodila pět metráků."

Ale ať už se doba jakkoli pokazila, mrzutí starci pomáhají i letos vydatně ochutnávat, a z těch, kdo ještě mají zuby, každý žvýká své jablíčko. Jeden z nich dokonce zdolal i pár velkých hrušek a dostal z toho bolení.

"Však to povídám," mudroval, "dřív sem sněd dycky svejch deset!" A tu si vzpomene za nepředstíraného hekání na doby, kdy mohl zblafnout deset takových hrušek, a bolení nedostal.

Uprostřed rámusu stál lis pana Flaiga. Pomáhal mu starší učedník. Flaig měl jablka z Bádenska a jeho

mošt byl vždycky z nejlepších. Tiše se radovala nikomu nebránil, aby si vzal "na košť". Ještě více měly radost jeho děti, které tu pobíhaly kolem a s potěšením vplou-valy do davu. Ale největší radost, i když tichou, měl jeho učedník. Toho blažilo ve všech kostech, že se zase jednou mohl v přírodě pořádně proběhnout a vydovářet, protože pocházel z lesa, z chudé selské horské chalupy, a také ta sladká dobrota mu moc chutnala. Jeho zdravá tvář kluka z venkova se šklebila jako maska satyra a

ševcovské ruce měl čistější než kdykoli v neděli.

Když Hans Giebenrath přišel na místo, byl tichý a zaražený; nešel sem rád. Ale už u prvního lisu mu podala pohárek Nascholdových Liese. Ochutnal, polknutí vyvolalo spolu se sladkou, silnou chutí moštu množství úsměvných vzpomínek na předchozí podzimy a zároveň nesmělou touhu, zase jednou být při tom a být veselý. Známi ho oslovovali, nabízel mu sklenku, a když přišel k Flaigovu lisu, už ho obecná dobrá nálada a nápoj uchvátily a změnily. Ševce pozdravil docela bezstarostně, a dokonce trochu zavtipkoval, jak to bývalo při pití moštu zvykem. Mistr skryl svůj údiv a radostně ho přivítal.

Uplynulo půl hodiny, tu přišla dívka v modré sukni, zasmála se na Flaiga a jeho učně a začala pomáhat. "A tak," řekl švec, "to je moje neteř z Heilbronn. Taje ovšem navyklá na jiný podzim, u nich doma je přece hodně vína."

Bylo jí snad osmnáct nebo devatenáct let, byla čiperná a veselá, jak už lidé z nížiny bývají, nebyla velká, ale pěkně stavěná a měla plné tvary. V kulaté tvářičce byly veselé a bystré, tmavé, hřejivě hledící oči a hezká ústa k zulíbání, a vcelku vypadala sice jako zdravá a veselá Heilbroňanka, ale vůbec ne jako příbuzná zbožného ševcovského mistra. Byla dočista z tohoto světa a její oči nevypadaly tak, jako by si večer a v noci čítaly v bibli a v Gossnerově Klenotnici.

Hans vypadal náhle zase ustaraně a přál si vroucně, aby Emma opět brzy odešla. Ona tu ale setrvala a smála se a klevetila a věděla na každý žert okamžitou odpověď, a Hans se styděl a docela ztichl. Stýkat se s mladými děvčaty, kterým musel vykat, mu připadalo beztak hrozně, a tahle byla tak čilá a tak povídavá a nic si nedělala z jeho přítomnosti a z jeho nesmělosti, takže nemotorně a trochu uraženě stáhl tykadla a zalezl do ulity jako šnek na cestě, kterého minulo kolo od vozu. Dál už nemluvil a pokoušel se vypadat jako někdo, kdo se nudí; ale to se mu nedařilo a místo toho se tvářil, jako by mu právě někdo zemřel.

Nikdo neměl čas si toho všimnout, Emma sama nejméně. Byla -tak se to doneslo k Hansovu sluchu - teprve čtrnáct dnů u Flaigu na návštěvě, ale už znala celé město. Ted' pobíhala kolem moštování, ochutnávala, vtipkovala a trochu se smála, zase přiběhla zpátky a dělala, jako by usilovně spolupracovala, brala děti do náruče, rozdávala jablka a šířila kolem sebe samý smích a radost. Na každého

uličníka volala: "Tak co, chceš jabko?" Pak vzala jedno pěkné čer-veňoučké, schovala ruce za záda a dávala hádat: "V pravé, nebo v levé?", ale jablko nikdy nebylo v té správné ruce, a teprve když kluci začali hubovat, jablko vydala, ale menší a zelené. Zdálo se, že i o Hansovi leccos věděla, ptala se ho, je-li to on, koho stále bolí hlava, ale ještě než stihl odpovědět, byla už zabrána do jiného rozhovoru se sousedy.

Hans už měl v úmyslu vytrátit se a jít domů, tu mu dal Flaig do ruky páku.

"Tak, ted' můžeš trochu pokračovat, Emma ti pomůže. Já musím do dílny."

Mistr odešel, učedník byl pověřen, aby s mistrovou odnášel mošt, a Hans zůstal s Emmou u lisu sám. Zaťal zuby a pracoval jako divý.

Tu ho překvapilo, že páka jde tak ztěžka, a když zvedl hlavu, dívka se zvonivě rozesmála. Žertem se totiž zapřela do protisměru, a jakmile Hans zuřivě zatáhl znovu, udělala to ještě jednou.

Neřekl ani slovo. Ale když posunoval páku, již bránilo dívčino tělo, najednou se sklíčeně zastyděla posléze dočista přestal pákou otáčet. Zaplavila ho sladká bázeň, a když se mu ta opovážlivá osůbka zasmála do obličeje, zdálo se mu najednou, že se změnila, že je přátelštější, ale přece cizejší, a ted' se trochu zasmál i on, s neohrabanou důvěrností.

A nakonec se páka zastavila úplně.

A Emma řekla: "Přece se neudřeme." A podala mu zpola naplněnou sklenku, ze které právě sama upila.

Tento lok moštu se mu zdál velmi silný a sladší než ty předtím, a když dopil, díval se žádostivě do prázdné sklenky a divil se, jak mocně mu tlouče srdce a jak těžce se mu dýchá.

Nato zase trochu pracovali a Hans ani nevěděl, co dělá, když se pokusil postavit se tak, aby o něho dívka musela zavadit sukénkou a aby se ho dotkla rukou. Kdykoli se to ale stalo, zastavilo se mu srdce úzkostnou rozkoší a obešla ho slastně sladká slabost, takže se mu trochu rozechvěla kolena a hlavou se mu rozezněly závratné zvuky.

Co říkal, to nevěděl, ale mluvil i odpovídal, smál se, když se smála, zahrozil jí několikrát prstem, když udělala nějakou pošetilost, a ještě dvakrát vypil až do dna sklenku, kterou mu podala. Zároveň se kolem něho přehnalo celé mračno vzpomínek: služby, které vídal večer stát s muži v domovních dveřích, pár vět z příběhů v knihách,

polibek, který mu kdysi dal Hermann Heilner, a množství slov, vyprávění a tajemných rozhovorů se spolužáky o "žábách" a "jaký to je, když má kluk holku". A dýchal tak těžce, jako když herka táhne do kopce.

Všechno se změnilo. Lidé a ruch kolem dokola, vše se rozpustilo do barevných, smavých obláčků. Jednotlivé hlasy, kletby a smích zanikaly v obecném, neurčitém bublání, řeka a starý most vypadaly vzdáleně a jakoby namalované.

Také Emma vypadala jinak. Její tvář už neviděl - jen ještě ty tmavé veselé oči a červené rty a bílé ostré zuby za nimi; její postava se rozplynula, a on už mohl spatřit jen detaily - tu polobotku s černou punčochou, tu uvolněný pramen vlasů v týlu, tu opálenou, oblou šiji, ztrácející se v modré látce, tu napjatá ramena a pod nimi oddechující ňadra, tu růžově prosvítající ucho.

A po chvíli zase upustila sklenku do vědra a sklonila se pro ni a přitom u okraje vědra přitlačila koleno k jeho zápěstí. A on se také ohnul, ale pomaleji, a takřka se dotkl obličejem jejích vlasů. Vlasy slabě zavoněly a pod nimi, ve stínu volných, kučeravých loken, zavlátla teplá, hnědavá, hezká šije a ztrácela se v modrém živůtku, skulinou mezi silně napjatými háčky ještě prosvítala kůže.

Když se zase vztyčovala, koleno jí sklouzlo po jeho paži a její vlasy ho zašimraly do tváře, a když se zčervenala opět narovнала, Hanse ve všech údech až zamrazilo. Zbledl a měl v jedné chvíli pocit hluboké, přehluboké únavy, takže se musel zachytit lisu. Srdce mu nepravidelně bušilo, paže zeslábly a ramena rozbolela.

Od této chvíle už skoro nepromluvila vyhýbal se dívčině pohledu. Zato jakmile odhlédla, díval se na ni upřeně a se směsí nepoznaného blaha a špatného svědomí. V této hodině se v něm něco zpřetrhalo a jeho duši se otevřela nová, cizí, lákavá země s dalekými modrými břehy. Nevěděl dosud nebo jen tušil, co ta úzkost a sladké soužení v něm znamenají, a ani nevěděl, co v něm převažovalo, zda trýzeň, nebo slast.

Slast ale znamenala vítězství jeho mladé síly milovat a také první tušení mohutného života, a trýzeň znamenala, že ranní klid byl pryč a že jeho duše opustila zemi dětství, kterou znovu objevit nelze. Jeho lehounká loďka, jen o vlas uniknuvší prvnímu ztroskotání, se teď dostala do nových silných bouří a do blízkosti číhajících mělčin a krkolomných úskalí, uprostřed kterých nemá ani nejlépe vedená

mládež žádného průvodce, nýbrž musí najít cestu a záchranu vlastními silami.

Bylo dobře, že se teď vrátil učedník a vystřídal ho u lisu. Hans tu ještě chvilku zůstal. Doufal, že se ho Emma znovu dotkne nebo prohodí přátelské slovo. Ta se bavila zase u cizích lisů a Hans, protože se před učedníkem ostýchal, zamířil brzy domů, aniž řekl sbohem.

Všechno bylo zvláště jiné, krásné a vzrušující. Vrabci napasení ze zbytků ovoce létali s cvrlikáním po obloze, která ještě nikdy nebyla tak vysoká a hezká a tak toužebně modrá. Nikdy neměla řeka tak čistou, modrozelenou, usměvavou hladinu, ani tak oslnivě bílý, šumící jez. Všechno se podobalo ozdobným, právě namalovaným obrazům za průzračným sklem. Zdálo se, že všechno čeká na začátek velkého svátku. Také ve vlastní hrudi pociťoval Hans úzkostně silné, bojácné a sladké vlnobití podivně opovážlivých pocitů a neobvyklých, pronikavých nadějí, spolu s nesměle pochybujícím strachem, že to byl jen sen a nikdy se nemůže stát skutečností. Tyto rozdvojené pocity narůstaly v temně rozbouřený pramen, v pocit, jako by se v něm chtělo něco přespříliš silného uvolnit a osvobodit - snad vzlykot, snad

zpěv, křik nebo hlasitý smích. Teprve doma se toto vzrušení trochu uklidnilo. Tam bylo ovšem všechno jako vždycky.

"Kde jsi byl?" zeptal se pan Giebenrath.

"U Flaigů u mlýna."

"Kolik toho namoštova?"

"Dva sudy, myslím."

Poprosil, aby směl pozvat Flaigovy děti, až půjde moštovat otec.

"To se rozumí," zabručel táta. "To bude příští týden. Jen je pak přiveď!"

Do večere chyběla ještě hodina. Hans vyšel na zahradu. Mimo obou stromů tu bylo zeleně málo. Ulomil liskový prut, švihal jím do vzduchu a shazoval zvadlé listy. Slunce již bylo za kopcem, jehož černý obrys s tenounce vykreslenými špičkami jedlí protínal zelenomodré, vlhce jasné pozdní nebe. Dlouhý, šedý mrak, nasvícený do žluta a do hněda, plul pomalu a pohodlně řídkým zlatavým vzduchem vzhůru údolím jako loď vracející se domů.

Podivně a neznámým způsobem dojat zralou, barevně sytou krásou večera, toulal se Hans po zahradě. Chvillemi zůstával stát, zavíral oči a pokoušel se představit si Emmu, jak stála proti němu u lisu, jak ho nechala pít ze svého pohárku, jak se sklonila nad bečkou a zase se

zčervenala napřímila. Viděl její vlasy, její postavu v těsných modrých šatech, krk a šíji zastíněnou tmavými vlasy, a všechno ho naplňovalo slastí a chvěním, jen její tvář si už vůbec nedokázal vybavit. Když slunce zašlo, nevnímal chlad a pocíťoval postupující stmívání jako závoj plný tajemství, která nedokázal pojmenovat. Neboť sice pochopil, že se do Heilbroňanky zamiloval, ale činnost probouzejícího se mužství ve své krvi chápal jen temně, jako nezvyklý, vydrážděný a unavující stav. Při večeri mu připadalo zvláštní, že jeho změněná bytost sedí v dávno navyklém prostředí. Otec, stará služka, stůl a domácí náčiní a celý pokoj mu náhle připadal zestaralý, a on sledoval všechno s pocitem údivu, cizoty a něhy, jako by se právě vrátil domů z dlouhé cesty. Tehdy, když koketoval se sebevražednou větví, prohlížel si tytéž lidi a věci s bolestně nadřazeným pocitem někoho, kdo se loučí, teď tu byl návrat, údiv, úsměv, opětná rovnováha.

Dojedli a Hans už chtěl vstát, tu řekl otec stručně, jak bylo jeho zvykem: "Chtěl bys být mechanikem, Hansi, nebo raději písařem?"

"Jakto?" odpověděl Hans udiveně otázkou.

"Mohl bys koncem příštího týdne nastoupit u mechanika Schule-ra, nebo přespříští týden jako nováček na radnici. Rozvaž si to pořádně! Zítra si o tom ještě pohovoříme."

Hans vstal a odešel ven. Náhlá otázka ho zmátla a zaskočila. Nečekaně se před ním objevil každodenní, činorodý, syrový život, kterému se v minulých měsících odcizil, a ten měl tvář lákavou i hrozivou, sliboval i požadoval. Opravdovou chuť neměl ani stát se mechanikem, ani písařem. Strohá tělesná řemeslná práce ho trochu děsila. Tu mu přišel na mysl jeho spolužák August, který se přece stal mechanikem a kterého se mohl poptat.

Zatímco si to promýšlel, jeho představy zešedly a zbledly, ta záležitost mu nepřípadala až tak spěšná a důležitá. Něco jiného ho pohánělo a zaměstnávalo, neklidně přecházel chodbou sem a tam, náhle si vzal klobouk, opustil dům a vyšel na ulici. Napadlo ho, že dnes musí Emmu ještě jednou vidět.

Už se šetilo. Z blízkého hostince zazníval křik a ochraptělý zpěv. Některá okna byla osvětlena, tu a tam se rozsvítilo další a ještě další a vrhlo do tmy slabé červené světlo. Dlouhá řada mladých dívek se ruku v ruce promenovala za hlasitého smíchu a povídání dolů ulicí, kolébala se v nejistém světle a probíhala usínajícími ulicemi jako

teplá vlna radostného mládí. Hans se za nimi dlouho díval, srdce mu tlouklo až v krku. Za jedním oknem se záclonkami bylo slyšet hru na housle. U studny myla jakási žena salát. Po mostě se procházeli dva mladíci se svými dívkami. Jeden držel své děvče volně za ruku a přitom houpal její paži a kouřil cigaretu. Druhá dvojice šla pomalu v těsném objetí dál, mladík držel dívku kolem boků a ona měla pevně přitisknutá ramena a hlavu k jeho hrudi. Hans to viděl už stokrát a nevšímal si toho. Nyní to mělo tajemný smysl, nejasný, ale smyslně sladký význam; zrakem spočíval na skupince a jeho fantazie s předtuchou

spěchala vstříc blízkému pochopení. Stísněn a hluboko v nitru vyburcován připadal si blízek velkému tajemství, o kterém nevěděl, zdali je milé nebo strašlivé, ale oba pocity ho rozechvívaly.

Před Flaigovým domkem se zastavil a nenalezl odvahu vstoupit. Co měl uvnitř dělat a co měl říci? Musel myslet na to, jak sem jako jedenácti či dvanáctiletý kluk často chodíval; to mu Flaig vyprávěl biblické příběhy a čelil jeho bouřlivým zvědavým otázkám týkajícím se pekla, ďábla a duchů. Tyto vzpomínky byly nepohodlné a vyvolávaly v něm špatné svědomí. Nevěděl, co by měl dělat, nevěděl ani, co by si vlastně přál, ale zdálo se mu, že stojí před čímsi tajemným a zakázaným. Připadalo mu, že je vůči ševci nesprávné, že stojí za jeho dveřmi a nejde dovnitř. A kdyby ho tu Flaig takhle viděl stát nebo kdyby teď vyšel ze dveří, pravděpodobně by ani nehuboval, nýbrž by se mu vysmál, a toho se hrozil nejvíce.

Vplížil se za dům a mohl teď od zahradního plotu nahlížet do osvětlené obytné světnice. Mistra neviděl. Zdálo se, že žena něco šije nebo plete, nejstarší chlapec byl ještě vzhůru, seděl u stolu a četl. Emma přecházela sem a tam, zřejmě uklízela, takže ji mohl vidět jen chvilkami. Bylo tak ticho, že bylo zřetelně slyšet i každý nejvzdálenější krok na ulici a tiché šumění řeky na druhé straně zahrady. Tma a noční chlad se rychle zvětšovaly.

Vedle oken do obytné místnosti zůstávalo menší okénko do chodby temné. Po dlouhé chvíli se objevila u tohoto okénka nezřetelná postava, vyklonila se ven a hleděla do tmy. Hans podle siluety poznal Emmu a úzkostným očekáváním se mu zastavilo srdce. Zůstala stát u okna, dlouze a klidně se dívala před sebe, on ale nevěděl, zda ho vidí nebo poznává. Nepohnul se a zíral strnule k ní, s neurčitým váháním, zároveň s nadějí i se strachem, že ho třeba pozná.

A nezřetelná postava zase od okna zmizela, hned nato klapla

dvířka u zahrádky a Emma vyšla z domu. Hans chtěl v prvním úleku pryč, zůstal ale bez vůle opřen o plot a díval se na děvče, které mu pomalu kráčelo temnou zahradou vstříc; při každém jejím kroku ho to nutilo odtud utéci, ale něco silnějšího ho zdržovalo.

Ted' stála Emma přímo před ním, sotva na půl kroku vzdálena, mezi nimi jen nízký plot, a pozorně a zvláštně se na něho dívala. Po celou dobu nepadlo ani slůvko. Pak se tiše zeptala:

"Copak bys rád?"

"Nic," řekl a pocíťoval jako pohazení, že mu zatykala. Napřáhla ruku přes plot. Chopil se jí plaše a něžně a trochu ji stiskl, tu si všiml, že neucukla, vzmužil se a jemně a opatrně dívčí ruku pohladil. A když mu ji ochotně stále ponechávala, položil si ji na tvář. Prostoupila ho záplava pronikavé slasti, zvláštního tepla a blažené únavy, vzduch kolem se mu zdál vlahý a vlhký fénem, už neviděl ani ulici, ani zahradu, jen blízký světlý obličej a spleť tmavých vlasů.

A zdálo se mu, jako by to zaznívalo z hloubi noci, když se děvče docela tiše zeptalo:

"Nechceš mi dát pusu?"

Světlý obličej se přiblížil, tíha těla trochu vyklonila laťky, a rozpuštěné, lehce vonící vlasy se dotkly Hansova čela a zavřené oči, zakryté bílými, širokými víčky s tmavými řasami se ocitly těsně u jeho. Když se nesmělými rty dotkl dívčích úst, mráz mu proběhl po těle. Zachvěl se a na okamžik couvl, ale ona mu objala hlavu rukama, přitiskla tvář k jeho a nedovolila, aby své rty oddálil. Cítil, jak jí hoří ústa, cítil je, jak se k němu přitiskla a hladově přísála, jako by z něj chtěla vypít život. Hluboká slabost ho obešla; ještě dříve, než ho cizí rty opustily, změnila se chvějivá slast ve smrtelnou únavu a trýzeň, a když ho Emma pustila, zakolísal a křečovitě se prsty zachytil plotu.

"Ty, přijď zítra večer znovu," řekla Emma a rychle se vrátila do domu. Nebyla venku ani pět minut, Hansovi se ale zdálo, že minula dlouhá doba. Díval se za ní prázdným pohledem, stále ještě se držel planěk a cítil se příliš unaven na to, aby udělal krok. Zasněně naslouchal své krvi, která mu bušila v hlavě, proudila v nepravidelných, bolestných vlnách ze srdce a zpět a připravovala ho o dech.

Ted' viděl, jak se vevnitř v pokoji otevírají dveře a vstupuje mistr, který byl ještě asi v dílně. Přepadl ho strach, že by mohl být zpozorován, a hnál ho pryč. Šel pomalu, proti své vůli a nejistě jako lehce

opilý a měl při každém kroku pocit, že musí poklesnout v kolenou. Tmavé uličky s ospalými štíty a kalnými červenými očima oken, most, řeka, dvory a zahrady plynuly kolem něho jako vybledlé kulisy. Kašna v Jirchářské ulici šuměla obzvlášť hlasitě a zvučně. Jakoby ve snách otevřel Hans vrata, vešel do

chodby, kde byla tma jako v hrobě, stoupal po schodech, otevřel a zase zavřel dveře a pak ještě jedny, sedl si na stůl, který tu stál, a procítl až po delší době s vědomím, že je doma ve své světničce. Trvalo zase chvíli, než se rozhodl, že se svlékne. Dělal to roztržitě a svlečen zůstal sedět u okna, až jím náhle otřásl chlad podzimní noci a zahnal ho do peřin.

Myslel si, že okamžitě musí usnout. Ale sotva si lehl, aby se trochu zahřál, rozbušilo se mu opět srdce a krev se mu nepravdělně, prudce valila v žilách. Jen co zavřel oči, bylo mu jako by dívčina ústa dosud visela na jeho, jako by mu vysávala duši z těla a naplňovala ho trýznivým horkem.

Usnul pozdě a řítíl se jakoby štván v úprku od jednoho snu k druhému. Stál v úzkostně hluboké tmě, tápal kolem sebe a uchopil za ruku Emmu, ta ho objala a pomalým pádem spolu klesali do hlubokého teplého přílivu. Náhle tu stál švec a ptal se, proč že ho nechce navštívit, Hans se smál a zpozoroval, že to nebyl Flaig, nýbrž Hermann Heilner, který seděl vedle něho v maulbronnské oratoři v okně a dělal vtipy. Ale záhy zmizelo i to a on stál u lisu na mošt. Emma se vzpírala proti páce a on se vši silou vzpíral proti ní. Naklonila se a hledala jeho ústa, nastalo ticho a tma jako v pytli, a on klesal zase do teplé, černé hloubky a hynul závratí. Zároveň slyšel, jak efor má projev, nevěděl ale, zda patří jemu.

Pak usnul a spal až do pozdního rána. Byl jasný, zlatistý den. Dlouho přecházel po zahradě nahoru dolů, snažil se procitnout a všechno si ujasnit, ale byl obklopen neústupnou, ospalou mlhou. Viděl fialové astrы, poslední květiny na zahradě, jak jsou krásné a smějí se na slunci, jako kdyby byl ještě srpen, a viděl, jak kolem uschlých větviček a prutů a holých šlahounů něžně a přítulně proudí milé světlo, jako by bylo předjaří. Ale on to jen viděl, neprožíval to, netýkalo se ho to. Náhle ho uchvátila jasná, silná vzpomínka na dobu, kdy na zahradě poskakovali jeho králíci a běžel jeho vodní mlýnek i malý hamr. Musil myslet na zářijový den před třemi lety. Byl to předvečer jubilea vítězné bitvy u Sedanu; přišel za ním August a přinesl břečťan, pak nablýskali vlajkové žerdě a na zlatých hrotech

břečťan upevnili, hovořili o zítřku a přitom se na zítřek těšili. Jinak se nic neudálo, ale oba byli tak naplnění předzvěstí svátku a velkou radostí, vlajky vlály ve slunci, Anna napekla švestkové koláče a v noci měl být zažehnut na vysoké skále sedanský oheň.

Hans nevěděl, proč právě dnes musel myslet na ten večer, nevěděl, proč tato vzpomínka byla tak hezká a silná, ani proč ho tak roz-tesknila a rozesmutněla. Nevěděl, že v hávu této vzpomínky před ním ještě jednou radostně a úsměvně vystalo jeho dětství a chla-pectví, aby se rozloučilo a zanechalo osten někdejšího a nenávratného velkého štěstí. Ten pocit oval, že tato vzpomínka se s myšlenkou na Emmu a na včerejší večer nesnáší a že v něm vzniklo něco, co je s tehdejším prožitkem štěstí neslučitelné. Myslel si, že zase vidí lesk zlatých hrotů vlajek, slyší přítele Augusta, jak se směje, a vnímá vůni čerstvých koláčů, a to všechno bylo tak přívětivé a blažené a jemu tak vzdálené a náhle cizí, že se opřel o drsný kmen velkého smrku a beznadějně se rozvzlykal, což mu pro tuto chvíli dopřalo útěchu a spásu. V poledne běžel k Augustovi, který se teď stal prvním učněm, zmohutněla vyrostl. Svěřil se mu se svým úmyslem.

"To je těžký," řekl August a zatvářil se svěťácky, "to je těžký. Protože ty seš totiž takovej slabingr. V prvním roce máš při kovářství to zatracený bušení, a takový kladivo, to není žádná polívková žíce. A to musíš přendávat železo a večer uklízet, a k pilování patří taky síla, a na začátku, než něco dovedeš, nedostaneš nic jiného než starý pilníky a ty nic nedokážou, sou hladký jako vopičí zadek."

Hanse to hned zarazilo.

"Jo, tak to bych to měl radši pustit z hlavy?" zeptal se váhavě.

"Ale co by, to sem přece neřek. Nebuť labuť. Akorát že to na začátku není moc do skoku. Ale jinak, jo - takovej mechanik, to je něco nóbl, víš, to člověk musí mít i dobrou palici, jinak z něj bude jenom vobyčejnej kovář. Jen se koukni!"

Přinesl několik malých, jemně opracovaných strojových součástí z čisté oceli a ukázal je Hansovi.

"Jo, tady nesmí chybět ani půlka milimetru. Všechno se dělá v ruce, až po šrouby. To znamená mít vtevřený voči. To se ještě vyhladí a zakalí, a je to."

"Hm, to je hezké. Jen kdybych věděl..."

August se zasmál.

"Ty se bojíš? Jojo, takovýho učně prohánějí, to jinak nejde. Ale ještě sem tu já, a já už ti pomůžu. A když příští pátek začneš, tak to já akorát skončím druhé rok a v sobotu dostanu první tejdenní plat. A v neděli bude sláva a pivo a koláče a všichni u toho, ty taky, a pak uvidíš, jak to u nás chodí. Jo, to koukáš! A vůbec, dyť už sme dřív byli taky kámoši."

U jídla řekl Hans otci, že by měl chuť dělat mechanika a jestli by mohl za osm dní začít.

"No dobrá," řekl táta a odpoledne šel s Hansem k Schulerovi do dílny a přihlásil ho.

Když se ale začalo smrákat, Hans na všechno už zase skoro zapomněl a myslel jen na to, že večer na něho bude čekat Emma. Už teď se mu tajil dech, hodiny se mu zdály tu moc dlouhé, tu moc krátké, a on se hnál schůzce vstříc jako lodník peřeji. Na jídlo nebylo toho večera ani pomyšlení, sotva tak vypil šálek mléka. Pak šel.

Všechno bylo jako včera - temné, ospalé ulice, červená okna, bli-kot luceren a pomalu krácející dvojice milenců.

U plotu ševcovy zahrady ho přepadla veliká úzkost, při každém šelestu sebou trhl, připadal si s tím svým postáváním a nasloucháním ve tmě jako zloděj. Nečekal ještě ani minutu a už před ním stála Emma, pohladila ho po vlasech a otevřela mu zahradní branku. Opatrně vstoupil a ona ho táhla tiše s sebou po cestě lemované keři k zadním dveřím a tudy do tmavé domovní chodby.

Tam si vedle sebe sedli na nejhořejší schod nad sklepem, a trvalo celou věčnost, než na sebe v té tmě trochu viděli. Dívka měla dobrou náladu a bez ustání něco šeptem vykládala. Už okusila lecjakou hubičku a ve věcech lásky se vyznala; nesmělý, jemný chlapec jí právě vyhovoval. Vzala jeho úzkou tvář do dlaní a líbala ho na čelo, oči, líce, a když přišla na řadu ústa a když ho zase tak dlouze a chtivě políbila, zmocnila se chlapce závrat' a on se o ni ochabl a bez vůle opřel. Zasmála se tiše a zatahala ho za ucho.

Vykládala dál a dál, on naslouchal, a nevěděl čemu. Pohladila mu rukou paži, vlasy, krk i ruce, přitiskla si tvář k jeho a hlavu mu položila na rameno. On mlčel a všechno si nechával líbit, naplněn sladkým děsem a hlubokou, šťastnou úzkostí, občas se tiše a krátce zachvěl, jako by měl horečku.

"Ty jsi mi ale miláček!" smála se. "Ty si vůbec nic netroufneš!"

A popadla ho za ruku a vložila si ji na šíji, na vlasy a na řadra a

přitiskla se k ní. Cítil, jak se měkké tvary sladce, cize vlní, zavřel oči a zdálo se mu, že klesá do bezdné hloubky.

"Ne! Už ne!" řekl v obraně, když ho zase chtěla líbat. Zasmála se.

A přitáhla ho blíže k sobě a přitiskla se k němu bokem, objala ho tak, že když vnímal její tělo, dočista ztratil hlavu a nemohl už nic říci.

"A máš mě taky vůbec rád?" zeptala se.

Chtěl říci, že ano, ale dokázal jen přikývnout a kýval ještě notnou chvíli.

Vzala ho ještě jednou za ruku a s žertováním si ji vsunula pod ži-vůtek. To, že tak horce a blízko pociťoval tep a dech cizího těla, mu zastavilo srdce a on si myslel, že musí umřít, jak těžce dýchal. Stáhl ruku zpátky a zasténal: "Teď už musím domů."

Když chtěl vstát, zapotácel se a jen taktak, že se nezřítíl po schodech do sklepa.

"Co ti je?" zeptala se Emma udiveně.

"Nevím, jsem tak unavený."

Nevnímal, že na cestě k zahradnímu plotu ho podpírala a že se na něho tiskla, a neslyšel, že řekla dobrou noc a zamkla za ním dvířka. Šel ulicemi domů, nevěděl jak, jako by ho strhávala bouře, nebo jako by ho nesl a houpal mocný příliv

Viděl bledé domy nalevo i napravo, ve výšce nad nimi hřbety hor, vrcholky jedlí, čerň noci a velké, nehybné hvězdy. Cítil, jak vane vítr, slyšel řeku proudící kolem mostních pilířů a viděl, jak se ve vodě odrážejí zahrady, bledé domy, čerň noci, lucerny a hvězdy.

Na mostě si musel sednout; byl tak unavený a myslel, že už domů nedorazí. Sedl si na zábradlí, naslouchal vodě, která se otírala o pilíře a šuměla u jezu a u mlýnského brlení, jako by hrála na varhany. Ruce měl chladné, v hrudi a v hrdle mu trhaně a překotně proudila krev, zatemňovala mu oči a pádila zase v náhlé vlně k srdci a hlavu ponechávala plnou závratí.

Přišel domů, vyhledal svou světničku, uleh a okamžitě usnul, ve snech se řítíl nesmírnými prostory od hlubiny k hlubině. Kolem půlnoci se probudil ztrýzněný a vyčerpaný a až do rána se převaloval mezi spánkem a bděním, naplněn sžíravou touhou, vláčen nezvladatelnými silami sem a tam, až za rozbřesku propukl z celé té trýzně a tísně v dlouhý pláč a pak na polštářích promočených slzami ještě jednou usnul.

Sedmá kapitola

Pan Giebenrath pracoval hlučně a důstojně u moštovacího lisu a Hans mu pomáhal. Ze ševcových dětí přijaly pozvání dvě, pustily se do ovoce, společně používaly malou sklenku na ochutnávání a v rukách měly obrovité kusy černého chleba. Emma s nimi ale nepřišla.

Hans se na ni odvážil zeptat teprve, když otec na půlhodinku odešel se sklepmistrem.

"Kdepak je Emma? Nechtělo se jí přijít?"

Trvalo to nějakou dobu, než děti měly prázdné pusy a mohly mluvit.

"Přece je pryč," řekly a přikývly.

"Pryč? Kde pryč?"

"Doma."

"Odjela? Vlakem?"

Děti horlivě přikyvovaly.

"Kdypak?"

"Dneska ráno."

Děti zase sáhly po jablkách. Hans obsluhoval lis, zíral do vědra s moštem a pomalu začínal chápat.

Otec se zase vrátil, pracovalo se se smíchem, děti poděkovaly a odběhly, přiblížil se večer a šlo se domů.

Po večeri seděl Hans ve své světničce sám. Bylo deset hodin, pak jedenáct, a on nerozsvěcoval. Potom tvrdě usnul a dlouho spal.

Když se probudil později než jindy, měl jen nejasný pocit neštěstí a ztráty, až mu přišla na mysl zase Emma. Odjela, bez pozdravu, bez rozloučení; bezpochyby už věděla, kdy odcestuje, když u ní byl toho posledního večera. Vzpomínal si na její smích a její polibky, a jak se mu s nadřazeností nabízela. Vůbec ho nebrala vážně.

Hněvivá bolest z toho poznání splynula s neklidem jeho vzrušených a neutišených milostných sil v zarmoucenou trýzeň, a ta ho hnala z domu do zahrady, na ulici, do lesa a zase domů.

Tak poznal - snad příliš brzy - svůj díl z tajemství lásky, a znamenalo to pro něj málo sladkosti a mnoho trpkosti. Dny plné neplodných nářků, toužebných vzpomínek, bezútěšného přemítání; noci, kdy ho bušení srdce a úzkost nenechávaly spát nebo vrhaly do děsivých snů. Do snů, v nichž nepochopené vření krve se měnilo v ne-

stvůrné, sužující preludy, v smrtelné objetí paží, ve fantastická zvířata se žhavýma očima, v závratné propasti, v obrovské planoucí zraky. Když se probudil, zjistil, že je sám, obklopen samotou chladných podzimních nocí, trpěl touhou po svém děvčeti a se sténáním se tiskl do proplakaných polštářů.

Pátek, kdy měl nastoupit do dílny, se blížil. Otec mu koupil modrý plátěný oblek a modrou polovlněnou čepici, on si to vyzkoušel a v zámečnické uniformě si připadal dost legračně. Když šel kolem školy, kolem bytu ředitele nebo učitele počtů, kolem Flaigovy dílny nebo městské fary, bylo mu bídně. Tolik námahy, píle a potu, tolik odříkaných malých radostí, tolik pýchy a ctižádosti a snění plného nadějí, všechno nadarmo, všechno jen proto, aby teď, později než ostatní kamarádi a všemi vysmíván, mohl jít do nějaké dílny jako nejnepatrnější učeň!

Co by tomu řekl Heilner?

Teprve postupně se začal smířovat s modrým zámečnickým oblekem a trochu se těšit na ten pátek, kdy ho měl zasvětit. Alespoň ho čekal zase nějaký zážitek!

Avšak takové myšlenky nebyly nic víc než rychlé blesky z temných mraků. Na dívčin odjezd nezapomínal, ještě méně zapomínala nebo překonávala vzrušení těch dní jeho krev. Valila se a dožadovala se křikem něčeho více, vykoupení jeho probuzené touhy. Tak tupě a bolestně pomalu uplýval čas.

Podzim byl krásnější než jindy, plný něžného slunce, se stříbrnými jitry, barevně rozesmátými poledny a

jasnými večery. Vzdálenější hory se zabarvovaly hlubokou sametovou modří, kaštiny zlatožlutě svítily a ze zdí a plotů purpurově splývalo listí divokého vína.

Hans neklidně prchal sám před sebou. Přes den pobíhal po městě a po polích a vyhýbal se lidem, protože si myslel, že na něm musejí jeho milostné trápení zpozorovat. Večer ale vycházel na ulici, díval se po každé služce a plížil se se špatným svědomím za každým mileneckým párem. Zdálo se mu, že se mu s Emmou všechno, co je žádoucí, a všechno kouzlo života přiblížilo a zase záluďně vyklouzlo. Už nemyslel na bolest a tíseň, které u ní pociťoval. Kdyby ji teď měl zase, myslel si, nebyl by plachý, nýbrž by ji vyrvál všechna tajemství a úplně by pronikl do zakleté zahrady lásky, jejíž brána se mu teď přibouchla před nosem. Jeho veškerá fantazie se zaplétala do této dusné, nebezpečné houštiny, sklíčeně v ní bloudila a v tvrdošíjně

sebetrýzni nechtěla nic vědět o tom, že vně úzkého začarovaného kruhu se jasně a přívětivě rozprostírají krásné širé prostory.

Posléze byl rád, když přišel ten zpočátku s obavami očekávaný pátek. Časně ráno si oblékl nové modré pracovní šaty, posadil si na hlavu čepici a kráčel trochu váhavě dolů Jirchářskou ulicí k domu Schulerových. Několik známých se po něm zvědavě dívalo a jeden se i zeptal: "Copak to? Je teď z tebe zámečník?"

V dílně se už čile pracovalo. Mistr právě koval. Měl na kovadlině kus do červena rozžhaveného železa, jeden tovaryš se nahrubo oháněl těžkým kladivem, mistr dával jemnější, tvarující rány, vládl kleštěmi a mezitím na kovadlině bušil ručním kladivem do taktu, že se to jasně a vesele neslo široce otevřenými dveřmi do venkovního jitra.

U dlouhého pracovního stolu, začerněného olejem a kovovými pilinami, stál starší tovaryš a vedle něho August, oba zaměstnaní u svého svěráku. U stropu bzučely rychlé řemeny, které poháněly soustruhy, brus, měchy a vrtačku, protože se pracovalo s vodní silou. August pokývl přicházejícímu kamarádovi a dal mu na srozuměnou, že má počkat u dveří, až na něj bude mít mistr čas.

Hans se nesměle díval na výheň, tiše stojící soustruhy, svištící řemeny a kotouče. Když mistr dokoval svůj kus, přešel k němu a napřáhl mu vstříc velkou, tvrdou a teplou ruku.

"Tady si pověšíš čepici," řekl a ukázal na prázdný hřebík na stěně.

"Tak pojd'. A tady je tvoje místo a tvůj svěrák."

Nato ho odvedl k nejzazšímu svěráku a ukázal mu především, jak má se svěrákem zacházet a jak musí pracovní stůl s nářadím udržovat v pořádku.

"Tvůj otec mi už říkal, že nejsi žádný hercules, a je to taky vidět. No, zatím kovat nemusíš, dokud trochu nezesílíš."

Sáhl pod pracovní stůl a vytáhl litinové ozubené kolečko.

"Tak, tím můžeš začít. Kolo je ještě surové ze slévárny a má všude malé nerovnosti a ostré hrany, ty se musí oškrábat, jinak se tím pak jemné nástroje zničí."

Upnul kolo do svěráku, popadl starý pilník a ukázal, jak se to má dělat.

"Tak, teď pokračuj. Ale ne aby sis na to vzal nějaký jiný pilník! Do poledne máš na tom dost co dělat, pak mi to ukážeš. A při práci

se nebudeš starat vůbec o nic, jen o to, co se ti řekne. Přemýšlet učeň nepotřebuje."

Hans začal pilovat.

"Přestaň!" vykřikl mistr. "Tak ne. Levá ruka se takhle položí na pilník. Nebo jsi levák?"

"Ne."

"Tak dobrá. To půjde."

Mistr odešel ke svému svěráku, prvnímu u dveří, a Hans se díval, jak si počíná.

Při prvních tazích se podivil, jak je ta věc měkká a jak lehce se obrousila. Pak uviděl, že to byla jen nejvrchnější křehká vrstva, která se volně odlupovala, a že teprve pod ní je zrnité železo, které má ohladit. Sebral se a horlivě pracoval dál. Od doby, kdy jako hravý kluk kutíval, neokusil nikdy to potěšení pozorovat, jak mu pod rukama vzniká něco, co je vidět a co je k potřebě.

"Pomaleji!" zavolal mistr přes místnost. "Při pilování se musí držet rytmus - raz dva, raz dva. A přitlačit,

jinak se pilník zničí."

Nejstarší tovaryš měl právě cosi na práci u soustruhu a Hans se nemohl udržet, aby tam nezašilhal.

Ocelový čep se napnul do kotouče, pak se připevnil řemeny a už se se svištěním mihotal a rychle otáčel, když z něj tovaryš odstraňoval třpytivou soustružinu tenkou jako vlas.

A všude leželo náradí, kusy železa, oceli a mědi, napůl hotové práce, blýskavá kolečka, dláta a vrtáky, ocílky a šídla všech tvarů, vedle výhně visela různá kladiva, násady ke kovádlině, kleště a pájky, podle stěny řady pilníků a fréz, na regálech ležely naolejované hadry, malá košťátka, smirkové pilníky, pily na železo a stály tu konvičky s olejem, láhve s kyselinou a bedničky s hřebíky a šrouby. Každou chvíli se používal brousek.

Hans si se zadostiučiněním uvědomil, že má už úplně začerněné ruce, a doufal, že snad brzy bude vypadat opotřebovaněji i jeho oblek, který se teď ještě vedle černých a záplatovaných uniforem ostatních vyjímal směšně nově a modře.

Jak pokročilo dopoledne, pronikl do dílny i život zvenčí. Přišli dělníci ze sousední pletárny dát si obrousit a opravit malé součásti strojů. Přišel nějaký sedlák a ptal se na mandl na prádlo, který tu měl ve správce, a začal klít a nadávat, když uslyšel, že ještě není hotov. Pak přišel jeden elegantní továrník, s nímž mistr jednal ve vedlejší

místnosti.

Přitom a mezitím lidé, kola a řemeny jednotvárně pracovali dál, a tak Hans poprvé ve svém životě začal vnímat a chápat hymnus práce, který má aspoň pro začátečníka v sobě cosi úchvatného a příjemně opojného, a viděl, jak se jeho malá osoba a malý život zapojují do velkého rytmu.

V devět hodin byla čtvrt hodinová přestávka a každý dostal kus chleba a sklenici moštu. Teprve teď pozdravil nováčka August. Po vzbudivě mu domlouval a zase začal bájit o příští neděli, kdy chtěl s kolegy prohářit svou první týdenní mzdu. Hans se zeptal, co je to za kolo, co má pilovat, a dozvěděl se, že patří k věžním hodinám. August mu chtěl ještě ukázat, jak kolo bude později fungovat a pracovat, ale tu začal první tovaryš zase pilovat a všichni rychle odešli na svá místa.

Když bylo mezi desátou a jedenáctou, Hans začal být unaven; kolena a pravá ruka ho trochu bolely. Přeslapoval z nohy na nohu a tajně se protahoval, ale moc to nepomáhalo. Tu na chvíli pustil pilník a opřel se o svěrák. Nikdo si ho nevšímal. Jak tak stál a odpočíval a slyšel nad sebou zpívat řemeny, zmocnilo se ho lehké omámení, takže na minutku zavřel oči. Vtom právě za ním stanul mistr.

"No, co je? Už jsi unavený?"

"Ano, trochu," přiznal Hans.

Tovaryši se rozesmáli.

"To se poddá," řekl mistr klidně. "Teď se můžeš podívat, jak se letuje. Pojd'!"

Hans zvědavě přihlížel letování. Nejprve se pájka nahřála, potom se místo, které se mělo zaletovat, potřelo pájecí vodou, a pak z horké pájky skapával bílý kov a mírně syčel.

"Vezmi si hadr a dobře to otři. Pájecí voda leptá, ta se nesmí nechat na žádném kovu."

Poté Hans zase stál u svěráku a oškrabával kolečko pilníkem. Paže ho bolela a levá ruka, kterou musel na pilník tlačit, mu zčervenala a začala ho brnět.

V poledne, když první tovaryš odložil svůj pilník a šel si umýt ruce, přinesl Hans svou práci mistrovi. Ten na ni zběžně pohlédl.

"To už je dobrý, tak se to může nechat. Pod tvým místem v bedně leží ještě jedno takové kolo, do toho se pustíš dneska odpoledne." Tak si umyl ruce i Hans a šel pryč. Hodinu měl volno na jídlo.

Dva kupečtí elévové, jeho dřívější spolužáci, šli na ulici za ním a vysmívali se mu.

"Zámečník se zemskou zkouškou!" vykřikl jeden.

Přidal do kroku. Nevěděl ani pořádně, jestli je vlastně spokojen nebo ne; v dílně se mu docela líbilo, jen ho to tak unavilo, tak zoufale unavilo.

A před domovními dveřmi, kdy se už těšil, že si sedne a nají se, musel najednou myslet na Emmu. Na celé dopoledne na ni zapomněl. Šel tiše nahoru do své světničky, vrhl se na postel a bolestně sténal. Chtěl plakat, ale oči zůstávaly suché. Měl pocit, že je zase beznadějně vydán všanc šířavé touze. Hlava mu bouřila a třesla a hrdlo ho bolelo zdušeným vzlykotem.

Oběd byl utrpením. Musel referovat otci a vyprávět a nechat si líbit všemožné vtípky, protože tatínek měl dobrou náladu. Sotva dojedli, vyběhl do zahrady a strávil tam na slunci čtvrt hodinku v polos-nění, pak bylo načase jít zase do dílny.

Už dopoledne se mu udělaly na ruku červené otlaky, teď začaly vážně bolet a večer byly tak naběhlé, že nemohl nic uchopit, aniž měl bolesti. A před koncem směny musel ještě podle Augustových pokynů uklidit celou dílnu.

Sobota byla ještě horší. Ruce ho pálily, otlaky se změnily v puchýře. Mistr měl špatnou náladu a při nejmenším podnětu klel. August sice Hanse utěšoval, že to s těmi puchýři potrvá jen několik dní, pak že mu ztvrdnou ruce a už nebude nic cítit, ale Hans byl k smrti nešťastný, celý den pošilhal po hodinách a beznadějně oškrabával své kolečko.

Večer při úklidu mu August šeptem sdělil, že jde zítra s několika kamarády do Bielachu, že to tam určitě bude bujné a veselé a Hans by rozhodně neměl chybět. Ať se pro něj ve dvě hodiny zastaví. Hans to přislíbil, ačkoli by byl nejraději celou neděli zůstal ležet doma, tak se cítil bídne a unaveně. Doma mu stará Anna dala na bolavé ruce masť, už v osm hodin šel do postele a prospal i část dopoledne, takže si musel pospíšet, aby ještě stihl jít s otcem do kostela.

Při obědě začal mluvit o Augustovi a že s ním dnes chce jít do Bielachu. Otec proti tomu nic neměl, dokonce mu daroval padesát feniků a jen vyžadoval, aby byl zase k večeři doma.

Když se Hans loudal v krásném slunečním světle ulicemi, měl po měsících poprvé zase radost, že je neděle. Ulice byla svátečnější,

slunce veselejší a všechno slavnostnější a krásnější, když měl člověk za sebou pracovní dny s čemýma rukama a unavenými údy. Chápal teď řezníky a koželuhy, pekaře a kováře, kteří seděli před svými domy na lavicích na slunci a vypadali tak královsky spokojeně, a nepohlížel na ně už jako na ubohé nevzdělance. Díval se po dělnících, tovaryších a učnících, kteří se procházeli v řadách nebo šli do hostince, s kloboukem trochu na stranu, s bílými límci a ve vykartá-čovaných nedělních šatech. Většinou, i když ne vždycky, zůstávali řemeslníci mezi svými, truhlář u truhlářů, zedník u zedníků, drželi dohromady a hájili čest svého stavu, a mezi nimi byli nejvznešenějším cechem zámečníci v čele s mechaniky. V tom všem bylo cosi milého, a i když leccos na tom bylo trochu naivní a směšné, byla za tím přece jen skryta krása a hrdost na řemeslo, a to vše i dnes ještě pořád představuje cosi radostného a řádného, a i na nejubožejšího krejčovského učně z toho dopadne alespoň malý odlesk.

Jak tak před domem Schulerových postávali mladí mechanikové, klidní a pyšní, zdravili ty, kdo šli kolem, a bavili se spolu, bylo vidět, že tvoří spolehlivé společenství a že nepotřebují nikoho cizího, ani v neděli při zábavě.

I Hans to cítil a byl rád, že k nim patří. Ale z plánovaných nedělních radovánek měl trochu strach, protože už věděl, že mechanikové, pokud jde o životní požitky, neznají míru. Snad budou dokonce tancovat. To Hans neuměl, pokud ale šlo o to ostatní, byl odhodlán chovat se co možná mužně a v případě nutnosti riskovat i malou kocovinu. Nebyl zvyklý pít hodně piva, a co se týče kouření, s námahou to dotáhl tak daleko, že opatrně vykouřil jednu celou cigaretu, aniž mu to způsobilo nevolnost a ostudu. August ho přivítal slavnostně a rozradostněně. Vykládal, že sice starší tovaryš s nimi nechtěl jít, ale zato že jde kolega z jiné dílny, a tak jsou alespoň čtyři a to už stačí, aby převrátili vesnici naruby. Piva ať dnes pije každý, kolik chce, protože on za všechny platí. Nabídl Hansovi cigáro, pak se ti čtyři zvolna dali do pohybu, pomalu a pyšně se loudali přes město a teprve dole na Lipovém náměstí začali pochodovat rychleji, aby přišli do Bielachu včas.

Hladina řeky se modře, zlatě a bíle třpytila, skrze téměř holé javory a akáty v alejích podél silnic hrálo mírné říjnové slunce, vysoké nebe bylo světle modré bez mraků. Byl to jeden z těch tichých, čistých a příjemných podzimních dnů, kdy naplňuje mírný vzduch

všechna krása uplynulého léta jako bezbolestná, úsměvná vzpomínka, kdy děti zapomínají na roční období a domnívají se, že musí hledat květiny, a kdy staří lidé hledí zamyšlenýma očima z okna nebo z lavičky před domem do dále, protože jim připadá, že v jasné modři viditelně poletují příjemné vzpomínky nejen na uplynulý rok, ale na celý jejich minulý život, chlapci ale jsou dobré mysli a holdují krásnému dni dle svého založení a temperamentu, přinášejí mu oběť v hospodě nebo při bitkách, zpěvem nebo tancem, pitkou nebo velkolepou rvačkou, neboť všude se napekly čerstvé ovocné koláče, všude ve sklepe kvasí mladý jablečný mošt nebo víno a před hostinci a na náměstích pod lipami slaví housle nebo harmonika poslední krásné dny roku a zvou k tanci, zpěvu a lásce.

Mladí chasníci kráčeli rychle. Hans kouřil cigáro zdánlivě bezstarostně a sám se divil, že mu to bylo docela příjemné. Tovaryš vyprávěl, jak byl na vandru, a nikdo neudělal narážku na to, že se tak vel-kohubě chlubí; to patřilo k věci. I ten nejskromnější řemeslnický tovaryš, když je v pohodě a je si jist, že se tu neobjeví očití svědci, vypráví o svém vandru ve velkolepém a bujném, ba bájném stylu. Neboť divuplná poezie vandrovníckého života řemeslníků je společným majetkem lidu a každého jedince podnítl nově a s novými arabeskami básnit o tradičních dobrodružstvích, a každý vandrovní, když se pustí do vyprávění, má v sobě kus nesmrtelného Enšpígla a kus nesmrtelného Straubingera.

"Tedy ve Frankfurtu, kde jsem tenkrát byl, safraporté, to byl přece život! Copak jsem to ještě nikdy nevyprávěl, jak si chtěl vzít dceru mého mistra jeden bohatý kupec, takový mlsný opičák, ale ta mu dala košem, protože já jsem jí byl mnohem milejší a čtyři měsíce jsem s ní chodil, a kdybych se nebyl pohádal se starým, tak bych tam teď seděl a byl bych jeho zetěm."

A dál vyprávěl, jak ho mistr, ta mrcha, chtěl šikanovat, ten zatracený otrokář, a jednou si troufl vztáhnout na něho ruku, on ale neřekl ani slovo, jen popadl kovářské kladivo a na starého se podíval tak, že ten radši tiše odešel, protože mu byla hlava milá, a pak mu dal písemnou výpověď, ten zbabělec. A vykládal o velké bitce v Offen-burgu, kde tři zámečníci, on s nimi, napůl umlátili sedm kluků z fabriky - kdo přijde do Offenburgu, stačí, když se zeptá Dlouhého Žor-že, ten tam ještě je a tenkrát byl při tom.

To všechno bylo vyprávěno v chladně brutálním tónu, ale s vel-

kým vnitřním zaujetím a zalíbením, a každý naslouchal s hlubokou potěchou a tiše se rozhodl, že bude někdy později tento příběh také vyprávět, jinde, jiným kamarádům. Protože každý zámečník někdy chodil s mistrovou dcerou a někdy vyrazil s kladivem na zlého mistra a někdy pořádně nařezal sedmi klukům z fabriky. Tu se příběh odehrává v Bádensku, tu v Hessensku nebo ve Švýcarsku, tu je to místo kladiva pilník nebo žhavé železo, jindy to byli místo kluků z továrny pekaři nebo krejčí, ale vždycky jsou to ty staré historky a člověk je opětovně slýchá rád, protože jsou staré a dobré a dělají cechu čest. Čímž nemá být řečeno, že se nanovo a ještě i dnes nevyskytují mezi vandrovníky géniové prožitků nebo géniové výmyslů, což je obojí přece v zásadě totéž.

Zejména Augusta to uchvátilo a potěšilo. Pořád se smála příkyvoval, cítil se už jako poloviční tovaryš a s opovržlivou grimasou požitkáře vyfukoval tabákový kouř do zlatistého vzduchu. A vypravěč hrál svou roli dál, neboť mu záleželo na tom, aby tím, že tu je, předvedl dobromyslnou blahosklonnost, protože jako tovaryš vlastně v neděli nepatřil k učňům a měl by se stydět, že bude pomáhat klukovi propíjet jeho grešli.

Šli hodný kus po silnici po proudu řeky; teď se mohli rozhodnout mezi silničkou, která obloukem pomalu stoupala vzhůru, a příkrou pěšinou, kudy to bylo jen zpola tak daleko. Rozhodli se pro silnici, i když byla dlouhá a prašná. Pěšiny jsou pro všední dny a pro milence na procházkách; obyčejní lidé ale mají rádi, zejména v neděli, silnici, jejíž poezie se jim ještě nevytratila. Stoupat po příkrých pěšinách, to je pro venkovany nebo pro turisty z města, to je práce nebo sport, ale žádné potěšení pro obyčejné lidi. Něco jiného je silnice, kde se jde pohodlně a dá se přitom povídat, kde se ušetří boty a nedělní šaty, kde je vidět vozy a koně a kde lze potkat nebo dohnat jiné chodce, narazit na vyšňořená děvčata nebo skupinky zpívajících mládenců, kde na člověka pokřikují vtipy, které se pak se smíchem vykládají doma, kde lze postávat a klábosit nebo pouze běhat za hloučky děvčat a smát se na ně nebo večer vyjádřit a činy vyrovnat osobní rozpory s dobrými kamarády.

Šli tedy vozovkou, která se táhla klidně a mile velkým obloukem do kopce, jako ten, kdo má čas a nerad se potí. Tovaryš si svlékl kabát a nesl ho na holi přes rameno, místo vyprávění začal teď hvízdát,

nesmírně opovážlivě a bujně, a hvízdal, dokud za hodinu nedo-

razili do Bielachu. Hansovi bylo adresováno několik popíchnutí, která se ho vážně nedotkla a která August odrážel horlivěji než on sám. A teď stáli před Bielachem.

Vesnice s červenými taškami a stříbřitě šedými doškami na střechách jako by měla ustláno mezi podzimně zbarvenými ovocnými stromy, vzadu nad ní strměl temný zalesněný kopec.

Mládenci se nemohli dohodnout, do kterého hostince půjdou. U "Kotvy" měli nejlepší pivo, ale u "Labutě" nejlepší koláče a v "Zákoutí" měl hostinský hezkou dceru. Nakonec August prosadil, aby šli ke "Kotvě", a s pomrkáváním naznačil, že "Zákoutí" přece neuteče, zatímco vypijí pár žejdlíků, a i pak ho snad ještě najdou. To bylo všem vhod, a tak se šlo do vesnice, podél stájí a selských stavení s nízkými okny posázenými pelargoniemi ke "Kotvě", jejíž zlatý štít lákal a třpytil se ve slunci přes koruny dvou mladých, obých kaštanů. K lítosti tovaryše, který si rozhodně chtěl sednout dovnitř, byl výcep přeplněn a museli se usadit na zahradě.

"Kotva" byla podle měřítek hostů lepší lokál, tedy žádná stará venkovská hospoda, nýbrž moderní cihlová, neomítnutá, hranatá budova s přemírou oken, s židlemi místo lavic a s mnoha barevnými plechovými reklamními štíty, dále s číšnicí oblečenou po městském způsobu a s hostinským, který se nikdy neukazoval v košili, nýbrž vždy jen v kompletním hnědém obleku dle módy. Vlastně zbankrotoval, ale svůj vlastní dům si propachtoval od svého hlavního věřitele, velkého pivovárníka, a od té doby byl ještě vznešenější. Zahradu tvořil jeden akát a velká drátěná mříž, kdysi zarostlá do poloviny divokým vínem.

"Na zdraví, lidi!" vykřikl tovaryš a se všemi třemi si přitůkl. A aby se ukázal, vypil celou sklenici jedním douškem.

"Koukejte, krásná slečno, tam vůbec nic nebylo; hned přineste ještě jednu!" zavolal na číšnici a natáhl k ní přes stůl žejdlík.

Pivo bylo výtečné, studené a nikoli příliš hořké, a Hans svou sklenici s radostí vychutnával. August pil s grimasou znalce, mlaskal jazykem a přitom kouřil jako špatná kamna, což Hans tiše obdivoval.

Nebylo to přece jen tak zlé, mít tak šťastnou neděli a sedět u stolu v hostinci jako člověk, který smí a který si to zasloužil, a s lidmi, co se v životě a v radovánkách vyznají. Bylo pěkné smát se s nimi a chvílemi sám riskovat nějaký žert, bylo to krásné a mužné postavit dopitou sklenici důrazně na stůl a bezstarostně zvolat: "Ještě jednu,

slečno!" Bylo pěkné připít nějakému známému u jiného stolu, nechat v levičce viset vyhaslý nedopalek cigára a posunout si klobouk do týla jako druží.

Cizí tovaryš, který přišel s nimi, se teď také rozehrál a začal vyprávět. Věděl o jednom zámečnickovi v Ulmu, ten dokázal naráz vypít dvacet piv, dobrých ulmských piv, a když s tím byl hotov, otřel si pusou a řekl: tak, teď ještě lahvinku dobrého vína! A v Canstattu znal topiče, který dokázal sníst dvanáct knaků, jeden za druhým, a vyhrál tím sázku. Druhou takovou sázku ale prohrál. Přepočítal se, když si troufl projít celý jídelní lístek v jednom malém hostinci, a skoro všechno měl už také snědno, ale na konci jídelního lístku byly čtyři druhy syra, a když byl u třetího, odstrčil talíř a řekl: teď radši umřu než ještě jedno sousto.

I tyhle historky měly velký úspěch, a ukázalo se, že tu a tam se na zemi vyskytují vytrvalí pijani a jedlíci, protože každý dovedl vyprávět o nějakém takovém hrdinovi a jeho výkonech. Jednou to byl "kdosi ve Stuttgartu", jindy "nějaký dragoun, myslím, že v Ludwigs-burgu", jednou to bylo sedmnáct brambor, jindy jedenáct placek se salátem. Tyhle události se předkládaly s věcnou vážností a s rozkoší z poznání, že existuje přece jen mnoho krásných věcí a pozoruhodných lidí a mezi nimi i báječní podivíni. Tato rozkoš a tato věcnost jsou starým, úctyhodným dědictvím každého hospodského filistrovství a mladí lidé je napodobují právě tak jako pití, politikaření, kouření, ženění, vdávání a umírání.

Při třetí sklenici se kdosi zeptal, jestli by nebyly koláče. Zavolali číšnici a dozvěděli se, že ne, že žádné koláče nejsou, což všechny hrozně rozčililo. August vstal a řekl, že když nejsou ani koláče, můžou jít přece o dům dál. Cizí tovaryš huboval na mizernou hospodu; jen ten z Frankfurtu byl pro to, aby zůstali, protože se už trochu sblížil s číšnicí a už několikrát ji pěkně pohládl. Hans přihlížel a to, co viděl, ho

spolu s pivem podivně vzrušilo. Byl rád, že se teď šlo pryč.

Když zaplatili útratu a všichni vyšli na silnici, Hans své tři žejdlíky trochu pocítil. Byl to příjemný pocit, napůl únava, napůl chuť něco podniknout, také měl před očima cosi jako tenký závoj, skrze něj všechno vypadalo vzdálenější a skoro neskutečné, podobně jako to člověk vídá ve snu. Musel se stále smát, měl klobouk nasazený ještě trochu odvážněji ke straně a připadal si mimořádně šťastný.

Frankfurt'an zase bojovně hvízdal a Hans se pokoušel podle toho v rytmu pochodovat.

V "Zákoutí" to bylo dost tiché. Několik sedláků popíjelo mladé víno. Točené pivo nebylo, jen v láhvích, a hned před každého jednu postavili. Cizí tovaryš se chtěl ukázat a pro všechny objednal velký jablečný koláč. Hans najednou pocítil ohromný hlad a snědl několik kousků za sebou. V staré hnědé hostinské světnici se na pevných, širokých lavicích u stěn sedělo pohodlně a jako v dřímotě. Staro-módní kredenc a obrovská kamna mizely v pološeru, ve velké kleci s dřevěnými bidýlky poletovaly dvě sýkorky, skrze dráty měly prostrčenou větvíčku plnou jeřabin jako krmivo.

Hostinský na okamžik přistoupil ke stolu a přivítal hosty. Pak to chvíli trvalo, než se rozproudil hovor.

Hans si několikrát lokl silného lahvového piva a byl zvědav, zda ještě dokáže vypít celou láhev.

Frankfurt'an zase strašně klábosil, o rýnském vinobraní, o vandrování a o životě po krčmách; vesele mu naslouchali a ani Hans nevycházel ze smíchu.

Najednou upozoroval, že to s ním není docela v pořádku. Každou chvilku mu místnost, stůl, láhve, sklenice a kamarádi splývali v jakýsi jemně hnědavý mrak, a jen když se silně vzchopil, nabylo to všechno zase tvaru. Čas od času, když hovor a smích vzkypěly mocněji, hlasitě se zasmál s ostatními nebo řekl něco, co hned zase zapomněl. Když se připíjelo, přitukával si také, a za hodinu s údivem upozoroval, že má láhev prázdnou.

"Ty máš ale splávek," řekl August. "Chceš ještě jednu?"

Hans se smíchem přikývl. Takovou pitku si představoval mnohem nebezpečnější. A když teď Frankfurt'an zanotoval píseň a všichni se přidali, zpíval i on z plna hrdla s sebou.

Mezitím se místnost zaplnila a přišla dcera hostinského, aby pomohla číšnici při obsluhování. Byla to velká, pěkně rostlá dívka, se zdravou, kulatou tváří a klidným, hnědým očima.

Když postavila před Hanse novou láhev, hned na ni tovaryš sedící vedle začal dorážet nejněžnějšími galantnostmi, jimž ale nepopřávala sluchu. Snad aby mu ukázala, že ho nedbá, nebo snad proto, že našla zalíbení v jemné chlapecké tvářičce, obrátila se k Hansovi a rychle ho rukou pohládila po vlasech; pak se vrátila do kuchyně.

Tovaryš, který měl už třetí láhev, šel za ní a všemožně se namáhal navázat s ní rozhovor, ale bez úspěchu. Ta velká dívka se na něj dívala lhostejně, neodpovídala a brzy se k němu obrátila zády. Tak se

vrátil ke stolu, zabubnoval prázdnou láhví a s náhlým nadšením zvolal: "Bud'me, děti, veselí; připijme si!"

A pak vyprávěl šťavnatou historku o ženských.

Hans slyšel už jen nejasnou směsici hlasů, a když skoro dopíjel druhou láhev, začalo mu dělat potíže mluvit, a dokonce se i smát. Chtěl přejít ke kleci se sýkorkami a ptáky trochu poškádlit; ale po dvou krocích se mu zatočila hlava, taktak že neupadl, a opatrně se obrátil.

Od té chvíle ho rozpustilá rozjařenost stále více a více opouštěla. Věděl, že má špičku, a celé to popíjení mu už veselé nepřipadalo. A jako v dálce viděl, že ho čekají všemožné nepříjemnosti: cesta domů, ošklivý výstup s otcem a zítra ráno zase dílna. Postupně ho rozbolela i hlava.

I ostatní měli všeho dost. V jedné jasné chvíli požádal August o placení a na svůj peníz dostal trochu zpátky. S tlacháním a smíchem vyšli na silnici, oslepeni jasným večerním světlem. Hans se sotva udržel zpřímá a vrávoravě se opřel o Augusta a dal se od něj táhnout.

Cizí zámečník začal být sentimentální. Zpíval "Zítra se s vámi loučím" a měl v očích slzy.

Vlastně chtěli jít domů, ale když šli kolem "Labutě", trval tovaryš na tom, aby šli ještě dovnitř. Hans se přede dveřmi rozloučil.

"Musím domů."

"Vždyť se sám sotva udržíš na nohou," smál se tovaryš.

"Ale ano, ano. Musím - domů."

"Tak si dej ještě aspoň jednoho panáka, ty mrňousi! Ten ti pomůže na nohy a dá ti žaludek do pořádku."

Do toho, však uvidíš."

Hans ucítil v ruce malou sklenku. Hodně toho rozlil, zbytek spolkl a cítil, jak ho pálí v jícnu jako oheň. Otřásl se silným hnusem. Sám odvrávorál před dům a ani nevěděl, jak se dostal do vesnice. Domy, ploty a zahrady se divoce a zmateně kolem něj točily.

Pod jednou jabloní si lehl na vlhkou louku. V usnutí mu bránilo množství protichůdných pocitů, trýznivých obav a polovičatých myšlenek. Připadal si pošpiněný a zhanobený. Takhle má přijít domů? Co má říci otcí? A co s ním bude zítra? Připadal si jako ubohá ruina, jako by teď musel celou věčnost odpočívat, spát, stydět se. Hlava a oči ho bolely a necítil v sobě ani tolik síly, aby vstal a šel dál.

Najednou se jako opožděná, letmá vlna vrátil závan dřívější ve-

selosti; zašklebil se a začal si zpívat:

Vše, ty milý Gustíku, Gustíku, Gustíku, vše, ty milý Gustíku, pryč je v mžiku.

A sotva dozpíval, cosi ho v nitru rozbolelo a zaplavilo ho přívalem nejasných představ a vzpomínek, studu a výčitek. Hlasitě zasténal a se vzlykotem klesl do trávy.

Po hodině, když se už stmívalo, se zvedl a kráčel nejistě a namáhavě z kopce dolů.

Pan Giebenrath pořádně huboval, když syn nebyl doma na večeri. Když bylo devět a Hans tu ještě pořád nebyl, připravil si už dlouho nepoužívaný silný prut. Ten kluk si snad myslí, že už otcově rákosce odrostl. Ať si mě nepřeje, až přijde domů!

V deset zamkl domovní dveře. Když chce pan syn flámovat, ať si zůstane, kde chce.

Přesto neusnul, ale s rostoucím hněvem hodinu za hodinou čekal, že někdo vezme za kliku a nesměle zatáhne za zvonek. Představoval si tu scénu - ten flákač něco zažije! Pravděpodobně bude ten všivák namazaný, ale však on už vystřízliví, ten holomek, ten lump, ten darebák! I kdyby mu měl zpřelámat všechny kosti!

Nakonec spánek přemohl jeho i jeho vztek.

V tu dobu už Hans, tichý a studený, pomalu plul v temné řece dolů údolím. Hnusu, studu a trápení se už zbavil, na jeho tmavé, proudem hnané útlé tělo shlížela chladná, modravá podzimní noc, s jeho rukama a vlasy a zbledlými rty si pohrávala černá voda. Nikdo ho nezpovídal, jen plachá vydra, která se před rozbřeskem vydala na lov, ho lstivě obhlížela a neslyšně kolem něho proklouzla. Nikdo také nezvěděl, jak se do vody dostal. Snad zabloudil a sklouzl na příkrém místě; možná že se chtěl napít a ztratil rovnováhu. Snad ho zlákal pohled na krásnou vodu tak, že se nad ní sklonil, a protože na něj noc a bledý měsíc shlížely tak plné míru a hlubokého klidu, po hnala ho únava a strach s tichou nutkavostí do stínů smrti.

Ve dne ho našli a odnesli domů. Vylekaný otec musel odložit rákosku a nahromaděný hněv utichl. Sice neplakal a nedal na sobě moc znát, ale následující noc zase nespál a chvílemi škvírou dveří pozoroval své ztichlé dítě, které leželo na čisté posteli a ještě pořád s jemným čelem a bledým, bystrým obličejem vypadalo tak, jako by bylo něčím zvláštním a mělo vrozené právo na jiný osud než ostatní. Na čele a na rukách byla kůže trochu odřená do červenomodra, hezké rysy dřímaly, oči mu zakrývala bílá víčka a nedovřená ústa vyhlížela spokojeně a skoro vesele. Vypadalo to, jako by chlapce najednou v jeho rozkvětu cosi zlomilo a vyrvalo z radostné cesty, a i otec se svou únavou a osamělým smutkem tomuto úsměvnému klamu podlehl.

Pohřeb přilákal velký počet smutečních hostů a zvědavců. Zase se Hans Giebenrath stal slavnou osobností, o kterou se každý zajímal, a zase měli učitelé, ředitel a farář účast na jeho osudu. Ti všichni se objevili v převlečnících a slavnostních cylindrech, doprovázeli pohřební průvod a u hrobu na okamžik postáli a šeptali si mezi sebou. Učitel latiny vypadal obzvlášť melancholicky a ředitel mu potichu řekl: "Ano, pane profesore, z něho mohlo něco být. Není to kříž, že právě s těmi nejlepšími máme tak často smůlu?"

U otce a staré Anny, která nepřetržitě brečela, se u hrobu pozdržel mistr Flaig.

"Jo, je to kruté, pane Giebenrathe," řekl účastně. "Také jsem měl toho kluka rád."

"Nechápu to," vzdychal Giebenrath. "Byl tak nadaný a všechno taky šlo přece tak dobře, škola, zkouška - a pak najednou jedno neštěstí za druhým!"

Švec ukázal branou hřbitova na odcházející převlečníky.

"Tam jde několik pánů," řekl tiše, "ti ho také pomáhali dohnat až tam."

"Cože?" vyjel Giebenrath a pochybovačně a polekaně zíral na ševce. "No, safraporte, jakto?"

"Uklidněte se, pane soused. Myslel jsem jen ty kantory."

"Jakto? Jakže?"

"Ach, už nic. A vy a já, i my jsme asi leccos u toho chlapce zanedbali, nemyslíte?"

Nad městečkem se radostně klenula modrá obloha, v údolí se třpytila řeka, lesnaté hory se do dálky měkce a toužebně modraly. Švec se smutně usmála vzal pod paží muže, který váhavě a rozpačitě kráčet z onoho ticha a zvláště bolestných myšlenek této chvíle vstříc malosti svého bytí, jemuž přivykl.